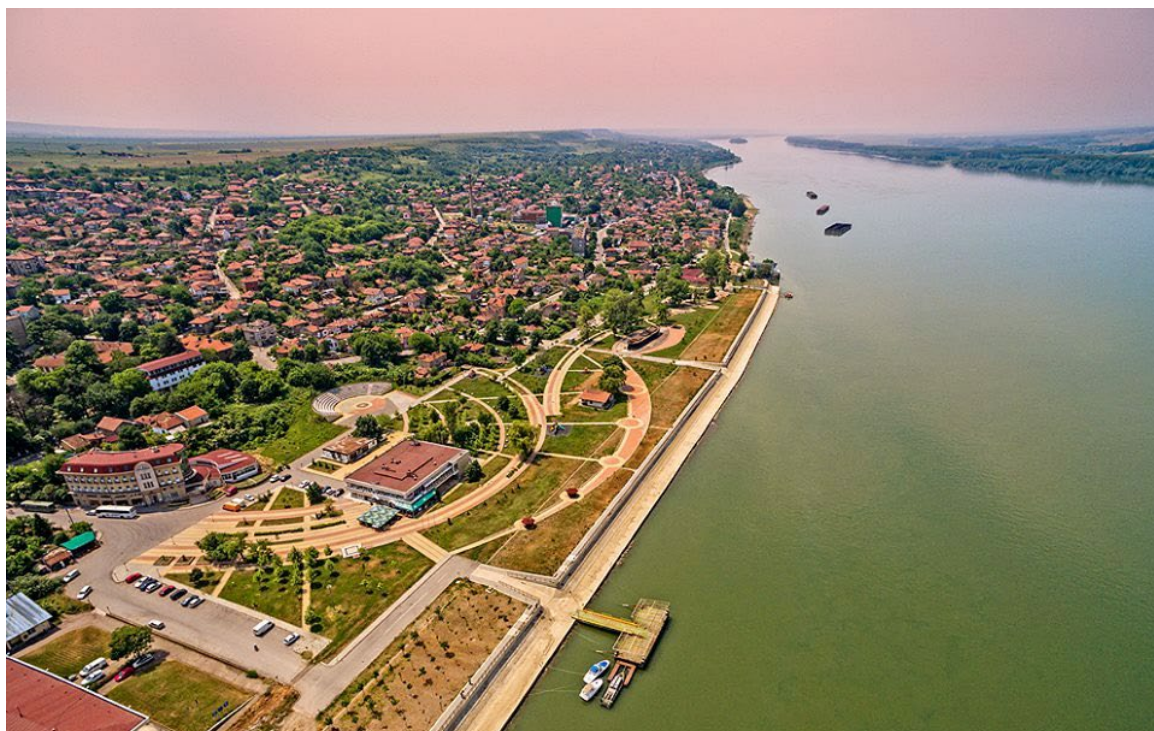

ПРОГРАМА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ОБЩИНА ЛОМ 2021-2028 г.

ОБЩИНА ЛОМ
<https://www.lom.bg>

СЪДЪРЖАНИЕ

СПИСЪК НА ЧЕСТО ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ.....	2
ВЪВЕДЕНИЕ	3
Раздел I: АНАЛИЗ НА СРЕДАТА.....	6
1. ПРИРОДО-ГЕОГРАФСКИ ФАКТОРИ.....	6
1.1. Географска характеристика, местоположение и териториални граници	6
1.2. Административно – териториална характеристика	6
1.3. Релеф, поземлени и горски ресурси.....	7
1.4. Почви и полезни изкопаеми на територията	7
1.5. Климат.....	8
1.6. Води и хидрографска мрежа	8
2. АНАЛИЗ ПО КОМПОНЕНТИ НА ОКОЛНАТА СРЕДА	11
2.1. Въздух	11
2.2. Води.....	19
2.3. Земи и почви	35
2.4. Зелена система и биоразнообразие	48
4. АНАЛИЗ ПО ФАКТОРИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ ОКОЛНАТА СРЕДА	63
4.1. Отпадъци	63
4.2. Шумово замърсяване	72
4.3. Радиационно замърсяване	77
5. СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ФАКТОРИ	84
5.1. Демографски характеристики на община Лом	84
5.2. Характеристики на икономическото развитие в община Лом	89
5.3. Характеристики на социалното развитие в община Лом.....	93
5.4. Финансова стабилност	96
6. УПРАВЛЕНСКИ И ФИНАНСОВИ ФАКТОРИ	106
6.1. Структура на управлението на дейности свързани с опазването на околната среда	106
6.2. Сътрудничество с други институции и организации, ангажирани с опазването на околната среда....	109
6.3. Общински бюджет и финансиране на дейностите по опазване на околната среда.....	111
6.4. Информирание на обществеността	125
Раздел II. SWOT АНАЛИЗ	127
Раздел III. ВИЗИЯ ЗА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ОБЩИНАТА.....	140
Раздел IV. ЦЕЛИ НА ПРОГРАМАТА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА	141
Раздел V. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ	150
Раздел VI. ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА.....	164
Раздел VII. МОНИТОРИНГ И КОНТРОЛ.....	167
Раздел VIII. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА	170
Раздел IX. ПРИЛОЖЕНИЯ.....	174
ПРИЛОЖЕНИЕ 1: Списък на видовете лечебни растения в община Лом	174

СПИСЪК НА ЧЕСТО ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

БАН	Българска академия на науките
БДЗП	Българско дружество за защита на птиците
БДЧР	Басейнова дирекция „Дунавски район“
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ВТ	Водни тела
ГС	Горско стопанство
ДБТ	Дирекция бюро по труда
ДГС	Държавни горски стопанства
ДГФ	Държавен горски фонд
ЕО	Европейска общност
ЕС	Европейски съюз
ЕК	Европейска комисия
ЕМП	Електрически и магнитни полета
ЕФМДР	Европейски фонд за морско дело и рибарство
ЗБР	Закон за биологичното разнообразие
ЗЗТ	Закон за защита на териториите
ЗЗШООС	Закон за защита от шума в околната среда
ЗЛР	Закон за лечебните растения
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗУО	Закон за управление на отпадъците
ИАОС	Изпълнителна агенция по околна среда
ИУЕЕО	Излязло от употреба електрическо и електронно оборудване
ИУМПС	Излезли от употреба моторни превозни средства
КК	Курортен комплекс
КАВ	Качество на атмосферния въздух
ЛПСОВ	Локална пречиствателна станция за отпадъчни води
МЗ	Министерство на здравеопазването
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МС	Министерски съвет
МФ	Министерство на финансите
НАСЕМ	Национална автоматизирана система за екологичен мониторинг
НПО	Неправителствена организация
НПРД	Националната приоритетна рамка за действие по Натура 2000
НПУО	Национален план за управление на отпадъците 2014-2020 г.
НСМОС	Националната система за мониторинг на околната среда
НСИ	Национален статистически институт
НУБА	Негодни за употреба батерии и акумулатори
ОПР	Общински план за развитие
ОПОС	Оперативна програма „Околна среда“
ООН	Организация на обединените нации
ПМДР	Програма за морско дело и рибарство
ПООС	Програма за опазване на околната среда
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадъчни води
ПУДООС	Предприятие по управление на дейностите по околна среда
РДО	Регионално депо за отпадъци
ПУП	Подробен устройствен план
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РИОСВ	Районна инспекция по околна среда и води
ТБО	Твърди битови отпадъци
ФПЧ ¹⁰	Фини прахови частици до 10 микрона

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящата Програма за опазване на околната среда (ПООС, Програмата) на община Лом за периода 2021 – 2028 г. има за цел да дефинира основните цели и задачи на общинското ръководство в областта на опазване на околната среда. ПООС е основен стратегически документ, в който са систематизирани, аргументирани и планирани конкретни дейности, които Община Лом ще реализира, за да осигури съхранение и подобряване на околната среда в посочения времеви диапазон.

ПООС на община Лом се базира на схващането, че минимизирането на антропогенните въздействия, водещи до отрицателни изменения на екосистемите, е ключов фактор за постигане на устойчиво развитие и чрез него – за подобряване на качеството на живот и благосъстоянието на настоящото и бъдещите поколения. В същото време, като се основава на водещите принципи в концепцията за устойчиво развитие, ПООС дефинира дейностите в областта на опазване на околната среда, отчитайки влиянието както на екологичните, така и на икономическите, и на социалните фактори и характеристики на общината.

ПООС на община Лом е съобразена с ключовите стратегически документи на Европейския съюз (ЕС) и Организацията на обединените нации (ООН), имащи отношение към устойчивата околна среда, с последните изменения в политиките на Европейската комисия (ЕК) в областта на околната среда и устойчивото развитие, както с и рамковите директиви и национални и регионални стратегически документи в областта на управление на отпадъците, съхранение на почвите и т.н. ПООС е съобразена също така и с Плана за интегрирано развитие на Община Лом (2021-2027), Общинския план за развитие (ОПР) на Община Лом 2014-2020 г., Националните доклади на Изпълнителна агенция за околната среда (ИАОС) за 2017 г, 2018 г., 2019 г, регионалните доклади за състоянието на околната среда на Регионална инспекция по околната среда и водите - Монтана (РИОСВ-Монтана) за 2017, 2018 г, 2019 г, 2020 г., както и актуална информация от всички релевантни институции.

ПООС на община Лом е изготвена на основание и в съответствие с изискванията на чл. 79, т. 1 от Закона за опазване на околната среда (Обн. ДВ. бр.91 от 25 септември 2002 г., посл. изм. ДВ. бр.102 от 01.12.2020 г.) (ЗООС). Съгласно договор № 67 от 26.02.2021 г., изготвянето на ПООС е възложено от Община Лом на фирма „Шура“

ЕООД, чийто експертен екип има богат опит в разработването на стратегически документи за дефиниране и планиране на политики на местно и национално ниво. Ръководител на експертния екип по изготвяне на ПООС на община Лом е доцент д-р Люба Спасова (БАН).

Обхват на ПООС

ПООС на община Лом обхваща всички дейности, които произтичат като задължение на общинската администрация и експерти в съответствие с нормативните документи по опазване на околната среда.

ПООС се разработва за 8-годишен период – от 2021 г. до 2028 г. - и подлежи на евентуална актуализация при всяка значима промяна на екологичното законодателство или в приоритетите на региона или общината.

ПООС е динамичен и отворен документ, който ще бъде периодично допълван и/или актуализиран съобразно настъпилите промени в приоритетите на общината, в националното законодателството и други фактори със стратегическо значение.

Принципи и цел на ПООС

ПООС на Община Лом е подчинена на основните принципи за опазване на околната среда, дефинирани в ЗООС, а именно:

1. Устойчиво развитие;
2. Предотвратяване и намаляване на риска за човешкото здраве;
3. Предимство на предотвратяването на замърсяване пред последващо отстраняване на вредите, причинени от него;
4. Участие на обществеността и прозрачност в процеса на вземане на решения в областта на околната среда;
5. Информираност на гражданите за състоянието на околната среда;
6. Замърсителят плаща за причинените вреди;
7. Съхраняване, развитие и опазване на екосистемите и присъщото им биологично разнообразие;
8. Възстановяване и подобряване на качеството на околната среда в замърсените и увредените райони;
9. Предотвратяване замърсяването и увреждането на чистите райони и на други неблагоприятни въздействия върху тях;

10. Интегриране на политиката по опазване на околната среда в секторните и регионалните политики за развитие на икономиката и обществените отношения;

11. Достъп до правосъдие по въпроси, отнасящи се до околната среда.

Основната цел на ПООС е: *създаване на работеща система за управление на околната среда и подобряване на екологичните условия в община Лом чрез минимизиране на вредните антропогенни въздействия и развитие на екологичния потенциал на икономиката и обществото.*

Програмата си поставя следните взаимосвързани подцели:

- ✱ Да идентифицира и анализира проблемите в областта на околната среда на територията на общината и да предложи мерки за тяхното решаване;

- ✱ Да начертае приоритетите на Общината в областта на опазване на екологичната среда;

- ✱ Да способства за обединяване на усилията на общинските органи, държавните институции, обществото, НПО и бизнеса на територията на общината за решаване на съществуващите проблеми.

Методология

В съответствие с утвърдените стандарти при създаване на стратегически документи като основен методологически апарат за изготвяне на ПООС на община Лом е предпочетено стратегическото планиране. Този избор определя и основните технологични етапи, които са осъществени, а именно:

1. Анализ на средата.
2. Анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите (SWOT).
3. Формулиране на Визия.
4. Целеполагане.
5. Изготвяне на план за действие и организация за изпълнение на програмата.
6. Изготвяне на система за мониторинг и контрол.

Раздел I: АНАЛИЗ НА СРЕДАТА

1. ПРИРОДО-ГЕОГРАФСКИ ФАКТОРИ

1.1. ГЕОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА, МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ И ТЕРИТОРИАЛНИ ГРАНИЦИ

Община Лом е ситуирана в Северозападна България, в пределите на Северозападен район за планиране. Общината попада в рамките на област Монтана и е с административен център град Лом. Лом е най-големият град в общината, като площта му се равнява на 323,894 кв. км. Административният център е втори по големина в областта след град Монтана. Територията на общината включва в себе си река Дунав, при устието на река Лом.

Община Лом се намира приблизително на 160 км. северно от София, на 56 км. югоизточно от Видин, и на почти 50 км. северно от Монтана. Общината е 42 км. разстояние от западно от Община Козлодуй, която важен център в региона. Община Лом е значим за региона дунавски пристанищен и административен център.

Община Лом заема четвърти място сред всички 11 общини в Област Монтана, което се равнява на 8,91% от територията на областта. Границите ѝ са следните:

- ✱ на югоизток – община Вълчедръм;
- ✱ на юг – община Якимово, община Медковец и община Брусарци;
- ✱ на запад – община Ружинци и община Димово, Област Видин;
- ✱ на север – Румъния.

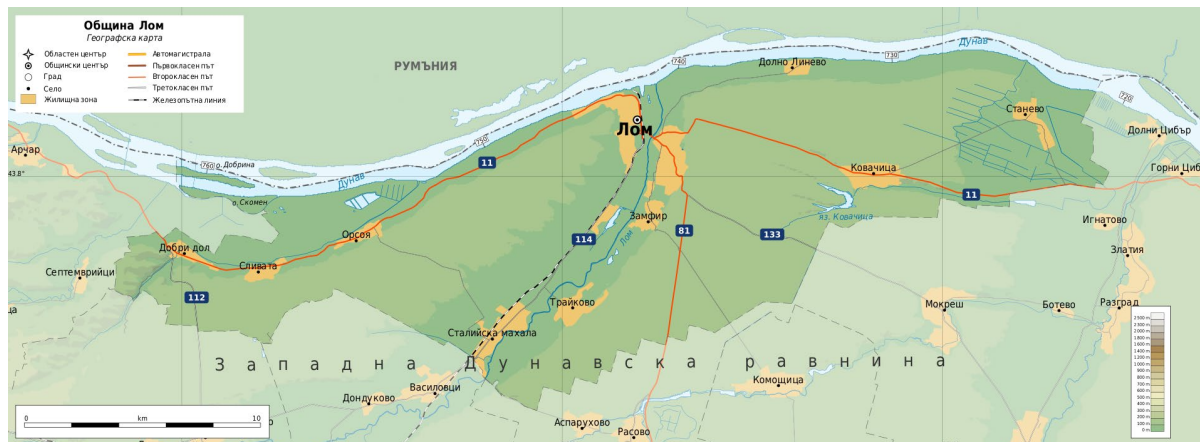
1.2. АДМИНИСТРАТИВНО – ТЕРИТОРИАЛНА ХАРАКТЕРИСТИКА

В структурата на община Лом се включват 10 населени места, както следва:

- ✱ гр. Лом;
- ✱ с. Трайково;
- ✱ с. Ковачица;
- ✱ с. Сталийска махала;
- ✱ с. Замфир;
- ✱ с. Долно Линево;
- ✱ с. Сливата;

- ✿ с. Добридол;
- ✿ с. Станево;
- ✿ с. Орсоя.

Фигура 1.2.1. Граници и населени места в община Лом

Източник: Община Лом

Град Лом като основен административен център на Община Лом е разположен в близост до устието на едноименната река Лом. Градът представлява голям речен пристанищен център, като той е вторият най-значим такъв за България след Русе.

1.3. РЕЛЕФ, ПОЗЕМЛЕНИ И ГОРСКИ РЕСУРСИ

Географско положение на община Лом е $43^{\circ}49'$ северна ширина и $23^{\circ}14'$ източна дължина. Регистрираната средна надморската височина на територията на общината е 20 м. Най-високата точка достига 194 м. на територията на с. Добри дол. Релефът се характеризира като „равнинно-хълмист“. Северният район на черноземната област е слабо пресечен, леко вълнообразен, със слабо наклонени от север към юг равнинни форми. Ломският район е включен в Севернобългарската лесостепна зона.

В резултат на антропогенното въздействие се наблюдават промени по отношение на посоката на почвообразуване. Разораването на площите, изсичането и унищожаването на горите е довело до промяна, както на растителния, така и на климатичния фактор.

1.4. ПОЧВИ И ПОЛЕЗНИ ИЗКОПАЕМИ НА ТЕРИТОРИЯТА

На територията на общината е наличен льосовия скален субстрат, които в комбинация с умерено-континенталните климатични условия представляват основна част от факторите за разпространението на черноземите на територията на община Лом.

Най-обхватни площи заемат карбонатните (calcic) и обикновените (излужените, haplic) черноземи (Chernozems, FAO).

Община Лом притежава почвено разнообразие с високо до много високо природно плодородие. Благодарение на това територията има дългогодишни традиции в активно развитие на земеделието. Важен проблем е опазването на плодородието на почвата от процесите на водна и ветрова ерозия, които в отделни територии са свързани с активните свлачищни процеси и липсата на горска растителност.

По отношение на полезните изкопаеми може да се констатира, че ломският въглищен басейн е единственото находище на лигнитни въглища в Северна България. Неговата възраст датира от плиоцена, а запасите му се оценяват на 220-240 млн. тона. Поради неблагоприятни хидрогеоложки условия не се експлоатират. Проучвания посочват, че в него се съдържат около 14 % от лигнитните въглища на страната. При добра преценка на условията за експлоатация и подходящи технологии този басейн може да премине от категорията „перспективен” към категорията „експлоатиран”.

В рамките на община Лом няма други значими находища на полезни изкопаеми с големи запаси или потенциал. Територията разполага с достатъчен природноресурсен потенциал на инертни материали - пясъци, чакъли, в случай че, добивът на такива би бил необходим в бъдещо време. Находище на торф има северозападната част на общината, в района на селата Добри дол и Сливата.

1.5. КЛИМАТ

По отношение на климата общината може да бъде причислена към северния климатичен район на Дунавската хълмиста равнина. Този район обхваща най-ниската част на Дунавската равнина, като южната му граница е на около 30–40 км. от р. Дунав. Фактори като близост до големи планински вериги като Стара планина и Карпатите, както и отдалечеността от големи водни басейни оказват пряко влияние върху климата в община Лом. Формирайки се под влияние на океански и континентални въздушни маси от умерените географски ширини, климатът е умерено-континентален със студена зима и горещо лято. Средната годишна температура е 11,1 градуса.

1.6. ВОДИ И ХИДРОГРАФСКА МРЕЖА

По отношение на хидрогеоложките характеристики на територията на община Лом се констатира, че тя попада на територията на Северобългарския артезиански басейн и неговия Ломски подрайон. Ломската депресия е обширна негативна структура с продължително геоисторическо развитие. От хидрогеоложка гледна точка важно значение имат запълващите я неогенски и кватернерни водоносни отложения. Напорните пресни води се съдържат в два пясъчни пласта на плиоцена /меот и понт/.

Над тези пластове се разполагат грунтови води. Крайдунавските низини са част от територията на страната с най-големи запаси на ненапорни води. Алувиалните им отложения от чакъли, пясъци и глини имат мощност от 10 до 30 m. Те са с голям коефициент на филтрация, който за Арчаро-Орсойската низина е до 100-150 m за денонощие. Най-характерната особеност на тази низина е, че в нейната основа лежи понтския водоносен хоризонт, който тук се разтоварва чрез възходящ филтрационен поток. Режимът на нивата на подземните води се обуславя от водните стоежи на р. Дунав и от работата на отводнителната система. Динамиката на подземните води в низината е извънредно променлива във времето.

Долноцибърската низина е разположена в централната част на Ломската депресия. В нейната основа лежат отложенията на Брусарската свита, които на места са размити и отнесени от реката, така че терасата в тези участъци лежи непосредствено върху понтския водоносен хоризонт. Филтрационните свойства са много добри, коефициентът на филтрация достига 120 m за денонощие. Режимът и балансът на подземните води се определя от нивото на р. Дунав и от работата на отводнителната система. При най-високи води филтрационният приток от реката към низината възлиза на 0,56 m³/s, като в същото време отводнителната помпена станция изхвърля 0,58 m³/s. Естественният подземен отток на низината към р. Дунав при ниски води е изчислен на 0,2 m³/s.

Добри запаси на грунтови води има в речните тераси на реките Лом и Цибрица. Те подхранват с водите си понтския и брусарския водоносен хоризонт.

Химичният състав на подземните води е хидрокарбонатно-калциев или хидрокарбонатно-магнезиев. Част от грунтовите води в крайдунавските низини са замърсени с повече нитрати, фосфати, пестициди и др. химични съединения, свързани с активното използване на площите за земеделие. Значението на тези води е важно от гледна точка на използването им за водоснабдяване в бита и промишлеността. Община Лом разчита много за своето водоснабдяване на подземните води от структурата на Ломската депресия, което изисква да има постоянен и строг контрол на водоизточниците.

Основна речна артерия в общината е река Лом /92,5 км/, която извира под вр. Миджур в Чипровска планина. Тя е от средно големите по дължина и площ на водосбора реки в страната. На територията на общината попадат нейното долно течение и устие /общо около 17 км дължина/. Тук реката не получава притоци. Речното ѝ корито меандрира, на места има „старици” /стари речни корита, които към този момент са отводнени/. Речната долина е с подчертан асиметричен профил, със стръмен десен и полегат ляв долинен склон. Попада в областта с умерено-континентално климатично влияние върху речния отток. Той е силно променлив, средното му годишно количество близо до устието е 7,39 m³/s. Периодът на пълноводие на река Лом при с. Трайково е от февруари до юни, а на маловодие от юли до октомври, с преходна фаза от ноември до януари. Най-ниската средномесечна стойност е 2,13 m³/s, отчита се през месец август. Месецът с най-голямо количество на валежите май е и с най-висока стойност на средномесечния отток през годината - 14,6 m³/s. Високи стойности има оттокът и през април /14,4 m³/s/. Като цяло са проявени добре пролетното пълноводие и лятно-есенното маловодие. Повърхностното подхранване на реката е дъждовно-снежно, което е характерно за около две трети от територията на страната. Повърхностното подхранване доминира над подземното /за Дунавската равнина съотношението е 59:41%/. Температурата на водата се изменя средномесечно от 1,5 °C през януари до 19,7 °C през юли, като максималната достига 26 °C. През зимния сезон се образува брегови лед в продължение на средно 20 дни. Ледови явления може да се наблюдават през периода декември-март.

2. АНАЛИЗ ПО КОМПОНЕНТИ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

2.1. ВЪЗДУХ

Въздухът е сред най-важните компоненти на околната среда и определящ фактор за въздействието ѝ върху човека. В достатъчни количества промените в качеството и замърсяването на въздуха предизвикват забележим ефект не само върху човека, но и върху целия околнен свят - върху животинския свят, растителността и материалните ценности.

Община Лом попада в район, класифициран по чл. 30 ал. 1 т. 4 на НАРЕДБА № 7/1999 г. за оценка и управление качеството на атмосферния въздух (обн., ДВ, бр. 45/1999 г.) като район, в който нивата на замърсителите не превишават долните оценъчни прагове. Съгласно утвърдения списък на районите за оценка и управление качеството на атмосферния въздух от МОСВ за община Лом не се изготвят индивидуални програми за намаляване нивата замърсителите на атмосферни, въздух п данни от Доклад за ОВОС на инвестиционно предложение: „Изграждане на складова база за минерални торове в ПИ 44238.507.215, гр. Лом 57.

2.1.1 КАЧЕСТВО НА АТМОСФЕРНИЯ ВЪЗДУХ

Качеството на атмосферния въздух е една от най-важните му характеристики от гледна точка на опазване на околната среда. С термина „качество на атмосферния въздух“ (КАВ) се означава състоянието на приземния слой на атмосферата, определено от състава и съотношението на естествените ѝ съставки и добавените замърсители. Атмосферните замърсители са вещества както с естествен, така и с антропогенен произход, които не са постоянна съставка на въздуха.

Според нормативните документи и наредби на Министерство на околната среда и водите (МОСВ), най-съществени вредни за човешкото здраве замърсители в атмосферния въздух, са: азотен диоксид, серен диоксид, общ прах и фини прахови частици (ФПЧ10), бензен, олово, кадмий, арсен, полиароматни въглеводороди (ПАВ), толуол, стирол, амоняк, фенол и серовъглерод. Качеството на атмосферния въздух се оценява чрез норми за концентрациите на основните замърсители в атмосферния въздух, регистрирани за определен период от време (1 час, 8 часа, 24 часа, 1 година), установени с цел избягване, предотвратяване или ограничаване на вредни въздействия върху

здравето на населението и /или околната среда, като тези нива следва да бъдат постигнати в определен за целта срок, след което да не бъдат превишавани. За наблюдение на показателите на околната среда е създадена Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС), която осигурява своевременна и достоверна информация за състоянието на елементите на околната среда и факторите, въздействащи върху нея, въз основа на която се правят анализи, оценки и прогнози за обосноваване на дейностите по опазване и защита на околната среда от вредни въздействия.

В населените места КАВ се регулира с Наредба № 12 от 15 юли 2010 г. за норми за серен диоксид, азотен диоксид, фини прахови частици, олово, бензен, въглероден оксид и озон в атмосферния въздух, издадена от Министерството на околната среда и водите и Министерството на здравеопазването, в сила от 30.07.2010 г. (Обн. ДВ. Бр.58 от 30 Юли 2010г.) и Наредба за изменение и допълнение на Наредба №14/1997г. за норми на пределно допустимите концентрации на вредни вещества в атмосферния въздух (ДВ.бр.88/97, бр.46/99, бр.8/02, бр.14/04).

2.1.2. ИЗТОЧНИЦИ НА АТМОСФЕРНО ЗАМЪРСЯВАНЕ

Въпреки че на територията на община Лом липсват големи източници и условия за създаване на трайна зона на замърсен атмосферен въздух, трябва да се отчетат потенциални заплахи и съществуващи източници на замърсяване. Най-голям замърсител, доколкото е постоянен, е автотранспортът, като се изхвърлят в атмосферата значителни количества въглеводороди, азотни и серни окиси и оловни аерозоли. Повишаването на броя на автомобилите, остаряването и износването на автопарка, недоброто състояние на пътните настилки представляват неблагоприятна перспектива за влошаване на екологическите характеристики на въздуха в прилежащите на пътищата райони. Друг източник на замърсяване на атмосферния въздух е битовият сектор в населените места, който през отоплителния период отделя в атмосферата сериозни количества прах, серен двуокис, сажди. Влиянието на селскостопанските дейности също следва да бъде отчетено. По-слабо е влиянието на промишлеността, тъй като предприятията на територията на общината не са сериозни емитери на вредни вещества в атмосферата.

Транспортен трафик

Транспортният трафик допринася в голяма степен за влошаване на качеството на атмосферния въздух. Отделяните от двигателите вредни вещества в състава на изгорелите газове (азотни оксиди, въглероден оксид, серни оксиди, сажди, леки

органични съединения) както и фини прахови частици са в основата на замърсяването на приземния атмосферен слой в гр. Лом и около пътните артерии в общината. Характерно за транспортния трафик е, че той е линеен тип източник, при който замърсяването е сравнително ограничено – 50-100 м. от пътната мрежа.

Общината се отличава с много благоприятно транспортно географско положение. Важно значение за общината имат вътрешнообластните комуникации и особено връзката с градовете Монтана и Видин за въвличането на малките селища в западната и южна част на територията в по-активен стопански живот.

През община Лом минават пътищата от републиканската пътна мрежа: П-11 – Видин – Лом – Козлодуй и Е-79 – Лом - Монтана - София. В общината липсват първокласни пътища, основната част, 42,4 км са IV-ти клас (от които 3,3 км са земни пътища), 20,1 км са третокласни, 52,7 км - второкласни. Пътищата осигуряват връзки по направления: Лом – Монтана - София, Лом - Козлодуй, Лом - Белоградчик, Лом - Бяла Слатина - Плевен и Лом - Видин. Уличната мрежа в града е с дължина 48 548 м, от които 40 040 м са асфалтирани (82,5%) ; 2 173 м са с калдъръмена настилка (4,5%); 3 685 м. са с настилка от паваж (7,6%) и 2 650 м са земни пътища (5,4%). Всички пътища в населените места на общината са с трайна настилка.

Фигура 2.1.2.1. Пътна мрежа

Източник: Община Лом

С оглед на географското положение на община Лом може да се констатира, че пътищата посочени по-горе биват натоварени. Тази им характеристика произтича, доколкото визираните пътни мрежи обуславят трафика към областните центрове – Монтана и Видин. От друга страна пътищата осигуряват връзка с гр. Козлодуй, където е разположена единствената в страната атомно електрическа централа – АЕЦ „Козлодуй“. Друг важен момент маркира, че наличните пътища свързват община Лом със столицата на Р. България – гр. София. Тези характеристики на ключовите пътни артерии предполагат за по-високи нива на замърсяване в резултат на отделянето на вредни емисии от газове, както и наличие на фини прахови частици.

Все пак трябва да се отбележи, че въздействието на автомобилния транспорт върху атмосферно замърсяване в общината, макар и предполагаемо значимо, е само в районите в непосредствена близост (50-100 м) от пътната мрежа.

Битово отопление

Съществен източник на замърсяване на атмосферния въздух е и населението и по-точно вредните емисии, отделяни от отоплението през зимния период - прах, серен диоксид, сажди. В общия случай евтините и нискокачествени горива, използвани в домакинствата и някои предприятия, са точкови източници на замърсяване на атмосферния въздух със серен диоксид, най-вече през зимния сезон.

Конкретни данни за използваните горива в домакинствата в общината не са налични, но според данни на Община Лом, по-голямата част от жителите използват твърди горива за отопление. Проблемът допълнително се усложнява от остарелия сграден фонд и ниската енергийна ефективност на сградите.

Основните замърсители от битовото отопление са праха и серния диоксид, като действието на двата замърсителя като правило се съчетава и усилюва.

Селско стопанство и земеделски земи

Селското стопанство също е сред важните източници на замърсяване за община Лом. Основно замърсяването от селското стопанство в региона е свързано със запрашване от земеделски земи, етерична ферментация, третиране на оборски тор, емисии на N_2O от селскостопански земи, изгаряне на селскостопански отпадъци на полето.

От значение за качеството на атмосферния въздух е и горенето на стърнища и други непотребни остатъци. В този случай в атмосферата се отделят общо съдържание

на аерозоли, въглероден оксид /CO/, летливи органични съединения /ЛОС/. Във връзка със субсидиите, отпускани от МЗХ и с влизането в сила на измененията в Закона за опазването на земеделските земи, регистрираните земеделски производители преустановиха опалването на стърнища. Констатираните случаи на опалвания са много редки.

Фактор за замърсяване е и ентерична ферментация. Емисиите от този източник се получават в резултат на ферментацията в храносмилателния тракт на селскостопанските животни.

Промисленост

Съгласно разпоредбите на ЗЧАВ (Закон за чистотата на атмосферния въздух) и подзаконовите му нормативни актове емисиите на вредните вещества, изпускани в атмосферата от неподвижни източници подлежат на собствени (извършвани от оператори в рамките на веднъж на две последователни календарни години) и контролни измервания.

За периода 2017-2020 г. собствени замервания са извършени от следните компании:

- ✱ „Ломско пиво“ АД – компания за производство на пиво;
- ✱ МБАЛ „Св. Николай Чудотворец“ ЕООД;
- ✱ Аркус“ АД - компания, извършваща дейност в областта на обособеното производство ;
- ✱ „Алексия 2002“ ООД –кърма и електроцентрала на биогаз.;
- ✱ „ГП – Круменка Петкова“ ЕООД.

Резултатите от измерванията не показват превишения над нормите за допустими емисии, регламентирани със законодателството по околна среда.

На територията на община Лом се контролират следните обекти по отношение на изпусканияте емисии в атмосферата:

- ✱ „Ломско пиво“ АД – компания за производство на пиво;
- ✱ „Мити 01“ ЕООД – компания, извършваща дейност в областта на месопрееработката;
- ✱ „Алемик“ ЕООД - компания, извършваща дейност в областта на месопрееработката;

- ✱ „Милкком“ ЕООД - компания, извършваща дейност в областта на млекопреработката;
- ✱ „Порт инвест“ ЕООД - Пристанищен комплекс;
- ✱ „Аркус“ АД - компания, извършваща дейност в областта на обособеното производство;
- ✱ „Ди-Вен“ ЕООД - компания, извършваща дейност в областта на производството и ремонта на мотокари и електрокари;
- ✱ МБАЛ „Св. Николай Чудотворец“ ЕООД;
- ✱ „БМТ Трейд“ ЕООД - компания, извършваща дейност в областта на производството на тръби;
- ✱ „Силпа“ ЕООД - компания, извършваща дейност в областта на производството на конвектори;
- ✱ „Алексия 2002“ ООД –кравеферма и електроцентрала на биогаз;
- ✱ ЕТ „Валери Борисов“ ЕООД – база за селскостопанска техника;
- ✱ „Аглая и БАН“ ООД – търговски обект;
- ✱ „Борислав Борисов – ББ“ ЕООД - компания, извършваща дейност в областта на металообработката;
- ✱ „Дартон Георгиеви 1“ ООД – търговски обект;
- ✱ „Лукойл-България“ ЕООД – бензиностанция;
- ✱ „Лукойл-България“ ЕООД – бензиностанция;
- ✱ „Кристал ойл“ ЕООД – бензиностанция;
- ✱ „Кристал ойл“ ЕООД – бензиностанция;
- ✱ „ДМВ Петрол“ ЕООД - бензиностанция
- ✱ „Петрол“ АД – бензиностанция;
- ✱ „РУА България“ ЕООД, гр. София – компания, извършваща дейност в областта на производството на метализирани палети;
- ✱ „Хъс“ ООД - компания, извършваща дейност в областта на производството на метални тръби;
- ✱ „Максима България“ ЕООД – търговски обект;
- ✱ „Тримекс инвест“ ЕООД – търговски обект;
- ✱ БТК АД;
- ✱ „ГП – Круменка Петкова“ ЕООД – ателие за химическо чистене;
- ✱ „Исса ойл“ ЕООД – бензиностанция.

Замърсяването на атмосферния въздух от промишлени източници за община Лом е сравнително слабо. В общината няма големи производствени или преработващи предприятия от сектор, характеризиращ се с отделяне на големи количества замърсяващи ингридиенти.

Нива на замърсяване

На територията на общината няма стационарна станция за замерване състоянието на въздуха и не се извършват редовни измервания. Оценка за качеството на атмосферния въздух се извършва на база измервания от мобилните автоматични пунктове за контрол /МС/, както и от данни за измерени емисии на вредни вещества изхвърляни в атмосферния въздух от промишлени обекти, статистически данни и теоретични разчети за емисиите от съответните сектори на промишлеността, бита и автотранспорта. От правените през годините измервания от мобилни автоматични станции не са установени превишения по измерваните показатели - серен диоксид, фини прахови частици, бензен, въглероден оксид и озон. Качеството на атмосферния въздух в община Лом се следи чрез Мобилната автоматична станция за имисионен контрол на атмосферния въздух към ИАОС от Регионална Лаборатория – Плевен. Измерванията се извършват съгласно одобрен годишен график. Съгласно Регионален доклад за състоянието на околната среда на РИОСВ Монтана, за периода 2012 г.-2016 г. и извършения имисионен контрол може да се заключи, че няма регистрирани превишения на ПДК за основните показатели, характеризиращи качеството на атмосферния въздух в района на общината.

По данни на РИОСВ – Монтана за периода 2017-2020 г. не са извършвани контролни измервания на параметрите и показателите, характеризиращи качеството на атмосферния въздух на територията на община Лом. На този фон не може да се направи точна оценка за качеството на атмосферния въздух на територията на община Лом, а само приблизителна такава като се вземат предвид близки по територия общини със сходни характеристики по отношение на факторите, които оказват влияние над атмосферното замърсяване.

Съгласно Регионален доклад за състоянието на околната среда през 2020 г. на територията на РИОСВ – Монтана се констатира следните процеси и тенденции:

- ✓ *Устойчивата тенденция към намаляване на броя на превишенията на средноденонощните концентрации и средногодишната стойност на ФПЧ10 в община Монтана;*

За втора поредна година средногодишната концентрация на наблюдавания замърсител е под нормата от $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$, като значително намалява и броя на превишенията на средноденонощната концентрация. Превиишенията на средноденонощната концентрация на фини прахови частици са констатирани само през есенно-зимния период и са вследствие на отоплението с твърди горива в битовия сектор, съпроводени с неблагоприятните метеорологични условия (безветрие, мъгли, температурни инверсии). По-високата стойност на средногодишната концентрация на полициклични ароматни въглеводороди и несъответствието с критерия по чл. 27, ал. 7 от ЗЧАВ може да се обясни не само с продължаващото и преобладаващо използване на твърди горива през зимния сезон, старият 18 автомобилен парк и увеличеният трафик през последните години, а и с промяната в начина на изчисление на средногодишната им стойност. Концентрациите на серен диоксид, азотен диоксид и никел продължават да са значително под допустимите норми за качество на атмосферния въздух и се задържат на относително постоянни нива, без резки колебания на стойностите им през последните години.

✓ *Положителната тенденцията за подобряване на качеството на въздуха в община Видин през 2020 г. продължава.*

Средногодишната стойност на концентрацията на фини прахови частици за първи път от началото на измерванията в гр. Видин са под нормативно определената норма. Намалява и броя на превишенията на средноденонощните концентрации съгласно заложените критерии в чл. 27, ал. 7 от ЗЧАВ, което потвърждава намалението на замърсяването с ФПЧ10 в общината. Максимално еднократните и средноденонощните концентрации на серен диоксид, измерван като втори показател в АИС-Видин, през 2020 г. не показват съществено изменение спрямо предходните години и са значително под допустимите норми за качество на атмосферния въздух.

С оглед на факта, че община Лом се намира в рамките на област Монтана и в близост до област Видин, а също така е по-малка от общините Видин и Монтана, като население, може да се констатира, че всичко това предполага за по-ниски нива на замърсяване на атмосферния въздух от битови източници от една страна. От друга страна община Лом е с по-слабо развита промишленост и транспортен трафик, може да се предположи, че индустриалното замърсяване на въздуха, както и това причинено от транспортния трафик ще бъдат с по-ниски нива. На територията на общината липсват и аварии с негативно влияние над околната среда и в частност на въздуха. В този смисъл

обосновано може да се предположи, че на нейната територия не са налице негативни тенденции по отношение на качеството на атмосферния въздух.

Изводи и препоръки за развитие

За общината липсват данни за значими емисии на вредни вещества в атмосферата и като цяло може да се приеме, че по отношение на качеството на атмосферния въздух не се откриват особени проблеми.

Както в почти цялата страна, най-големи замърсители са транспорта и битовото отопление през зимата.

Поради липсата на актуални данни или скорошни измервания не може да се прецени дали, колко често и за кои райони при пикови моменти на замърсяване стойностите достигат критичните. В тази връзка се препоръчва извършване на замервания с мобилните станции на РИОСВ – Монтана през определен интервал или настъпване на рискови събития, като например температурни инверсии.

За намаляване на вредното влияние на водещите фактори, се препоръчват следните конкретни дейности:

- ✱ Където е възможно, екраниране на пътните платна с растителност и регулярно провеждане на залесителни кампании.
- ✱ Модернизирането на транспортната инфраструктура и пътните настилки.
- ✱ При възможност, използване на химически заместители при третирането против обледяване.
- ✱ Контрол и по-високи санкции при нарушения като горене на гуми, изхвърляне на отпадъци на нерегламентирани места, паркиране в зелени площи и пр.
- ✱ Благоустрояване на зелените площи, в това число допълнително затревяване и поставяне на бордюри.
- ✱ Провеждане на разяснителни кампании сред населението за вредите от изгаряне на гуми, пластмаса, битови отпадъци, стърнища и пр.

2.2. ВОДИ

Водата като фундаментален за човешкия живот ресурс е в основата на общинската политика за опазване на околната среда. В този смисъл, в настоящата част от структура на текста се разглежда състоянието на водните ресурси на територията на община Лом.

2.2.1 ВОДИ

На територията на общината е констатирано наличието на следните водни тела (ВТ):

2.2.1.1 Повърхностни водни тела (ПВТ)

Фигура 2.2.1.1.1 Налични ПВТ на територията на община ЛОМ

Код на водно тяло (ВТ)	Воден обект	Географски обхват	Естествено/СМВТ/НВТ	Химично състояние	Екологично състояние (потенциал)
BG1D U000R 001	Дунав	Река Дунав, границата при Ново село до границата при Силистра. Искър при Нови Искър включително притоците – Сливнишка и Костинбродска	СМВТ	Недостигащо добро, поради отклонение от стандартите за качество на околната среда по показател „трихлорметан“	Умерен (поради отклонение от СКОС по показатели макрозообентос (МЗБ), фитобентос (ФБ), риби и алуминий (А1))
BG1W O500R 011	Скомля	Река Скомля от извор до устие	Естествено	Неизвестно	Умерен, поради отклонение от СКОС по показатели МЗБ, риби и ел. проводимост
BG1W O600R 015	Лом	Река Лом от вливане на р. Нечинска бара до устие	Естествено	Добро	Добро

Програма за опазване на околната среда на община Лом 2021-2028 г.

BG1W O600R 1013	Лом	Река Лом от вливане на р. Стакевска до вливане на р. Нечинска бара	Естествено	Добро	Добро
BG1W O800L 021	Яз. Ковачиц а	Яз. Ковачица	НВТ	Неизвестно	Умерен, поради отклонение от СКОС по показатели ел. проводимост, биологично потребление на кислород за 5 дни (БПК5) и фитопланктон (ФП)
BG1W O800R 1016	Цибрица	Река Цибрица от извор до устие вкл. Приток – р. Цибър.	Естествено	Добро	Умерен, поради отклонение от СКОС по показатели нитратен азот (N- NO3), общ азот (N-Total), МЗБ, ФБ и риби.
BG1W O8001 1020	Яз. Расово	Язовир Расово – 1	СМВТ	Неизвестно	Много лош, поради отклонение от СКОС по показатели ел. проводимост, БПК, N-NO3,N- Total, Ортофосвати, (P-

					PO4), общ фосфор (P-Total) и ФП.
--	--	--	--	--	----------------------------------

(СМВТ – силномодифицирано ВТ, ИВТ – изкуствено ВТ)

Източник: БДДР, обработка „ШУРА“ ЕООД

В НУРБ за водни тела BG1DU000R001, BG1WO500R011, BG1WO800L021, BG1WO800R1016, BG1WO80011020 е определено изключение от постигане на добро екологично състояние/потенциал и добро химично състояние по отношение на показателите с отклонение на основание чл. 156в от Закона за водите (ЗВ). Поставените цели за тях до 2021 г. са представени както следва:

- За водно тяло BG1DU000R001:
 - ✱ Постигане на СКОС за A1 за добър екологичен потенциал до 2021 г.;
 - ✱ Предотвратяване влошаване на екологичния потенциал по останалите елементи за качество;
 - ✱ Предотвратяване замърсяването и постигане на добро химично състояние.
- За водно тяло BG1WO500R011:
 - ✱ Постигане на СКОС за ел. проводимост, МЗБ и риби за добро екологично състояние до 2021 г.;
 - ✱ Предотвратяване влошаване на екологичното състояние по останалите елементи за качество;
 - ✱ Предотвратяване замърсяването и постигане на добро химично състояние.
- За водно тяло BG1WO800L021:
 - ✱ Постигане на СКОС за ел. проводимост и БПК5 за умерен екологичен потенциал до 2021 г.;
 - ✱ Предотвратяване влошаване на екологичния потенциал по останалите елементи за качество;
 - ✱ Предотвратяване замърсяването и постигане на добро химично състояние.
- За водно тяло BG1WO800R1016:
 - ✱ Постигане на СКОС за N-NO3, N-Total, МЗБ, ФБ и риби за добро екологично състояние до 2021 г.;
 - ✱ Предотвратяване влошаване на екологичното състояние по останалите елементи за качество;
 - ✱ Предотвратяване замърсяването и постигане на добро химично състояние.
- За водно тяло BG1WO80011020:

- ✱ Постигане на СКОС за ел. проводимост, БПК5, N-NO3, N-Total, P-PO4, P-Total и ФИ за умерен екологичен потенциал до 2021 г.;
 - ✱ Предотвратяване влошаване на екологичния потенциал по останалите елементи за качество;
 - ✱ Предотвратяване замърсяването и постигане на добро химично състояние.
- За водно тяло BG1WO600R015 и за водно тяло BG1WO600R1013 поставените цели са запазване на добро екологично и химично състояние.

2.2.1.2 Подземни водни тела

Фигура 2.2.1.2.1 Налични подземни води на територията на община Лом

КОД	ИМЕ	ХИМИЧНО СЪСТОЯНИЕ	КОЛИЧЕСТВЕНО СЪСТОЯНИЕ
BG1G0000QAL003	Порови води в Кватернера – Арчар- Орсойска низина	Добро	Добро
BG1G0000QAL004	Порови води в Кватернера – Цибъркса низина	Лошо (поради отклонение от СКОС по показател хром (CR)	Добро
BG1G0000QAL013	Порови води в Кватернера – р. Лом	Лошо (поради отклонение от СКОС по показател нитрати (NO3)	Добро
BG1G0000QPL023	Порови води в Кватернера – между реките Лом и Искър	Добро	Добро
BG1G0000N2034	Порови води в неогена – Ломско- Плевенска депресия	Лошо (поради отклонение от СКОС по показател нитрати (NO3)	Добро

Източник: БДДР, обработка „ШУРА“ ЕООД

В НУРБ за водни тела с кодове BG1G0000QAL004, BG1G0000QAL013 и BG1G0000N2034 са определени изключения от постигане на добро химично състояние по отношение на показателите с отклонения на основание чл.156в. от закона за водите до 2027 г. Поставените екологични цели за тях до 2021 г. са представени както следва:

- За водно тяло с код BG1G0000QAL004:
 - ✱ Запазване на добро количествено състояние;
 - ✱ Предотвратяване на влошаването на химическото състояние;
 - ✱ На зоната на неговата защита – предотвратяване на влошаването на химическото състояние на зоната по показател Cr;
 - ✱ Запазване на добро химическо състояние на зоната по останалите показатели.
- За водни тела с кодове BG1G0000QAL013 и BG1G0000N2034:
 - ✱ Запазване на добро количествено състояние;
 - ✱ Предотвратяване на влошаването на химическото състояние по показател NO₃;
 - ✱ На зоната на неговата защита – предотвратяване на влошаването на химическото състояние на зоната по показател NO₃;
 - ✱ Запазване на добро химическо състояние на зоната по останалите показатели
- За водни тела с кодове BG1G0000QAL003 и BG1G0000QPL023:
 - ✱ Запазване на добро количествено и химично състояние;
 - ✱ Запазване на добро химическо състояние на зоната.

Следва да се има предвид, че оценката на състоянието, която се на водните тела описани по-горе в текста, в т.ч. и зоните за защита на водите е част от Плана за управление на речните басейни (ПУРБ) и се актуализира на всеки шест години. В ПУРБ 2016-2021 за Дунавски район е изготвена оценка на състоянието на повърхностните и подземните водни тела на база данните от проведен мониторинг в периода 2010-2014 г.

2.2.1.3 Зони за защита на водите

Фигура 2.2.1.3.1 Зони за защита на водите на територията на община Лом

ЗОНИ ЗА ЗАЩИТА НА ВОДИТЕ	ВИД НА ЗОНАТА	ИП ПОПАДА (КОД)/НЕ ПОПАДА В ЗОНАТА НА ЗАЩИТА
-----------------------------	---------------	--

Чл. 119а, ал. 1, т.1 от ЗВ	Зона за защита на питейните води от повърхностни водни тела	Не попада
	Зона за защита на питейните води от подземни водни тела	Попада. Всички подземни водни тела са определени като зона за защита на питейните води.
Чл. 119а, ал. 1, т.2 от ЗВ	Зона за отдих и водни спортове	Не попада
Чл. 119а, ал. 1, т.3 от ЗВ	Чувствителна зона	Попада
	Нитратно уязвима зона	Попада
Чл. 119а, ал. 1, т.4 от ЗВ	Зона за стопански ценни видове риба	Попада
Чл. 119а, ал. 1, т.5 от ЗВ	Защитени територии	Попада
	Зона за местообитания	Попада
	Зона за птици	Попада

Източник: БДДР, обработка „ШУРА“ ЕООД

По отношение на питейната вода на територията на общината може да се констатира, че за периода 2018 г. – 2020 г. са отчетени няколко проби със завишени показатели по различни критерии. През 2020 г. се регистрира завишено съдържание на амониев йон и манган на територията с. Долно Линево. През 2019 г. и 2020 г. на територията на с. Ковачица се отчита завишено съдържание на хром. Завишено съдържание на хром се констатира за 2018 г., 2019 г., и 2020 г. на територията на с. Станево.

2.2.1.4 Списък с препоръки

На база на констатациите в тази част от структура на текста и становището на БДДР е наложително да се дефинират следните препоръки в контекста на водите, а именно:

Фигура 2.2.1.4.1 Списък с препоръки по отношение на водите и община Лом

КОД НА МЯРКАТА	НАИМЕНОВАНИЕ НА МЯРКАТА	ДЕЙСТВИЯ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА МЯРКАТА	КОД НА ДЕЙСТВИЕ
----------------	-------------------------	-----------------------------------	-----------------

НУ_1	Възстановяване и защита на речните брегове и речното корито от ерозия	Защита на речните брегове от ерозия и свързаните с тях свлачищни процеси	НУ_1_1
НУ_1	Възстановяване и защита на речните брегове и речното корито от ерозия	Затревителни и залесителни мероприятия	НУ_1_2
НУ_1	Възстановяване и защита на речните брегове и речното корито от ерозия	Залесяване на бреговете и заливаемите тераси с подходящи дървесни видове	НУ_1_7
НУ_1	Възстановяване и защита на речните брегове и речното корито от ерозия	Забрана за сечи на естествената крайбрежна растителност	НУ_1_8
НУ_3	Забрана за добив на инертни материали на по-малко от 50 м. от бреговете на реките	Забрана за добив на инертни материали на по-малко от 50 м. от бреговете на реките	НУ_3_1
НУ_6	Намаляване на ерозията на водосбора	Забрана за извеждане на голи сечи в райони отстоящи на по-малко от 500 м. от водни обекти	НУ_6_9
НУ_6	Намаляване на ерозията на водосбора	Разрешаване на извършване на санитарна сеч само след представяне на документи от лесозащитна станция за причината и параметрите за санитарната сеч	НУ_6_8
НУ_6	Намаляване на ерозията на водосбора	Забрана за извеждане на сечи, независимо от целта им, които обезлесяват повече от 3 дка и се	НУ_6_11

		намирал на по-малко от 500 м. от водни обекти	
НУ_7	Подобряване на хидроморфологичното състояние на реките	Забрана за нарушаването на естественото състояние леглата, бреговете на реките и крайбрежните заливаеми ивици, с изключение на дейности за удълбочаване на фарватера и коригиране на речното корито за осигуряване на подобряване на безопасното корабоплаване и общия българо-румънски участък на р. Дунав и при дейности за защита от наводнения, както и други дейности, съобразени с действащото законодателство.	НУ_7_5
НУ_7	Подобряване на хидроморфологичното състояние на реките	Забрана за нови корекции на участъци от реките, попадащи в границите на защитени територии и защитени зони от НАТУРА 2000	НУ_7_7
НУ_11	Осигуряване на непрекъснатостта на водните течения и движението на рибите	Забрана за изграждане на баражи, прагове, водоземания и други съоръжения препречващи изцяло речното корито	НУ_11_4
ОС_1	Смекчаване на натиска от климатичните промени	Забрана за сечи на естествената крайбрежна растителност във	ОС_1_7

		водосбора на притоци, вливащи се в райони със значителен потенциален риск от наводнение с изключение на случаи, когато е доказана необходимост за осигуряване на проводимост на реките.	
OS_1	Смекчаване на натиска от климатичните промени	Изпълнение на проекти, свързани с увеличаване на лесистостта и възстановяване на горския потенциал: Увеличаване на горските територии. Възстановяване опазване и укрепване на екосистемите, свързани със селското и горското стопанство.	OS_1_13
OS_2	Подобряване на естественото задържане на водата	Създаване на зелена инфраструктура на зони за отдих и други услуги на хората чрез естествено или изкуствено водазадържане.	OS_2_5
DW_1	Забрани и ограничения за изпълнение на дейности в зоните за защита на питейните води и в определените санитарни-охранителни зони и буферните зони около водоземните съоръжения и системи.	Спазване на забрани и ограничения в СОЗ съгласно заповедта за определяне на зоната и списъка по приложение №1 към националния каталог от мерки (ПУРБ).	DW_1_4

GO_3	Подобряване на управлението водите и зоните за защита на водите	Съобразяване с режими, препоръки и мерки, имащи отношение към води, въведени с утвърден план за управление на ЗЗЗТ.	GO_3_6
UW_1	Използване на естествени методи за пречистване на отпадните води	Осигуряване на отвеждане и подходящо пречистване на отпадъчни води от населени места с под 2000 жители, включително изграждане на влажна зона за пречистване на отпадни води.	UW_1_3
UW_2	Осигуряване на събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води на населените места	Изпълнение на проекти за изграждане, доизграждане, реконструкция или модернизация на канализационната система за агломерация с под 2000 жители, включително доизграждане на канализация когато има ПСОВ или осигуряване на подходящо пречистване (чрез изграждане на ПСОВ или отвеждане към друга ПСОВ) когато има изградена канализация.	UW_2_2
UW_2	Осигуряване на събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води на населените места	Забрана за включване на нови потребители, заустващи отпадъчни води към канализационните системи на населените места, селищните и	UW_2_3

		курортните образувания в случаите, в когато не може да се осигури отвеждането и/или пречистването им.	
UW_2	Осигуряване на събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води на населените места	Изграждане, реконструкция или модернизация на канализационната мрежа за агломерации с над 2000 жители.	UW_2_4
UW_2	Осигуряване на събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води на населените места	Осигуряване на подкрепа за изграждане, реконструкция или модернизация на канализационната система вкл. ГПСОВ определени за конкретните агломерации с над 2000 ж.	UW_2_5

Източник: БДДР, обработка „ШУРА“ ЕООД

- ✿ При дейности, насочени към укрепване на речните брегове и корита, с цел защита от ерозия, приоритетно да се прилага биологично укрепване и използване на съвременни технологии и материали;
- ✿ При прилагане на мерки, свързани със залесителните дейности, да се предвижда залесяване само с местни видове, включително такива формиращи крайречни местообитания с изключение на съществуващите тополови култури;
- ✿ При изпълнение на проектите, свързани със структурните мерки от ПоМ към ПУРБ, да се поставят условия за опазване на почвите от замърсяване, ерозия, свлачища и други деградационни процеси;
- ✿ Строителните работи при изпълнение на структурни мерки от ПУРБ да се извършват извън размножителния сезон на животинските от Приложение №2 и Приложение №3 от ЗБР от март до юли да се намалят въздействия като смъртност и безпокойство на видовете животни, предмет на опазване;
- ✿ При определяне на местоположението на предстоящите за изграждане ПСОВ и местата на заустването им да се разглеждат и анализират алтернативи, които избягват територии с природни местообитания в защитени зони и с

характеристики на такива, включени в Приложения 1 на Директива 9243 ЕЕС, както и в близост до тях, извън границите на защитените зони.

- ✱ При прилагане на мерките свързани със строителство, да не се допуска замърсяване на речните легла със строителни материали и горивно-смазочни материали от строителната техника.

2.2.2 ВОДОСНАБДЯВАНЕ И КАНАЛИЗАЦИЯ

Лом е първият град в страната след столицата с модерен водопровод, пуснат в експлоатация през 1903 г. след договаряне с представителството на германската фирма “Манесман” за доставка на чугунени водопроводни тръби. До изграждането на водопровода града се е водоснабдявал от 22 постоянно течащи естествени водоизточника. С разрастването на града се изграждат нови резервоари и водопроводи, които постепенно са водоснабдили ниските и високи части на града. Към настоящия момент градът е водоснабден на 100 %.

Основен източник за водоснабдяване в гр. Лом е водоснабдителна система „Добри дол, която осъществява около 87% от водоподаването на общинския център. Изградени са и две водохващания и помпена станция, чрез които се подава вода директно в уличната водопроводна мрежа на кв. Боруна и ниската зона на града. Посредством други десет водохващания, се осъществява водоподаването на кв. Младеново. Понастоящем основните съоръжения на водоснабдителната система на гр. Лом са остарели и амортизирани. Делът на водоснабденото население в община Лом е 95%, като тази стойност е по-ниска от средната за областта /почти 98%/ и за страната /над 99%/. Девет от общо десет населени места в общината са централно водоснабдени, като изключение прави само с. Орсоя, намиращо се в свлачищен район. За голяма част от жителите на населените места е достигната 100% водоснабденост. С по-ниски стойности на показателя се отличават селата Сталийска махала със 71% и с. Сливата с едва 11% водоснабденост на населението.

Канализационна мрежа в област Монтана е изградена само в четири населени места - градовете Монтана, Лом и Вършец и село Расово, което е доказателство за по-ниската степен на изграденост спрямо средната за страната. Канализационната мрежа в гр. Лом влиза в експлоатация през 1985 г. и обслужва предимно жителите на централната градска част. Системата е от смесен тип, с обща дължина 37 км и обхваща 61% от населението на града. На територията на община Лом не е изградена Пречиствателна

станция за отпадни води /ПСОВ/, в резултат на което отпадните води се заустват директно в р. Дунав. Липсата на ПСОВ в общинския център, е сериозен проблем, оказващ отрицателно въздействие върху екологичното състояние на р. Дунав.

Разположението на град Лом върху силно наклонен терен и високи подпочвени води създават изключително големи проблеми по отношение използване на старата канализация, непригодна за механично почистване и отвеждане на отпадни и дъждовни води. Всички тези проблеми са наложили изграждане на нова канализационна система – довеждащ главен колектор. Изграден е I-ви етап с обща дължина 2 600 м и който със своите конструктивни особености позволява почистване при необходимост. Изграждането му преминава през три етапа на изпълнение. Първи етап (17.08.1998 г.– 30.09.1999 г.), втори етап (01.10.1999 г.–30.09.2001 г.)и трети етап (01.10.2001 г.– 31.12.2002 г.). Новоизграденият главен колектор е от смесен тип и битово-фекалните отпадъчни води се заустват без пречистване в река Дунав.

За цялостно завършване на градската канализационната система е необходимо изграждането на “Главен колектор ул. ”Дунавска”, както II-ри етап и III-ти етап “Канализационен колектор кв. “Боруна”. За подобряване екологичното състояние на река Дунав е необходимо изграждането на пречиствателна станция за вторично пречистване на отпадните води преди заустване им във водоприемниците.

За водоснабдяването на град Лом са изградени 6 водоснабдителни системи с общ среднодневен дебит на водата 212 л/с. В действие са 4 системи с общ дебит 150 л/с. Изградената през периода 1970-1975 г. водоснабдителна система “Добридол” е основната система за водоснабдяване на град Лом, която осигурява 87% от водоподаването и включва два помпени агрегата (работен и резервен).

Уличната разпределителна водопроводна мрежа е изградена в продължение на много години от различни тръби: чугунени, стоманени, азбестоциментови и полиетиленови. Поради разнообразния релеф /респективно улични нивелети/ на града, водопроводната мрежа в хидравлично отношение се разделя на 3 зони - ниска, средна и висока. В северозападния край на град Лом, чрез две дренажни водохващания и помпена станция, се подава вода директно в уличната водопроводна мрежа на кв. “Боруна” и ниската зона на град Лом.

Размерът на водопроводната мрежа в община Лом се равнява на дължина 242 км, като в т.ч. влизат 65,6 км външни и 176,7 км вътрешни водопроводи. Към настоящия момент може да се заключи, че по-голямата част от мрежата е остаряла и амортизирана, което е свойствен проблем за голяма част от общините на територията на Р. България.

Фигура 2.2.2.1 Структура на водопреносната мрежа на територията на Община Лом

№	Населено място	Външна мрежа, храняващи водопроводи м.					Вътрешна (разпределителна) мрежа, м							СВО, бр
		етернит	стомана	PVC	ПЕ	ОБЩО	етернит	стомана	поцинк.	чугун	ПЕ	ОБЩО	% на обхванато население	
1	гр.Лом	23 229	9 566	190	6 430	39 415	30 824	16 054	8 490	2 771	40 174	98 313	100,00	6 883
2	с.Добри Дол	638	40	0	12	690	4 688	0			576	5 264	100,00	215
3	с.Долно Линево	772	0	0	3 530	4 302	6 581	0	580		76	7 237	100,00	214
4	с.Замфир	1 729	0	0	1 273	3 002	8 660	0			3 287	11 947	100,00	565
5	с.Ковачица	1 729	0	0	8 694	10 423	20 275	0			130	20 405	100,00	854
6	с.Трайково	1 883	0	0	1 320	3 203	14 994	0			0	14 994	100,00	485
7	с.Станево	2 505	80	0	629	3 214	16 762	0			410	17 172	100,00	473
8	с.Сталийска махала	0	0	0	1 395	1 395	0	0			1 429	1 429	93,95	587
9	с.Сливата	Мрежата се поддържа, но няма информация за предадени активи											100,00	123
	ОБЩО	32 485	9 686	190	23 283	65 644	102 784	16 054	9 070	2 771	46 082	176 761	99,71	10 399

Източник: ВиК - Монтана

Най-фундаменталните проекти пред общината са концентрирани в полагането на усилия за доизграждане на трите етапа от напорния водопровод край с. Добри дол, който хранва с питейна вода град Лом и още три села. От друга страна се констатира, че съществуващите проблеми с водата няма да се решат напълно, докато не се изгради и 18-километровият довеждащ водопровод от с. Добри дол до Лом.

Независимо от това са видни усилията на Община Лом за преодоляване на проблема. Изготвени са инвестиционни проекти за цялостен ремонт, рехабилитация и доизграждане на водопроводни мрежи в селата Трайково с обща дължина 20 138 м и Замфир с обща дължина 15 560 м.

През 2015 г. с частична финансова подкрепа от Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Община Лом обяви обществена поръчка с предмет: „Изпълнение на строително–монтажни работи за обект: „Аварийен ремонт на напорен тръбопровод от ПС „Добри дол” до водоем V = 300 М3 – I-ви етап – участък от пътя с. Добри дол – с. Тополовец, община Лом, област Монтана”. Предметът на поръчката е изпълнение на строително-монтажни работи на обекта – етапна реконструкция на отделни части от тласкателя и изграждане на нов водопровод.

През 2018 г. на територията на общината е обявено бедствено положение, заради безводие, настъпило поради тежка авария на тласкателя и невъзможност за ремонт на тотално компрометиран участък от напорния водопровод в свлачищен район над с. Добри дол. В резултат на това МРРБ отпуска 2,7 милиона лева за спешни ремонтни дейности и частично финансиране за изпълнението на трети и четвърти етапи.

Въпреки положените усилия трябва да се отчете, че качествено различни и мащабни промени и инвестиции във водопреносната мрежа не са реализирани на територията на община Лом. Състоянието на водопреносната мрежа както на територията на административния център, така и в периферията на общината остава незадоволително в

голяма степен. Това налага предприемане на мерки за рехабилитация, реконструкция и/или подмяна на онези участъци от водопреносната мрежа, които са амортизирани и податливи на аварии. Отчита се, че водопроводната мрежа има необходимост от подобряване техническите параметри, което в крайна сметка да доведе до оптимизирането на качеството на предоставяната услуга в общината, както и намаляването на загубите на питейни води.

Фигура 2.2.2.2 Характеристики на канализационната мрежа на територията на Община Лом

Обща дължина на канализационната мрежа към м12.2020г. за гр.Лом				
	ед.м.	Колич.	% изграденост спрямо уличната мрежа	% на обхванато население
Канализационни клонове и колектори	м	37 043	40,00	75,00
СКО	бр	4 969		

Източник: ВиК - Монтана

Изводи и препоръки за развитие

С оглед на проведения анализ за състоянието на водите в община Лом, основният извод, който може да се експлицира е, че основна част от проблемите, свързани с опазване на околната среда на общината са съсредоточени в тази сфера.

По отношение на инфраструктурата свързана с водопреносната мрежа и водопречистващата мрежа е видима потребността от скоростно и мащабно изграждане и реконструкция на мрежите и качествена промяна в позитивен план. В този смисъл оптимизирането на състоянието на водопреносната и водопречистващата инфраструктура в община Лом може да характеризира като приоритетна задача пред местната власт. Важна част от решаването на проблема предполага да се предприемат мерки за разработване на проекти за ПСОВ, както и главен колектор и канализационен колектор. Голяма част от замърсяванията и екологичните рискове в общината се дължат именно на липсата на ПСОВ и заустяването на отпадни води без пречистване.

В този смисъл подходящи препоръки, които могат да бъдат отправени, са:

- ✱ Идентифициране на източници на финансиране и, при възможност, последващо разработване и изпълнение на проекти за изграждане, реконструкция и модернизация на водоснабдителната мрежа в общината;
- ✱ Идентифициране на източници на финансиране и, при възможност, последващо разработване и изпълнение на проекти за изграждане на ПСОВ за нуждите на населението в общината;
- ✱ Идентифициране на източници на финансиране и, при възможност, последващо разработване и изпълнение на проекти за изграждане, реконструкция и модернизация на канализационната система;
- ✱ Продължаващ контрол за преустановяване на експлоатацията на нерегламентирани сметища, които са причина за влошаване състоянието на водите;
- ✱ Регулярен мониторинг на състоянието на водните обекти за общинско ползване на територията на общината, в това число чрез водене на дневници, измерване на нивата, пробовземане и анализ на състоянието на водите.
- ✱ Предприемане на мерки за оптимизиране на химичното и екологичното състояние на водните тела на територията на общината;
- ✱ Провеждане на разяснителни кампании сред населението за необходимостта от опазване чистотата на водните басейни с цел намаляване на вредното антропогенно влияние.

2.3. ЗЕМИ И ПОЧВИ

Съгласно чл. 26 от Закона за почвите и чл. 79 от Закона за опазване на околната среда Община Лом е разработила Програмата за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите (ПОУПВП) за периода 2020-2030 г., която е неразделна част от настоящата Общинска програма за опазване на околната среда за периода 2021-2028.

Тъй като ПОУПВП на община Лом за периода 2020-2030 г. съдържа подробни анализи, мерки и програми за изпълнение на дейностите по опазване и възстановяване на почвите, тук изложим само най-важните данни и изводи, като детайлите могат да бъдат намерени в ПОУПВП.

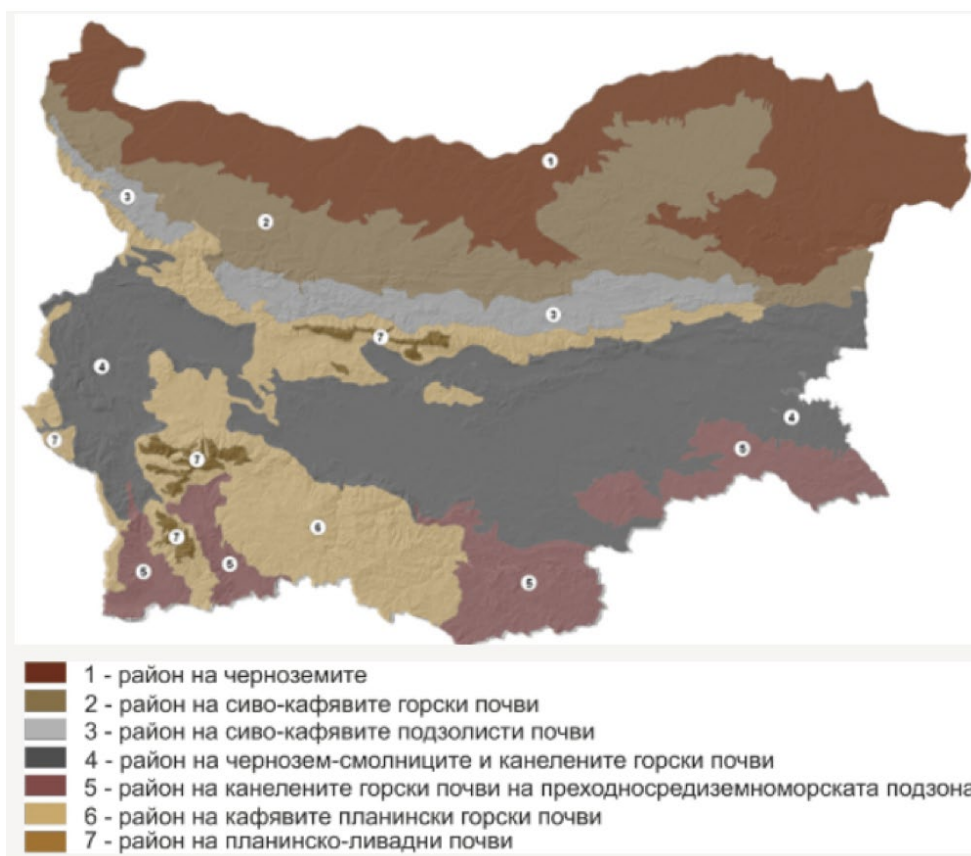
3.3.1. ПОЧВЕНА ПОКРИВА И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ПОЧВЕНИТЕ ГРУПИ

Община Лом не се отличава с впечатляващо почвено разнообразие, но за сметка на това попада в района на черноземите и най-разпространени на територията на общината са именно тези почви, които се характеризират с високо плодородие.

Широкото разпространение на лъсовия скален субстрат и умерено-континенталните климатични условия са част от основните фактори за разпространението на черноземите на територията на община Лом.

Най-обширни площи заемат карбонатните /calcic/ и обикновените /излужените, haplic/ черноземи /Chernozems, FAO/. Присъстват също така азоналните алувиално-ливадни почви (Фигура 3.3.1.1).

Фигура 3.3.1.1 Карта на почвите в България

Източник: Национална почвена служба

По-голямата част от вододелните плато са заети от пясъчливо-глинестите карбонатни черноземи. Те имат до 40-60 cm мощен хумусен хоризонт. На повърхността съдържат специфични образувания - карбонатни мицели. Тяхното отлагане в дълбочина може да достигне 150 cm. В част от районите с активни свлачищни и ерозионни процеси

този почвен тип е средно и силно ерозиран - по северния склон на вододелното плато между реките Лом и Цибрица, част от десния долинен склон на река Лом и др.

Обикновените черноземи имат тежък песъчливо-глинест механичен състав. Тясно образуване е протекло при наличие на лесостепна растителност. Те са по-широко разпространени в Дунавската равнина, но на територията на община Лом заемат по-малка площ от карбонатните. Разпространени са най-вече на запад от долината на р. Лом по вододелното плато, както и близо до дунавския бряг, от двете страни на устието на реката. Имат по-добри агропроизводителни свойства от карбонатните заради тежкия си механичен състав и по-високата водозадържаща способност. Това са едни от най-плодородните почви в страната. В района на свлачището при селата Орсоя и Сливата те са ерозирани.

В най-източните периферни части на общината, на територията на Долноцибърската низина са развити ливадни черноземи /gleyic Chernozems/, тежко до средно песъчливо-глинести. Площите са малки. В Арчаро-Орсойската низина преобладават заблатените ливадни черноземовидни почви с тежък песъчливо-глинест до леко глинест механичен състав. Тези два типа ливадни почви са разпространени във високите части на заливната и първата надзаливна тераса на река Дунав в крайбрежните низини. Те имат добре развит хумусен хоризонт до 60-70 cm и дълбок почвен профил до 90-100 cm. Това са богати на органично вещество почви. Известни са с високото си плодородие. Подходящи са за повечето земеделски култури.

Върху заливните тераси на река Лом са развити алувиално-ливадни почви /eutric Fluvisols, FAO/. Те са азонален тип, образуван върху поръозни алувиални наслаги и при постоянно и достатъчно овлажнение и ливадна растителност. Характеризират се с дебел хумусен хоризонт, като ежегодно се натрупват минерални вещества в почвените хоризонти. По-голяма част от тези почви се отличават с високо плодородие. Подходящи са главно за зеленчукопроизводство, но също и за фуражни, технически и овощни култури.

Община Лом притежава почвено разнообразие с високо до много високо природно плодородие. Благодарение на това територията има дългогодишни традиции в активно развитие на земеделието. Важен проблем е опазването на плодородието на почвата от процесите на водна и ветрова ерозия, които в отделни територии са свързани с активните свлачищни процеси и липсата на горска растителност.

3.3.2. ДЕГРАДАЦИОННИ ПРОЦЕСИ НА ЗЕМИТЕ И ПОЧВИТЕ

Почвените ресурси са подложени на естествена и антропогенна деградация, която се отразява неблагоприятно върху функционирането на екосистемите.

От деградационните процеси на земите и почвите (уплътняване, запечатване, разрушаване на агрономическата ценна структура, дехумификация /намаление на органичното вещество, загубата на почвеното биоразнообразие, засоляване, вкисляване, ерозия – водна, ветрова, иригационна, временно повърхностно преовлажняване, заблатяване, замърсяване и др.), най-съществен фактор е ерозията.

Ерозия и ерозирали почви

Ерозията на почвата остава най-широко разпространения почвено деградационен процес както на територията на община Лом, така и на цялата страна, като пространственото вариране и силата на проявление на почвената ерозия зависи от климатичните, топографските, хидроложките и почвените характеристики на всеки отделен район.

Наред с природно обусловените фактори, степента на проявление на почвената ерозия зависи и от човешката дейност. Неправилната обработка на почвата, обезлесяването, горските пожари, паленето на стърнищата са само част от факторите, които причиняват деградация на почвата, намаляват почвеното плодородие и замърсяват реките.

Ерозията води до намаляване на дълбочината на коренообитаемия слой, количеството на хранителните елементи запасите на почвена влага изчерпване на филтриращия капацитет на почвата намаляване на съдържанието на почвено органично вещество загуба на биоразнообразие деградация на почвената структура образуване на почвена кора разпространение и акумулация на замърсители във водните течения и в зоните на акумулация на наноси.

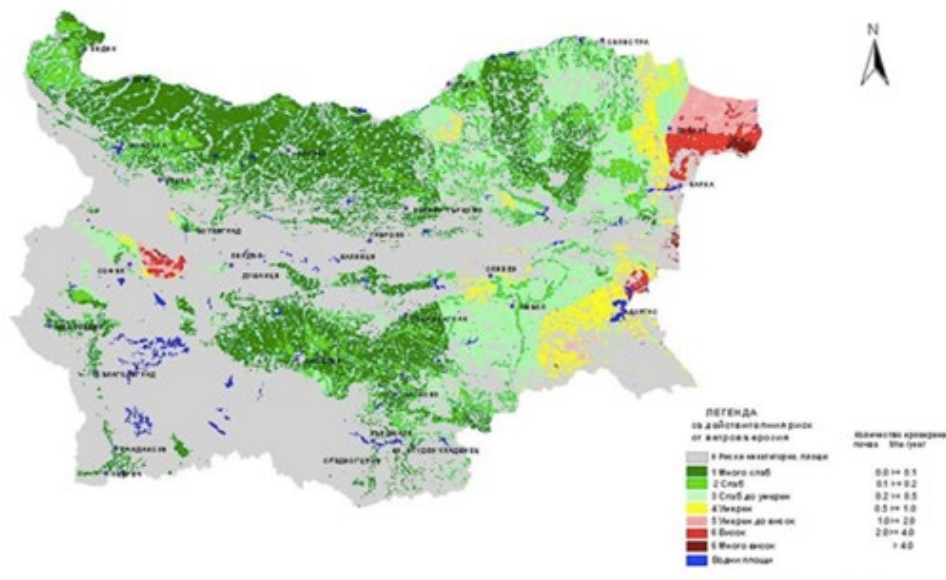
Климатичните фактори, релефа, типа и начина на земеползване, състоянието на растителната покривка и времето, през което почвата е защитена от растителност, определят степента на риск и почвените загуби, причинени от ерозия.

Почвите в района са предимно със средна до силна податливост на ерозиране като в землището на селата Орсоя и Сливата те са съществено ерозирани.

Изложени са на средна дъждовна ерозия, слаба до умерена площна водна ерозия и много слаба площна ветрова ерозия.

Според данните на ИАОС, за действителните прояви на ветрова ерозия в страната са определени три района на разпространение, като община Лом попада в район, характеризиращ се със слаба и слаба до умерена проява на ветрова ерозия и слаб действителен риск от ветрова ерозия. (Фигура 3.3.2.1).

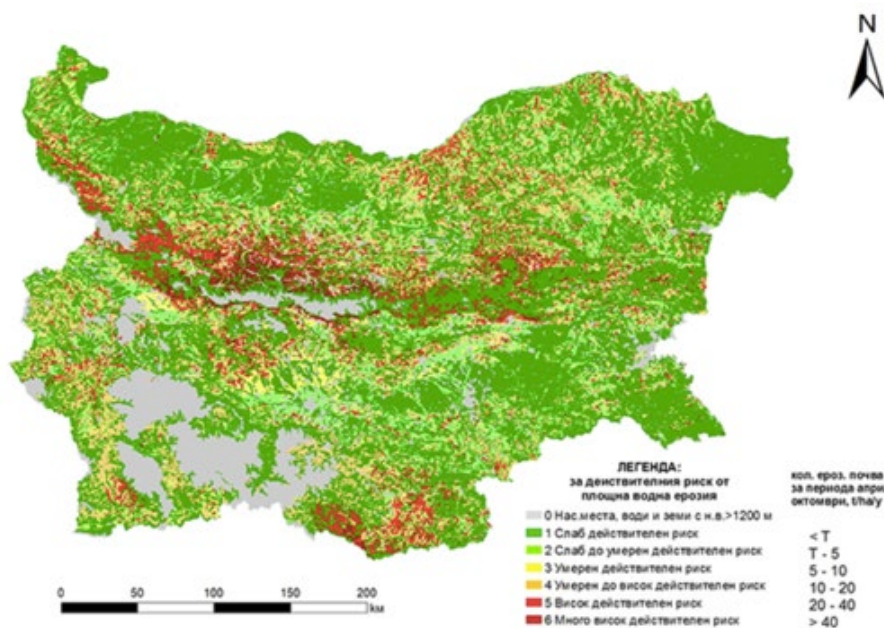
Фигура 3.3.2.1. Действителен риск от ветрова ерозия на почвите, 2017 г.

Източник: ИАОС

Почвите от района на община Лом са със слаба и слаба до средна податливост към площна водна ерозия. По данни на ИАОС, действителният риск от площна водна ерозия територията на община Лом е слаб.

Фигура 3.3.2.2. Действителен риск от плоскостна водна ерозия на почвите, 2018 г.

Източник: ИАОС

Засоляване и засолен почви

Засоляването на почвите е процес, при който се увеличава съдържанието на водноразтворимите соли и/или обменен натрий в почвите в количества, влияещи негативно на техните свойства, респективно на продуктивния им потенциал. Резултатите от мониторинговите наблюдения върху процесите на засоляване на почвите, организирани от ИАОС, не съдържат данни за процеси на засоляване или засолен почви, касаещи община Лом. В РИОСВ – Монтана също няма данни в тази връзка.

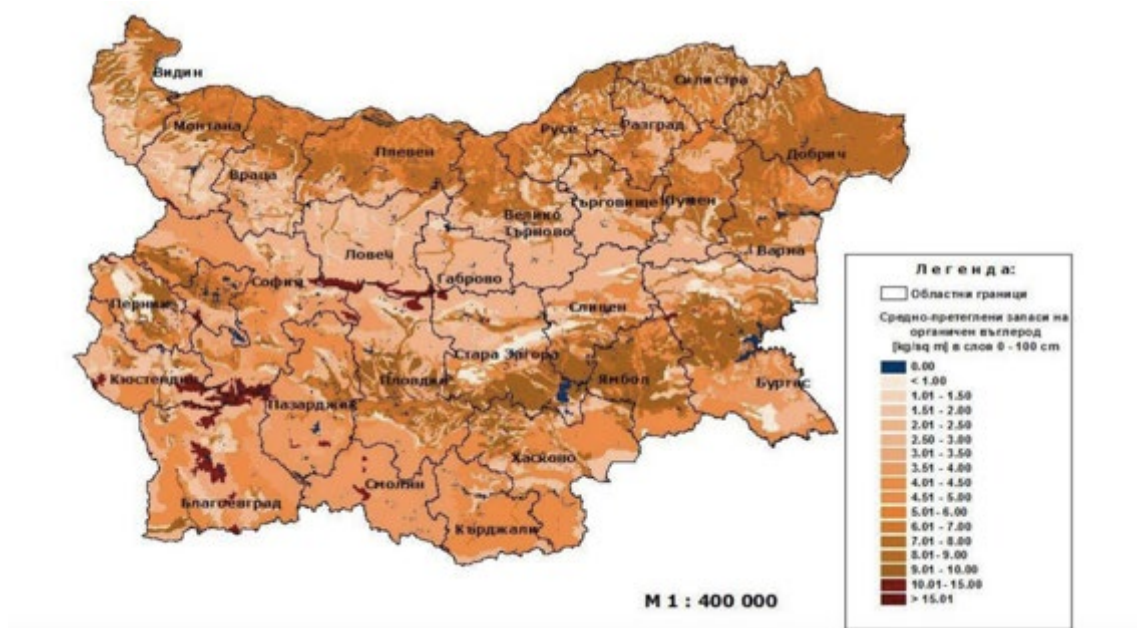
Вкисляване

Вкисляването на почвите е естествено протичащ процес, чийто интензитет зависи и от антропогенните фактори и се характеризира с понижаване на рН на почвата, поява на алуминиева и/или манганова фитотоксичност, обедняване на почвата с бази, молибденов дефицит, подтисната микробиологична активност и киселинна деструкция на глинестите минерали.

Една от основните причини за антропогенно вкисляване на почвите в България е дългогодишното минерално торене с вкисляващи азотни торове, особено когато то е самостоятелно, без съпътстващо фосфорно и калиево торене.

Липсват данни за вкислени почви в община Лом.

Фигура 3.3.2.3. Запасеност на почвите с органично вещество в слой 0-100 cm

Източник: ИАОС

Загуба на органично вещество

Намаляването на хумуса в почвите е свързано с небалансираното торене с кисели торове, прекомерната употреба на Na-препарати за борба с болести и вредители, нарушен хранителен баланс от износа с растителните добиви, усилващи деструкцията на почвените агрегати. Друга основна причина е и широко разпространената и незаконна практика в България да се горят растителните остатъци/ стърнищата, което застрашава и биоразнообразието. Няма данни за актуални тенденции към загуба на органични вещества в покривка на територията на общината.

3.3.3. НАРУШЕНИ ПОЧВИ

Почви, унищожени от стопански дейности

На територията на общината нарушени почви вследствие на стопанска дейност не са докладвани.

Съществуват данни, че извършваният нерегламентиран добив на баластра (строителни материали) от коритата на реките в района създава опасност за развитие на регресивна ерозия нагоре по течението им, в това число физическо унищожение на намиращите се в съседство земеделски земи.

Почви, увредени от депониране на отпадъци (от сметища)

Според данни от РИОСВ на територията на общината няма nereкултивирани сметищата в общината.

На територията на общината се намира склад ПРЗ в гр. Лом и депо с 12 броя контейнери тип „Б-Б куб“, съхраняващи негодни за употреба пестициди.

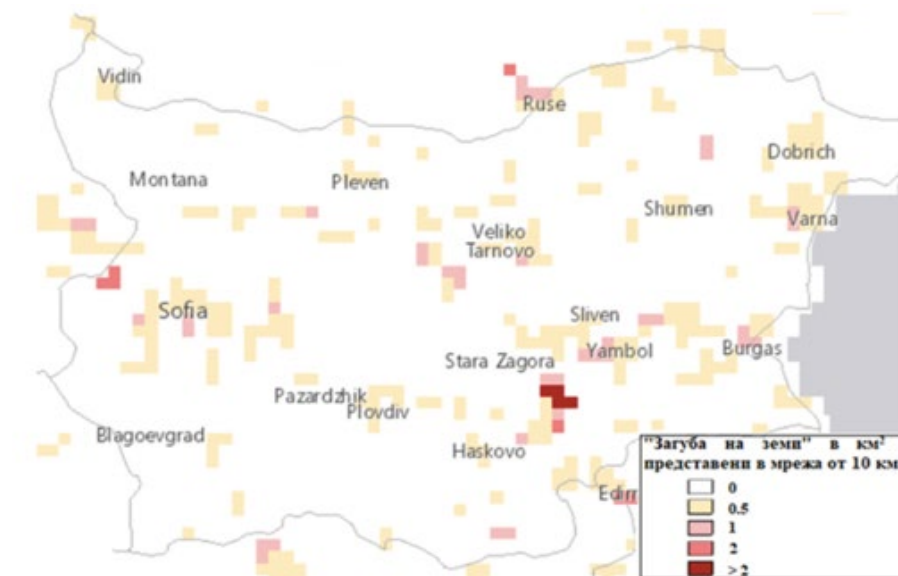
Почви, унищожени от „запечатване“

Почвеното изолиране (запечатване) е един от основните източници за безвъзвратната загуба на почва вследствие на нарастване дела на населените места, транспортната инфраструктура и площите за добив на подземни богатства. Почвеното изолиране води до пълна деградация и трайна загуба на почвените функции – загуба на плодородие, уплътняване на почвените хоризонти, промени във въздушния и воден режим.

Статистически е установено, че в повечето случаи зависимостта между броя на населението и загубата на почва за застроени площи и инфраструктурни проекти е право пропорционална.

Предвид сравнително слабото ниво на нови строежи в община Лом не се наблюдават засилени темпове на почвено запечатване, което според данните на ИАОС е тенденция и в последните десет години (Фигура 3.3.3.1).

Фигура 3.3.3.1. Увеличаване площта на почвено запечатване за периода 2012-2018

Източник: ИАОС

Уплътняване на почвата

Уплътняването на почвата е процес на деформация и увеличаване на плътността и компактността, при което се намалява аерационната порьозност и водопропускливостта, увеличава се твърдостта, нарушава се почвената структура и променя строежът на почвата. Процесът на уплътняване е свързан с обработката на почвата. Обработваемите земи се засягат от уплътняване както на орния слой (до 20-25 см дълбочина), така и на подорния слой (непосредствено под орния слой). За разлика от орния слой, който се разрохква всяка година, уплътняването на подорния слой се акумулира и с течение на времето се формира компактен слой. Екологическото въздействие на уплътняването се изразява в понижената аерация на почвата, свързана с водно-въздушния и топлинния баланс в почвата, понижен достъп до корените, което води до намаляване на плътността на корените и дълбочината на коренообитаемия почвен слой. Уплътняването на почвата води до намаляване на водопроницаемостта ѝ и на потенциала на повърхностния отток, с което се повишава интензитетът на водно-ерозионните процеси и рискът от наводнения.

Зони с наднормено замърсяване на почвата

Районът на община Лом като цяло е екологично чист.

Замърсяване с тежки метали, пестициди, нитрати, нефтопродукти и други замърсители по данни на РИОСВ Монтана не е налично.

Индиректното замърсяване на почвите следствия атмосферното и водното замърсяване е с ограничен обхват на територията на общината.

3.3.4. СВЛАЧИЩА И СРУТИЩА

Причините за възникването на свлачища могат да се обособят в две основни групи: природни и техногенни. Природните фактори са свързани най-вече с водите, постъпващи в склона вследствие от валежи и снеготопене и ерозионните процеси по бреговете на реките. Свлачища могат да се активизират и в резултат от земетресения. Основните човешки дейности са свързани със строителната и битовата дейност. Това са отводнявания на склоновете поради аварии на ВиК, подкопаване при строителство на пътища, претоварване на склоновете и т.н..

Рискови места от свлачищни процеси може да има навсякъде, където има несъобразена с природните условия човешка дейност, дали е строено върху дерета, какво е състоянието на ВиК мрежата, ефективни ли са защитните съоръжения и т.н.

Геоложките, геоморфоложките и климатичните условия на община Лом я предопределят като рискова по отношение на свлачищата. Според данните на Геозащита Плевен, в чийто район на действие попада община Лом, на територията на общината са регистрирани 35 свлачища (Таблица 3.3.4.1).

Таблица 3.3.4.1. Свлачища в община Лом

Свлачище	Местоположение	Дата на регистрация	Последно изследване
<u>MON24.21436.92</u>	с. Добри дол, южно	26.05.1978	08.03.2017
<u>MON24.22695.93</u>	с. Долно Линево, селото и землище	03.09.1980	03.09.1980
<u>MON24.44238.01</u>	гр. Лом, района на митницата и пътническият кей	16.09.2014	14.05.1986
<u>MON24.44238.02</u>	гр. Лом, кв. Младеново	01.01.1975	01.01.1975
<u>MON24.44238.02.04</u>	гр. Лом, кв. Младеново, стр. кв. 68 (над игрището)	23.04.1998	23.04.1998

Програма за опазване на околната среда на община Лом 2021-2028 г.

<u>MON24.44238.02.05</u>	гр. Лом, кв. Младеново, ул. "Замфировско шосе" 17	23.04.1998	23.04.1998
<u>MON24.44238.03</u>	гр. Лом, северните покрайнини на кв. "Хумата"	16.11.2006	16.11.2006
<u>MON24.44238.92</u>	гр. Лом, кв. "Боруна" и западно	26.05.1978	26.05.1978
<u>MON24.44238.92.01</u>	гр. Лом, северозападната част на кв. Боруна	01.01.1978	08.03.2017
<u>MON24.44238.92.01.01</u>	гр. Лом, северозападната част на кв. Боруна	01.01.1978	08.03.2017
<u>MON24.44238.92.01.02</u>	гр. Лом, северозападната част на кв. Боруна	01.01.1978	08.03.2017
<u>MON24.44238.93</u>	гр. Лом, източно	03.09.1980	03.09.1980
<u>MON24.53970.92</u>	с. Орсоя, селото и част от землището му	25.05.1978	25.05.1978
<u>MON24.53970.92.01</u>	с. Орсоя, землище източно от селото, засяга път II-11 (О. п. Видин - Димово) - Симеоново - Ботево - Арчар - Лом - о. п. Козлодуй - Оряхово - Гиген - Брест - Гулянци - (Дебово - Никопол), при км 34+920	25.05.1978	17.06.2020
<u>MON24.53970.92.02</u>	с. Орсоя, Източна част на селото, път II-11	25.05.1978	06.11.2017
<u>MON24.53970.92.03</u>	с. Орсоя, центр. част и над селото, път II-11	25.05.1978	06.11.2017
<u>MON24.53970.92.04</u>	с. Орсоя, центр. част и над селото, път II-11	25.05.1978	06.11.2017
<u>MON24.53970.92.05</u>	с. Орсоя, зап. част и над селото, път II- 11	25.05.1978	06.11.2017
<u>MON24.53970.92.06</u>	с. Орсоя, зап. част и над селото, път II- 11	25.05.1978	25.05.78

Програма за опазване на околната среда на община Лом 2021-2028 г.

<u>MON24.53970.92.07</u>	с. Орсоя, землище западно от селото, път II-11	25.05.1978	20.12.2016
<u>MON24.67310.92</u>	с. Сливата, селото и част от землището му	31.07.1974	5.09.2018
<u>MON24.67310.92.01</u>	с. Сливата, западно от селото, засяга път II-11 (О. п. Видин - Димово) - Симеоново - Ботево - Арчар - Лом - о. п. Козлодуй - Оряхово - Гиген - Брест - Гулянци - (Дебово - Никопол), при км 25+844	14.08.1975	17.06.2020
<u>MON24.67310.92.02</u>	с. Сливата, източно от селото, засяга път II-11 (О. п. Видин - Димово) - Симеоново - Ботево - Арчар - Лом - о. п. Козлодуй - Оряхово - Гиген - Брест - Гулянци - (Дебово - Никопол), при км 28+000	14.08.1975	17.06.2020
<u>MON24.67310.92.03</u>	с. Сливата, изт. част, стр.кв.15, 16, 23, 24	30.09.1975	30.09.1975
<u>MON24.67310.92.04</u>	с. Сливата, ЮЗ покрайнини, зап. от стр.кв.44	30.09.1975	30.09.1975
<u>MON24.67310.92.05</u>	с. Сливата, южни покрайнини, над стр.кв.42, 43	30.09.1975	30.09.1975
<u>MON24.67310.92.06</u>	с. Сливата, западна част, част от стр.кв.38	30.09.1975	30.09.1975
<u>MON24.67310.92.07</u>	с. Сливата, източни покрайнини, стр.кв.4	30.09.1975	30.09.1975
<u>MON24.67310.92.08</u>	с. Сливата, 600 м западно от селото	26.05.1978	26.05.1978
<u>MON24.67310.92.09</u>	с. Сливата, 450 м западно от селото	26.05.1978	26.05.1978
<u>MON24.67310.92.11</u>	с. Сливата, южни покрайнини, стр. кв. 20	19.04.1982	19.04.1982
<u>MON24.67310.92.12</u>	с. Сливата, южни покрайнини, над стр. кв. 20	19.04.1982	19.04.1982

<u>MON24.67310.92.13</u>	с. Сливата, източна част, стр. кв. 18	19.04.1982	19.04.1982
<u>MON24.67310.92.14</u>	с. Сливата, западна част, стр. кв. 38	19.04.1982	19.04.1982
<u>MON24.67310.92.15</u>	с. Сливата, южни покрайнини, стр. кв. 30 и 31	19.04.1982	19.04.1982
<u>MON24.72940.01</u>	с. Трайково, североизточната част на селото	17.09.1975	17.09.1975

Източник: Геозащита Плевен, обработка: „ШУРА“ ЕООД

Най-много са свлачищата в гр. Лом. с. Орсоа и с. Сливата. От общо 35 свлачища 13 са били активни и изследвани в последните пет години. Важно е да се отбележи обаче, че всяко едно от свлачищата при възникване на комбинация от споменатите по – горе фактори или дори при ясно изразен един от тях би могло да се активира във всеки един момент. Във всеки един момент също така биха могли да възникнат нови свлачища при проява на неподходяща комбинация от няколко фактори. Ето защо е важен постоянният мониторинг, особено при възникване на природно бедствие.

Според Закона за устройство на територията за проектиране на сгради в свлачищни райони е необходимо да се получи предварително разрешение от геозащитните организации. Това става след анализ на конкретния терен от специалисти инженер-геолози. За съжаление много често се прибегва до услугите на по-широки специалисти, което води до рискове.

Практиката у нас е да се укрепват свлачища, след като вече те са се случили и са нанесли поражения в населените места и по инфраструктурата. Недовършени или неподдържани укрепителни съоръжения обаче имат точно обратен ефект.

Общините са отговорни за застрашените и засегнатите територии и акватории с местно значение. Собствениците и ползвателите на недвижими имоти трябва да изграждат в техните имоти и за техни нужди геозащитни съоръжения и мероприятия. Министерство на регионалното развитие за територии и акватории финансира също така и със сложни и неблагоприятни физико-геоложки и техногенни процеси, които засягат територията на повече от една община или за които е необходимо да се извършват комплексни изследвания и изграждане на многофункционални защитни съоръжения и мероприятия.

Възможен източник на финансиране е Програма „Устройствено планиране, геозащита, водоснабдяване и канализация” на Министерството на регионалното развитие, която финансира довършване на обекти със сключени договори от минали години, свързани с укрепване на свлачища, и за превантивна геозащитна дейност. Програмата не финансира аварийни мероприятия, както и укрепване на частни имоти. Възможни източници на финансиране за геозащитни мерки и дейности са Републикански бюджет, Междуведомствена комисия за възстановяване и подпомагане към Министерски съвет, оперативните програми и общинските бюджети.

Към настоящия момент Община Лом реализира проект „Укрепване на свлачища в кв. Боруна, град Лом“ на стойност 8 499 767,73 лв., финансиран по ОП „Околна среда“ 2014-2020. Дата на приключване на проекта е 26.08.2021 г.

Проектът включва изграждане на обект: "Укрепване на периодично активно свлачище с идентификационен № MON24.44238.92.01 и съставните му периодично активни свлачища с № MON24.44238.92.01.01 и № MON24.44238.92.01.02 регистрирани в кв. Боруна - гр. Лом". Заложени са строителни работи за понижаване нивото на подпочвените води, както и изграждане на подпорна стена по бреговата линия на квартала, с височина 5,2 м и дължина 850м. Стената ще се фунда на върху пилони захванати с анкери към ската. За понижаване на водното ниво в тялото на свлачищата се предвиждат 2 дренажни ребра. Заложени са и 2 дълбоки дренажни шахти (кладенци) с диаметър 6м всяка, оборудвани с по 8 броя радиално включени в нея хоризонтални сондажни дренажа. След изпълнение на СМР, ще се разшири съществуващата мониторинговата система (КИС) на свлачищата, като се изградят 20 контролни репери върху новоизградената подпорна стена, една нова опорна точка за наблюдение (ОТН) и изграждане на 4 бр. инклинометри.

Министерството на регионалното развитие и благоустройството изпълнява проект по изграждане на контролно-измервателни системи (КИС) по ОПОС на регистрираните свлачища в с. Орсоя.

Изводи и препоръки за развитие:

Подробни изводи и препоръки за управлението на почвите в община Лом са налични в Общинската програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на функциите на почвите, която е неразделна част от настоящата Програма за опазване на околната среда.

Все пак, е необходимо тук да бъдат изведени няколко основни извода, касаещи опазването на околната среда в община Лом, а именно:

По отношение на почвите и почвената покривка единственият по-сериозен проблем в община Лом е свързан със завишената свлачищна активност в региона. Конкретни препоръки в тази насока са:

- ✱ Извършване на постоянния мониторинг, особено при възникване на природно бедствие.
- ✱ Автоматизиране на постоянния мониторинг чрез автоматични датчици, които не са скъпо струващи, а същевременно ще осигуряват следенето на състоянието на свлачищата в реално време и биха могли да предотвратят материални и финансови загуби и човешки жертви в зоните с най-висок свлачищен риск, а именно - кв. Младеново в гр. Лом, с. Орсоя, с. Сливата.
- ✱ Повишен контрол на строителните и строително ремонтните дейности в районите с висок свлачищен риск в общината.
- ✱ Регулярни проверки на укрепителните съоръжения.
- ✱ Провеждане на разяснителни кампании сред населението в посока намаляване на вредните антропогенни влияния.

2.4. ЗЕЛЕНА СИСТЕМА И БИОРАЗНООБРАЗИЕ

Територията на община Лом се отличава с разнообразен ландшафт и релеф, широко отворени към р. Дунав. Регионът се характеризира с голямо биологическо разнообразие. На територията на общината може да се наблюдава формиране и съхраняване на разнообразни хабитати, което е свързано с високо биоразнообразие. Флората и фауната са представени от много редки, защитени видове, включително ендемични за Балканите и страната животни и растения.

В Община Лом биоразнообразието е повлияно от човешката дейност. Основен природен ресурс за поддържане на биоразнообразието е река Дунав. Десният Дунавски бряг е подложен на непрекъснати ерозионни сили. Заливната горска растителност от месните видове допринася за укрепване на бреговете и способността за намаляване на ерозията.

2.4.1 РАСТИТЕЛНОСТ

Община Лом е ситуирана в района на Дунавската равнина, която има своите специфики спрямо другите географски области. Ландшафтите на крайдунавските низини се характеризират с висока степен на антропогенизация. В резултат на това възникват значими промени по отношение на растителността. Естествената ксерофитна лесостепна растителност е запазена на малки по мащаб площи. Тя е свойствена и характерна за умерено континенталния климатичен пояс като се състои основно от тополови гори и единични съобщества от клен, ясен, липа, върба.

В рамките на зелената система на територията на община Лом са налице отделни представители на сребролистната липа /*Tilia tomentosa*/, горуна /*Quercus daleschampii*/ и полския клен / *Acer campestre*/.

В сравнително малко на брой пространства се наблюдава съчетание на цер и мъждрян /*Fraxinus ornus*/ . В близост до брега на река Дунав са запазени смесени гори от мъждрян, сребролистна липа и полски бряст /*Ulmus minor*/, някъде и в съчетание с полски клен, докато на самия дунавски бряг и по островите в реката са разпространени черна елша /*Alnus glutinosa*/, бяла върба /*Salix alba*/, черна/ *Populus nigra*/ и бяла /*Populus alba*/ топола.

Фигура 2.4.1.1 *Acer campestre*

В заблатените територии на низините могат да се наблюдават хигрофитна и хидрофитна растителност от формациите на камъша, тръстиката и папура. Около осушените блата и езера има халофитна растителност. По вододелните плата, извън обработваемите площи, са разпространени възникнали вторично ксерофитни

съобщества на белизмата, луковичната ливадина и садината. В пасищните райони на територията на общината доминират пасищният райграс и трескотът.

Постепенната и продължителна промяна на растителността на територията на община Лом води последователно до промяна в облика на ландшафтите, в съотношението между топлината и влагата, до ускоряване на ерозионните и свлачищните процеси, промяна в структурата и състава на почвената покривка и др. За укрепване на дунавския бряг се извършват залесителни мероприятия, най-често с тополови насаждения. Основен проблем е незаконната сеч, особено в крайдунавските низини и по поречието на река Лом, който води до още по-силното намаляване на естествените първични, вторични или изкуствените степни, горски и крайречни формации, както и нерегламентирано увеличаване на площите с обработваеми земи в териториите на защитени природни зони.

Горският фонд на територията на Община Лом е фундаментална част от структурата на растителността в региона. Съгласно данни ДГС-Лом площта на горските територии на община Лом по вид и собственост е представена както следва:

Фигура 2.4.1.2 Площ на горските територии на община Лом по вид и собственост

ВИД СОБСТВЕНОСТ	ЗАСЕЛЕНА ПЛОЩ (ХА)	НЕЗАСЕЛЕНА ПЛОЩ (ХА)	ОБЩ (ХА)
Държавни	881	143	1024
Общински	41	6	47
Частни (на физ. лица)	382	12	394
Частни (на юр. лица)	71	2	73
Общо	1375	163	1538

Източник: Община Лом, обработка: „ШУРА“ ЕООД

На територията на Общината има редки и застрашени от изчезване видове като, Гинко билоба, които са вписани в червената книга на България. В досегашната политика при управлението на защитените територии у нас, приоритет беше предимно консервация на биологичното разнообразие, посредством охрана на природните ресурси. При тази ситуация отношението на мастното население към опазване на биосистемата е по-скоро негативно и резултат от прилагането на тези мерки е далеч от търсения ефект. Силното ограничение върху ползването на дървесни и животински ресурси предизвиква като ответна реакция браконьерството.

Фигура 2.4.1.4 Блатно кокиче

Източник: Wiki commons

2.4.2 ЖИВОТИНСКИ СВЯТ

Характерния за региона умерено-континентален климат, в комбинация с широкото разпространение на лъса, наличието на отделни места на лесостепна растителност и широкото разпространение на площи със зърнени и други селскостопански култури създава условия за разпространение на гризачите, като заек, добруджански хомяк, степна домашна, източноевропейска и полска мишка, лалугер и др.

Районът на територията на общината е убежище още и за таралежа, обикновената и малката кавяфозъбка, малката земеровка. В блатата край река Дунав могат да бъдат открити язовецът и видрата. Типичен представител на хищниците е лисицата. От орнитофауната преобладават водоплаващите и водообитаващите птици, някои от тях редки и защитени, обитават рибарниците при село Орсоя, създадени на мястото на Орсойското блато. Срещат се малък воден бик, малък корморан, орел рибар, белоока потапница, , блестящ ибис, бял щъркел, ливаден блатар, ливаден дърдавец, няколко вида чапли, чайки, рибарки и др. Други разпространени животински видове са обикновен мишелов, късопръст ястреб, яребица, пъдпъдък, гълъб, гургулица и др.

От групата на земноводните и влечугите основни и важни за опазване представители са червенокоремна бумка, ивичест смок, обикновена блатна костенурка, шипоопашата костенурка, добруджански тритон. Водите на реките Лом и Дунав са обитавани от распер, балкански щипок, белопера кротушка, черна мряна, ивичест бибан, голяма и малка вретенарка, голям щипок, карагъз (дунавска скумрия), сабица, високотел бибан и др. От безгръбначните ценни за опазване са видовете бисерна мида и бръмбар рогач.

Фигура 2.4.2.1 Белоопашат морски орел

Източник: Wiki commons

От групата на земноводните и влечугите основни и важни за опазване представители са червенокоремна бумка, ивичест смок, обикновена блатна костенурка, шипоопашата костенурка, добруджански тритон. Водите на реките Лом и Дунав са обитавани от распер, балкански щипок, белопера кротушка, черна мряна, ивичест бибан, голяма и малка вретенарка, голям щипок, карагъоз (дунавска скумрия), сабица, високотел бибан и др. От безгръбначните ценни за опазване са видовете бисерна мида и бръмбар рогач.

2.4.3 ЕЛЕМЕНТИ НА НАЦИОНАЛНАТА ЕКОЛОГИЧНА МРЕЖА - ЗАЩИТЕНИ ПРИРОДНИ ТЕРИТОРИИ И ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ ПО НАТУРА 2000

Силното антропогенно въздействие в района на община Лом и уникалността на някои ландшафти и видове, силно застрашени от намаляване на ареала /популацията/ или от изчезване, са довели до обявяването на 7 защитени зони от европейската екологична мрежа НАТУРА 2000. Пет от тях са обявени по Директивата 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна: „Моминбродско блато”, „Орсоя”, „Река Лом”, „Долно Линево” и „Цибър”.

✱ *Защитена зона „Моминбродско блато” - код BG0000519*

Защитена зона по Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна. Обявена е за защитената зона с РМС №122

от 02.03.2007 г., обн. ДВ бр. 21 от 09.03 2007 г.

Фигура 2.4.3.1. Моминбродското блато

Източник: МОСВ, Информационна система „Натура 2000“

Общата площ на цялата защитена зона е 26,61 хка. и включва система от блатата. Голямото Моминбродско блато е свързано с Горното Моминбродско блато (между тях минава и изкуствен канал) и Средното Моминбродско блато. През лятото по време на засушаванията се разделят.

В блатата живеят видри, хомяци, червенокоремни бумки, блатни костенурки и тритони, както и разни видове риби: распери, черни мряни, щипоци, шуки, виюни, европейски горчивки и др.

Предмет на опазване на територията на защитената зона са:

- Безгръбначни: Бисерна мида (*U. crassus*);
- Риби: Виюн (*M. fossilis*), Горчивка (*Rh. sericeus*), Обикновен щипок (*C. taenia*), Распер (*A. aspius*), Черна мряна (*B. meridionalis*);
- Земноводни и влечуги: Добруджански тритон (*T. dobrogicus*); Жълтокоремна бумка (*B. variegata*); Об. блатна костенурка (*E. orbicularis*), Червенокоремна бумка (*B. bombina*);
- Бозайници, без прилепи: Видра (*L. lutra*), Добруджански хомяк (*M. newtoni*).

✱ *Защитена зона „Орсоя“ - с код BG0000182*

Защитената зона е обявена за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна по Директива 92/43/ЕЕС за опазване на хабитат „Панонски вътрешно континентални дюни“ и находище за критично застрашен вид „вълниста козя брада“, включен в Закона за биологичното разнообразие и в Червената книга на Република България. Вносител на предложението е WWF-Световен фонд за дивата природа.

Фигура 2.4.3.1. Защитена зона „Орсоя“

Източник: МОСВ, Информационна система „Натура 2000“

Общата площ на зоната е 2949,41 ха. В територията на защитената зона влизат тополови и дъбови алувиални гори, еутрофни езера, кални речни брегове.

Предмет на опазване на територията на защитената зона са:

- Безгръбначни: Бисерна мида (*U. crassus*), Бръмбар рогач (*L. cervus*), Ивичест теодоксус (*T. transversalis*);
- Риби: Балкански щипок (*S. aurata*), Белопера кротушка (*G. albipinnatus*), Високотел бибан (*G. baloni*), Виюн (*M. fossilis*), Голям щипок (*C. elongata*), Голяма вретенарка (*Z. zingel*), Горчивка (*Rh. sericeus*), Ивичест бибан (*G. schraetzer*), Малка вретенарка (*Z. streber*), Обикновен щипок (*C. taenia*), Распер (*A. aspius*), Сабица (*P. cultratus*), Украинска минога (*E. mariae*);
- Земноводни и влечуги: Добруджански тритон (*T. dobrogicus*), Жълтокоремна бумка (*B. variegata*), Об. блатна костенурка (*E. orbicularis*), Червенокоремна бумка (*B. bombina*);
- Бозайници, без прилепи: Видра (*L. lutra*)

✱ *Защитена зона „Река Лом” - с код BG0000503*

Защитена зона по Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна. Обявена с РМС №122 от 02.03.2007 г., обн. ДВ бр. 21 от 09.03 2007 г. Общата площ на цялата защитена зона е 14,411 km².

В защитените местообитания се включват алувиални гори, низинни сенокосни ливади, балкано – панонски церово –горунови гори.

Предмет на опазване на територията на защитената зона са:

- Безгръбначни: Алпийска розалия (*R. alpina*), Бисерна мида (*U. crassus*), Бръмбар рогащ (*L. cervus*), Буков сечко (*M. funereus*), Ивичест теодоксус (*T. transversalis*), Обикновен сечко (*C. cerdo*)
- Риби: Балканска кротушка (*G. kessleri*), Балканска кротушка (*G. uranoscopus*), Балкански щипок (*S. aurata*), Белопера кротушка (*G. albipinnatus*), Голям щипок (*C. elongata*), Горчивка (*Rh. sericeus*), Ивичест бибан (*G. schraetzer*), Обикновен щипок (*C. taenia*), Распер (*A. aspius*), Черна мряна (*B. meridionalis*)
- Земноводни и влечуги: Добруджански тритон (*T. dobrogicus*), Жълтокоремна бумка (*B. variegata*), Об. блатна костенурка (*E. orbicularis*), Смок (*E. sauromates*), Червенокоремна бумка (*B. bombina*), Шипоопашата костенурка (*T. hermanni*)
- Бозайници, без прилепи: Видра (*L. lutra*), Вълк (*C. lupus*), Добруджански хомяк (*M. newtoni*), Лалугер (*S. citellus*)
- Прилепи: Голям подковонос (*Rh. ferrumequinum*), Дългокрил прилеп (*M. schreibersii*), Дългопръст нощник (*M. saraccinii*), Южен подковонос (*Rh. euryale*)

Бъдещите дейности за опазване на защитената зона следва да са насочени към: пълна забрана за изграждане на нови ВЕЦ или разширяване на съществуващи и недопускане на нови негативни промени в хидрологията и морфологията на реката; ограничаване на битовото замърсяване, чрез изграждане на ефективни пречиствателни станции; ограничаване на корекциите на течението, пресушаването на крайречни влажни зони и изсичането на крайречната растителност (т. нар. „мерки срещу наводнения“) и ограничаване на залесяването с нетипични интродуцирани видове. Залесяване на бреговете с естествена растителност (бяла топола, бяла върба, липа, елша), която ще укрепи бреговете и ще създаде буферна зона между реката и селскостопанските площи.

✱ *Защитена зона „Долно Линево” - с код BG0000526*

Защитена зона по Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна. Защитената зона е обявена с РМС №122 от 02.03.2007 г., обн. ДВ бр. 21 от 09.03 2007 г., с обща площ на цялата защитена зона 0,316 km².

Защитени местообитания са панонски лъсови степни тревни съобщества.

Предмет на опазване на територията на защитената зона е: Смок (*E. sauromates*)

✱ *Защитена зона „Цибър” - с код BG0000199*

Защитена зона по Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна.

Сред защитените местообитания в защитената зона се открояват панонски солени степи и солени блата, алувиални гори, хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс, реки с кални брегове.

Предмет на опазване на територията на защитената зона са:

- Безгръбначни: Алпийска розалия (*R. alpina*), Бисерна мида (*U. crassus*), Бръмбар рогащ (*L. cervus*), Ивичест теодоксус (*T. transversalis*);
- Риби: Балкански щипок (*S. aurata*), Белопера кротушка (*G. albipinnatus*), Високотел бибан (*G. baloni*), Голям щипок (*C. elongata*), Голяма вретенарка (*Z. zingel*), Горчивка (*Rh. sericeus*), Ивичест бибан (*G. schraetzer*), Карагъоз (*A. immaculata*), Малка вретенарка (*Z. streber*), Обикновен щипок (*C. taenia*), Распер (*A. aspius*), Сабица (*P. cultratus*), Украинска минога (*E. mariae*), Черна мряна (*B. meridionalis*);
- Земноводни и влечуги: Добруджански тритон (*T. dobrogicus*), Жълтокоремна бумка (*B. variegata*), Об. блатна костенурка (*E. orbicularis*), Червенокоремна бумка (*B. bombina*), Шипоопашата костенурка (*T. hermanni*);
- Бозайници, без прилепи: Видра (*L. lutra*), Добруджански хомяк (*M. newtoni*), Лалугер (*S. citellus*).

За подобряване на състоянието на местообитанията в защитената зона биха допринесли запазването в бъдеще на горите без изсичане (включително контрол върху браконьерските сечи) и стопанисването им съгласно съвременните лесовъдски практики, подпомагане на естественото им възобновяване, мерки за ограничаване и контрол на разпространението на нетипични за територията на защитената зона

инвазивни видове, запазването на нормалния воден режим на река Дунав, поддържането на режима на овлажняване и регулиране на пашата в допустимите граници, консервационни мерки. Необходим е строеж на пречиствателни съоръжения на населените места в близост до местообитанията в защитената зона. Препоръчително е и възстановяване на връзката с реката и съществуващите в миналото крайречни блата.

2.4.4. ВЕКОВНИ ДЪРВЕТА

В Регистъра на вековните дървета в България, поддържан от ИАОС е налична информация за седем вековни дървета на територията на община Лом. Четири от тях са църкове, растящи в с. Добри дол.

Фигура 2.4.4.1 Вековен чинар в гр. Лом

Източник: *oproznai.bg*

1. Западен платан (код в регистъра - № 1958)

- * Вид: западен чинар (*Platanus occidentalis*);
- * Местоположение: Област: Монтана, Община: Лом, Населено място: гр. Лом
- * Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ): Монтана
- * Дата на обявяване: 2003
- * Години към датата на обявяване: 116
- * Реална възраст: 134

- * Височина (m): 20
- * Периметър (m): 4.0

2. Зимен дъб (код в регистъра - № 2156)

- * Вид: зимен дъб, горун (*Quercus daleshampii*);
- * Местоположение: Област: Монтана, Община: Лом, Населено място: с. Ковачица
- * Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ): Монтана
- * Дата на обявяване: 2017
- * Години към датата на обявяване: 200
- * Реална възраст: 204
- * Височина (m): 20
- * Периметър (m): 6.6

3. Летен дъб (код в регистъра - № 1246)

- * Вид: обикновен (летен) дъб (*Quercus robur*);
- * Местоположение: Област: Монтана, Община: Лом, Населено място: с. Замфир
- * Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ): Монтана
- * Дата на обявяване: 1981
- * Години към датата на обявяване: 300
- * Реална възраст: 340
- * Височина (m): 25
- * Периметър (m): 6.0

4. Цер (код в регистъра - № 1245)

- * Вид: цер (*Quercus cerris*);
- * Местоположение: Област: Монтана, Община: Лом, Населено място: с. Добри дол
- * Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ): Монтана
- * Дата на обявяване: 1981
- * Години към датата на обявяване: 150
- * Реална възраст: 190
- * Височина (m): 12
- * Периметър (m): 2.6

5. Цер (код в регистъра - № 1248)

- * Вид: цер (*Quercus cerris*);
- * Местоположение: Област: Монтана, Община: Лом, Населено място: с. Добри дол
- * Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ): Монтана
- * Дата на обявяване: 1981
- * Години към датата на обявяване: 350
- * Реална възраст: 390
- * Височина (m): 12
- * Периметър (m): 4.9

6. Цер (код в регистъра - № 1249)

- * Вид: цер (*Quercus cerris*);
- * Местоположение:
- * Област: Монтана, Община: Лом, Населено място: с. Добри дол
- * Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ): Монтана
- * Дата на обявяване: 1981
- * Години към датата на обявяване: 350
- * Реална възраст: 390
- * Височина (m): 25
- * Периметър (m): 2.5

7. Цер (код в регистъра - № 1251)

- * Вид: цер (*Quercus cerris*);
- * Местоположение: Област: Монтана, Община: Лом, Населено място: с. Добри дол
- * Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ): Монтана
- * Дата на обявяване: 1981
- * Години към датата на обявяване: 150
- * Реална възраст: 190
- * Височина (m): 17
- * Периметър (m): 2.1

2.4.5. ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ

Българската лечебна флора е не само най-богатата в Европа, но и най-добре проучената. Около 770 вида от всички видове растения у нас, са лечебни. Като лечебни се определят всички растения, които съдържат лековити вещества; тези, чиито части, плодове и семена от тях, в свежо или изсушено състояние са предназначени за лечебни и профилактични цели, за производство на лекарства, храни, подправки, козметика.

Ползването на лечебните растения включва:

- * Събирането на билки от диворастящи и култивирани лечебни растения;
- * Придобиването на билки за първична обработка или преработка;
- * Събирането на генетичен материал от диворастящи лечебни растения за култивиране, за опазване при условия извън естествената среда на лечебните растения или за възстановяването им на други места в природата.

Събирането на билки от естествените находища на лечебни растения се извършва съобразно изискванията на Закона за лечебните растения /изм. ДВ,бр.28 от 2011 г./, както и съобразно предвижданията, включени в приложения с № 1 и 2 на този раздел. Ползването на лечебни растения, представляващо стопанска дейност, се извършва въз основа на разрешително за ползване, издадено по реда на Закона за лечебните растения.

Със Заповед № РД-028/06.03.2014 г. на Директора на РИОСВ-Монтана са определени максимално допустимите количества /квоти/ за събиране на билки /в кг. сухо тегло/ от естествените находища на видовете лечебни растения под специален режим между билкозаготвителите в области Видин и Монтана. И за двете области квотите са:

- ✓ Божур червен - цвят (рандеман свежо/сухо тегло – 7:1) – 500 кг.
- ✓ Иглика лечебна -цвят (рандеман свежо/сухо тегло – 6:1) – 500 кг.
- ✓ Ранилист – стрък (рандеман свежо/сухо тегло – 3:1) – 500 кг.

Със Заповед РД -115/13.02.2015 г. на Министъра на околната среда и водите са определени допустимите за събиране количества билки от естествени находища, извън територията на националните паркове, съгласно следното приложение за Монтана:

- ✓ Божур черен - цвят – 300 кг.
- ✓ Иглика - цвят - 250 кг
- ✓ Ранилист - стрък - 500 кг.

Със същата заповед е забранява събирането на следните билки от естествените им находища на територията на цялата страна: бенедиктински трън, волски език,

пролетен горицвет, лечебна делянка, залист бодлив, изтравниче, исладски лишей, лечебен исоп, какула едрочетна, коптник, мечо грозде, момина сълза, оман бял, папаронка жълта, пелин сантонинов, пирински чай, пищялка панчичева, плаун бухалковиден, риган бял, ружа лечебна, салеп, смил жълт, хуперция иглолистна, цистозира.

На територията на Общината има редки и застрашени от изчезване видове като Блатното кокиче, Гинко билоба, които са вписани в червената книга на България. В досегашната политика при управлението на защитените територии у нас, приоритет беше предимно консервация на биологичното разнообразие, посредством охрана на природните ресурси. Основния акцент беше поставен върху забраната за намеса на човешки фактор върху развитието на биосистемата. При тази ситуация отношението на местното население към опазване на биосистемата е по-скоро негативно и резултат от прилагането на тези мерки е далеч от търсения ефект. Силното ограничение върху ползването на дървесни и животински ресурси предизвиква като ответна реакция браконьерството. Подобни са и проблемите с незаконното събиране на билки и генетичен материал от тях. Съществува голяма опасност от унищожаване на редица растения ако не се предприемат мерки за тяхното регламентирано събиране. Необходимо е въвеждането на райониране на билкосъбирането, спазване на изискванията при събирането на билките и създаване на възможност за тяхното възстановяване.

Подробен списък на най-често срещаните лечебни растения на територията на община Лом, включително техния вид, местообитание и морфология е представен в Приложение 1.

Изводи и препоръки:

На база на проведения анализ на зелената система на община Лом могат да бъдат направени следните основни изводи. Съществуващият разнообразен растителен и животински свят е ценност не само от локален и национален мащаб, но и световен. От решаващо значение е да се приложат максимално ефективни мерки за опазването на това многообразие.

Конкретни мерки, които могат да бъдат препоръчани:

- ✿ Оптимизиране на механизмите за контрол на антропогенната дейност в защитените местности и защитените зони.

- ✿ Провеждане на масирани информационни кампании с цел изграждане на екологично съзнание в обществото и конкретно, запознаване с вредите от разрушаване на природните местообитания.
- ✿ Провеждане на информационни кампании сред населението за разясняване на реда за опазване на озеленените площи и декоративната растителност в населените места и извънселищните територии.
- ✿ Поддържане на актуални регистри и списъци с издадените разрешителни за събиране на билки, вкл. с видовете билки, заявените количества, заявените местности.
- ✿ Изготвяне на ежегодни анализи и отчети за извършените дейности.

4. АНАЛИЗ ПО ФАКТОРИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ ОКОЛНАТА СРЕДА

4.1. ОТПАДЪЦИ

Замърсяването с отпадни продукти е един от най-важните фактори на антропогенно въздействие върху околната среда. Именно поради тази причина, дейностите по контрол и управление на отпадъците са ключови сред мерките за опазване на околната среда.

Спазвайки изискванията на ЗУО и на Рамковата директива за отпадъците 2008/98/ЕО, управлението на отпадъците на община Лом се основава на следните принципи:

- * „Предотвратяване“;
- * „Разширена отговорност на потребителя“ и „замърсителят плаща“;
- * „Превантивност“;
- * „Близост“ и „самодостатъчност“;
- * „Участие на обществеността“.

Приоритетните цели в политиката на община Лом по отношение на управление на отпадъците са:

1. Намаляване на вредното въздействие на отпадъците чрез предотвратяване на образуването им и насърчаване на повторното им използване.
2. Увеличаване на количеството рециклирани и оползотворени отпадъци и намаляване и предотвратяване на риска от депонираните отпадъци.
3. Управление на отпадъците, което гарантира чиста и безопасна околна среда.
4. Превръщане на обществеността в ключов фактор при прилагане на йерархията на управление на отпадъците.

В съответствие с националното и европейско законодателство, в сферата на управление на отпадъците, Община Лом работи със следните приети и одобрени наредби и програми, както и съответните нормативни актове:

- * Наредба за управление на отпадъците на територията на община Лом – приета от Общинския съвет – Лом с Решение № 551/14.08.2014 година.

- * Общинска програма за управление на отпадъците за периода 2021-2028 г. Програмата съдържа преглед на текущото състояние на общината, по отношение

управлението на отпадъците, както и регламентира целите, принципите, мерките, начините на изпълнение, начините за контрол, начините за финансиране на дейностите и очакваните резултати за изпълнение на задълженията на Общинската администрация по отношение на управлението на отпадъците. Предмет на програмата са дейностите по управление на:

- Битови отпадъци;
- Строителни отпадъци;
- Утайки от ПОСВ.

Съгласно чл. 52, ал. 2 от Закона за управление на отпадъците, ПУО 2021-2028 на община Лом е неразделна част от настоящата Програма за опазване на околната среда на община Лом. Именно затова тук само маркираме най-важните изводи от анализите на управлението на отпадъците като всички подробности и детайли могат да се прочетат в самата ПУО.

4.1.1. ВИДОВЕ ОТПАДЪЦИ В ОБЩИНА ЛОМ

Съгласно дефинициите, поместени в ЗУО, се различават следните типове отпадъци:

Битови отпадъци

„Битови отпадъци“, съгласно ЗУО, са отпадъците от домакинствата и подобни на отпадъците от домакинствата - отпадъците, образувани от фирми и други организации, които по своя характер и състав са сравними с отпадъците от домакинствата, с изключение на производствените отпадъци и отпадъците от селското и горското стопанство.

"Биоразградими" са всички битови отпадъци, които имат способността да се разграждат анаеробно или аеробно, като хранителни и растителни отпадъци, хартия, картон и други.

"Биоотпадъци" са биоразградими битови отпадъци от парковете и градините, хранителни и кухненски отпадъци от домакинствата, ресторантите, заведенията за обществено хранене и търговските обекти, както и подобни отпадъци от предприятията на хранително-вкусовата промишленост.

„Твърди битови отпадъци“ са битова и улична смет, опаковъчни материали, кухненски и градински отпадъци и др., които представляват хетерогенен материал с

непрекъснато променящи се свойства – химически и фракционен състав, плътност, специфична топлина на изгаряне и др. Съставът и количеството им подлежат на сезонни и регионални изменения.

По данни на общинска администрация, на територията на община Лом се образуват основно именно твърди битови отпадъци. Актуални данни за генерираните количества битови отпадъци и за характеристиките на генерираните отпадъци според морфологичния анализ се съдържат в Общинската програма за управление на отпадъците.

Като част от „Регионалното сдружение за управление на отпадъците – Монтана“, община Лом депонира битовите си отпадъци в регионално депо в местността „Неделище“, което отговаря на всички съвременни екологични изисквания.

Строителни отпадъци

Съгласно ЗУО "строителни отпадъци" са отпадъците от строителство и разрушаване. Третирането на строителните отпадъци е един нов и голям ангажимент, както към Общините, като Възложители на строително-монтажни работи, така и за физическите и юридически лица, извършващи дейности с такива отпадъци.

Като цяло в България нивата на оползотворяване и рециклиране на строително отпадъци са ниски като това се наблюдава и конкретно в община Лом. На територията на община Лом няма изградено депо за строителни отпадъци и не съществува система за организирано събиране на този вид отпадък. Липсват данни за вида и количеството генерирани строителни отпадъци.

Полагат се усилия за контрол от страна на Общината за спазване на разпоредбите на Наредба за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали, но липсата на депо за строителни отпадъци е сериозна пречка в тази посока.

Производствени отпадъци

Съгласно ЗУО „производствени отпадъци“ са отпадъците, образувани в резултат на производствената дейност на физическите и юридическите лица.

През последните години като цяло се отбелязва спад в производствените отпадъци. От една страна това се дължи на силно редуцираната производствената дейност в България, което макар и негативно за благосъстоянието, се отразява

благоприятно на количеството генерирани промишлени отпадъци. От друга страна, като положителна тенденция може да се посочи, че немалка част от производствените отпадъци подлежат на рециклиране и се предават за последваща преработка на специализирани предприятия.

Производствените отпадъци, генерирани в община Лом са разнородни, според типа на производствената дейност. Производствените предприятия на територията на общината образуват предимно отпадъци с характер на битови, специфични масово разпространени и рециклируеми отпадъци.

Актуални данни за генерираните количества производствени отпадъци се съдържат в Общинската програма за управление на отпадъците.

Утайки от пречиствателните станции

Утайките от ПОСВ са специфичен тип отпадък, чието управление и евентуално оползотворяване е подробно регламентирано според вида на съдържащите се в тях вещества.

Към настоящият момент на територията на община Лом няма изградена и/или в процес на изграждане Градска пречиствателна станция за отпадни води (ГПСОВ).

Опасни отпадъци

Съгласно ЗУО „опасни отпадъци“ са тези, които имат едно или повече от следните свойства: експлозивни", "оксидиращи", "лесно запалими", "запалими", "дразнещи", "вредни", "токсични", "канцерогенни", "корозивни", "инфекциозни", "токсични за репродукцията", "мутагенни", вещества и смеси, които образуват токсични или силно токсични газове при контакт с вода, въздух или киселина, "сенсibiliзиращи", "токсични за околната среда".

Към масово разпространените опасни отпадъци се отнасят отпадъците, замърсени с нефтопродукти (основно от каломаслоуловителите и от промишлеността), старите акумулатори и батерии, живачните лампи, специфични производствени отпадъци и др.

Общината има сключени договори с фирми или организации за управление на специфичните отпадъчни потоци от ИУЕЕО, ИУМПС, НУБА, едрогабаритни и опасни отпадъци от домакинствата. Принципът „Разширена отговорност на производителя“ се прилага на територията на общината.

Актуални данни за генерираните количества опасни и масово разпространени отпадъци се съдържат в Общинската програма за управление на отпадъците.

4.1.2. СЪБИРАНЕ И ТРЕТИРАНЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ

Община Лом има организирано сметосъбиране и сметоизвозване, като всички населени места са включени в организираната система. За събиране и третиране на отпадъците Общината е създала необходимите механизми като пътят на отпадъците от гражданите към депониране или връщане в употреба е разработен според актуалните приоритети и нормативни изисквания. Осигурени са съвременни съдове във всички населени места – тип „Бобър“ и за събиране на битови отпадъци, но е необходимо по-честото им подменяне и периодично допълване. Сметосъбирането в общината се извършва по утвърден от Кмета на общината график като се препоръчва оптимизиране на транспортната схема за извозване на смесените битови отпадъци.

Сключени са договори с организации за оползотворяване на МРО, с цел насочването им към осигурената от тях инфраструктура, както е осигурено в някои квартали на гр. Лом и разделното събиране на хартия, метал, пластмаса и стъкло от потока битови отпадъци.

Общината е член на „Регионално сдружение за управление на отпадъците – Монтана“. Регионалното сдружение за управление на отпадъците на регион Монтана включващо общините Монтана, Берковица, Бойчиновци, Брусарци, Вълчедръм, Вършец, Георги Дамяново, Лом, Медковец, Криводол, Чипровци и Якимово. РСУО Монтана е със седалище в община Монтана, която е собственик на терена, върху който е изградено съоръжението за третиране на отпадъци, в изпълнение на чл. 25, ал. 3 от Закона за управление на отпадъците /ЗУО/. Председател на сдружението е Кметът на Община Монтана. Основната цел на сдружението е изграждане на устойчива система за управление на отпадъците, която да осигурява необходимата инфраструктура за третиране, оползотворяване и екологосъобразното обезвреждане на битови в т. ч. биоразградими, опасни отпадъци от домакинствата и строителни отпадъци, генерирани на територията на региона.

„РСУО Монтана“ се обслужва от изграденото Регионално депо за неопасни отпадъци за общините в местността „Неделище“. Регионално депо за неопасни отпадъци – Монтана е изградено със средства от предприсъединителния финансов инструмент ИСПА и е пуснато в експлоатация през м. януари 2006 г.

Фигура 4.1.2.1 Регионално депо за неопасни отпадъци – „Неделище“

Източник: РДО Монтана

РДНО включва депо за третиране на неопасни отпадъци и инсталация за сепариране на битови отпадъци. Инсталацията за предварително третиране чрез сепариране на отпадъците от общините на територията на РСУО Монтана функционира от 2012 г. Капацитетът на инсталацията осигурява преминаване на цялото количество битови отпадъци. Изградените клетки на депото осигуряват капацитет за депониране на остатъчните неопасни отпадъци най-малко до 2025 г., а заедно с терена за предвидената четвърта клетка – поне за още 17 години.

За постигане на поставените цели, свързани с намаляване и ограничаване на количествата депонирани битови отпадъци, Община Лом разработва проект „Проектиране и изграждане на компостираща инсталация за разделно събрани зелени и/или биоразградими отпадъци, гр. Лом“ на стойност 2 410 619,56 лв. Източник на финансиране е ОП „Околна среда“ 2014-2020. Очаква се инсталацията да бъде изградена в края на 2021 г. като ще бъде с капацитет 3004 т/г.

Общата цел на проекта е да се намали количеството депонирани биоразградими отпадъци, генерирани на територията на община Лом, чрез разделното събиране и оползотворяване на зелените и/или биоразградимите битови отпадъци. Проектът допринася и за подобряване на ресурсната ефективност, като в резултат от инвестицията отпадъкът ще се превръща в ресурс – компост. Специфичната цел на проекта е да се осигури необходимата инфраструктура за разделно събиране и оползотворяване на

биоразградими битови отпадъци на територията на община Лом. Ще бъдат осигурени и необходимите камиони и контейнери за въвеждане на системата за разделно събиране и транспортиране до компостиращата инсталация на събраните отпадъци.

4.1.3. РАЗДЕЛНО СЪБИРАНЕ И РЕЦИКЛИРАНЕ

Според извършените анализи на съществуващите системи за разделно събиране и рециклиране, Общината е задълженията си по Наредбата за опаковките и отпадъците от опаковки. Въведена е цветна система за разделно събиране на отпадъците в населените места в общината: гр. Лом, с. Ковачица, с. Замфир, с. Сталийска махала и с. Трайково. Въведена е система с два типа контейнери като общо са поставени 110 контейнера. Двата типа контейнери са съответно: зелени контейнери – за събиране на стъклени опаковки и жълти – за събиране на хартия, пластмаса и метал.

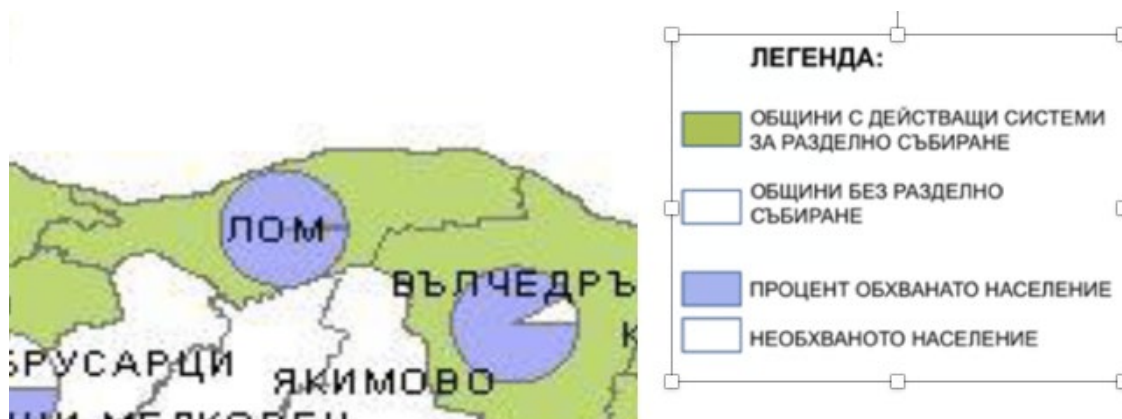
Община Лом има сключен договор за сътрудничество с „Булекопак“ АД, в който с уговорени условия по планирането, организирането и изграждането на система за разделно събиране на отпадъците от опаковки с цел рециклиране и оползотворяване на територията на Общината. Осигурява се реализация на сортираните отпадъци при краен преработвател с цел намаляване на твърдите битови отпадъци, постъпващи в депото.

Не е изградена система за разделно събиране на биоразградими битови отпадъци и на зелени биоотпадъци от зелените площи на общината.

Според данни на ИАОС към 2018 г. в община Лом е една от малкото общини с изградена система за разделно събиране, с която е обхванато цялото население (Фигура 4.1.3.1).

Съществен проблем при системите за разделно събиране в цялата страна е ниският процент на „чистият“ рециклируем материал. Основните причини за това са смесването на общите битови отпадъци с рециклируемите и изхвърлянето на строителни материали в контейнерите за разделно събиране. Друг проблем е кражбата на суровини от контейнерите за разделно събиране на хартия, пластмаса, метал и стъкло и предаването им в наличните пунктове за вторични суровини.

Фигура 4.1.3.1. Състояние на разделното събиране на отпадъци в община Лом към 2018г.

Източник ИАОС

Данните на НСИ за предадените за рециклиране отпадъци от община Лом за периода 2015-2018 г. (Таблица 4.1.3.1) показват съществено увеличаване на количеството отпадъци предавани за рециклиране. Забелязва се също така намаляване – съществено и трайно на количеството директно депонирани отпадъци, както и намаляване на количеството общо образувани отпадъци.

Таблица 4.1.3.1. Данни за образувани и предадени за рециклиране битови отпадъци

	Общо образувани БО	Директно депонирани БО	Предадени за предварително третиране БО	Предадени за рециклиране БО
2018	2682	35	2178	469
2017	2065	50	1820	195
2016	4102	299	3736	67
2015	5011	320	4692	0

Данни: НСИ, обработка: „Шура“ ЕООД

Така, през 2015 г. от общо образувани 5011 тона отпадъци са предадени за рециклиране 0 тона, а през 2018 г. от общо образувани 2682 тона отпадъци са предадени за рециклиране 469 тона, което е 17,5%.

4.1.5. СТАРИ ЗАМЪРСЯВАНИЯ И НЕРЕГЛАМЕНТИРАНИ СМЕТИЩА

Нерегламентираните сметища създават предпоставки за образуване на огнища на зарази и увреждане здравето на населението. На тези терени се изхвърлят битови, строителни и селскостопански отпадъци като е характерно лавинообразното увеличаване на количеството отпадък дори и при спонтанно възникнали нерегламентирани сметища.

Редовно общинска администрация извършва проверки за наличието на изхвърлени отпадъци на новообразувани нерегламентирани сметища. Предприемат се своевременни мерки за почистване на замърсяванията, както и за не допускането им. За намаляване на проблема вдъдеще е необходима масирана информационна и разяснителна кампания.

Старите nereкултивирани депа също създават заплаха за хората и екосистемата. Основната цел на проектите за закриване и рекултивация на депа е постигането на високо ниво на опазване на околната среда и човешкото здраве. В община Лом старото общинско депо за ТБО е закрито и рекултивирано през 2013 г. като са извършени всички технологични процеси по рекултивация.

Изводи и препоръки за развитие

Подробни изводи и препоръки за управлението на отпадъците в община Лом са налични в Общинската програма за управление на отпадъците, която е неразделна част от настоящата Програма за опазване на околната среда.

Все пак, е необходимо тук да бъдат изведени няколко основни извода, касаещи опазването на околната среда в община Лом, а именно:

Създадената система за сметосъбиране и сметоизвозване обхваща 100% от населението на общината. Сметосъбирането и третирането на отпадъци в общината е функционално свързано с изградената Регионална система за управление на отпадъците - Монтана. Изградено е Регионално депо за неопасни битови отпадъци – Монтана, като са изградени и инсталации за предварително третиране. Необходимо е да се продължат усилията в посока обхващане и на община Лом и останалите общини в инсталации за третиране и преработка на зелени и биоразградими отпадъци.

Във връзка с количеството генерирани отпадъци може да се каже, че сравнително добре функционират механизмите за предотвратяване на образуването на отпадъци и са сравнително добре оползотворени възможностите на системата за разделно събиране в общината. Необходимо е оптимизация на системата за управление на отпадъците по отношение транспортирането на отпадъците.

Макар да не са налице съществени проблеми, свързани със стари некултивирани сметища от открит тип, от съществено значение е да се увеличат усилията по посока

предотвратяване на възникването на нови такива, резултат от изхвърлянето на отпадъци на нерегламентирани за това места.

Конкретни препоръки за действия по опазване на околната среда, които могат да бъдат отправени, в допълнение на тези, посочени в Програмата за управление на отпадъците, са:

- ✱ Поддържане на актуални регистри и списъци с данни, в това число свързани с количествата и вида на събраните битови отпадъци и предприетите действия по оползотворяване и третиране, събраните МРО по видове, количество и лицензирани оператори. Изготвяне на ежегодни анализи и отчети за извършените дейности.
- ✱ Поддържане на актуални регистри и списъци с данни за дейностите по разделно събиране на хартия, пластмаса, стъкло и метал. Изготвяне на ежегодни анализи и отчети за извършените дейности.
- ✱ Навременни контролни дейности за предотвратяване на спонтанно възникващи нерегламентирани сметища.
- ✱ Оптимизация на системата за управление на отпадъците по отношение транспортирането на отпадъците.
- ✱ Предприемане на мерки за насърчаване на предотвратяване на образуването на битови отпадъци от домакинствата, в това число чрез повторно използване, домашното компостиране и т.н.
- ✱ Провеждане на кампании с обществеността в посока по-добро оползотворяване на системата за разделно събиране.
- ✱ Провеждане на кампании с обществеността в посока по-добро утилизиране на създадената система за събиране на битови отпадъци и прекратяване на практиките по нерегламентирано изхвърляне.

4.2. ШУМОВО ЗАМЪРСЯВАНЕ

Сред важните екологични проблеми особено в урбанизираните райони е акустичното замърсяване на околната среда, причинено от шума, съпътстващ нормалната човешка дейност.

Вредното въздействие на шума зависи преди всичко от неговата сила, честота, продължителност, вид на трептенията и източник. Според вид на трептенията шумът се класифицира като непрекъснат, импулсен, смесен; според честотната характеристика бива нискочестотен, средночестотен, високочестотен. Според източниците, у нас е прието шумът да се класифицира като:

1. Шум от промишленост - от предприятия, цехове и работилници и др. приравнени към тях, от строителство. Този тип източници спадат към статичните.
2. Транспортен шум - от автомобилен транспорт, трамваи, метро, железопътен и авиотранспорт, пристанища и пр. Този тип източници спадат към динамичните.
3. Битов шум – вътреквартален и вътрежилищен. Тук се включват шум от паркинги и гаражи, от сметосъбиращи коли, от детски и спортни площадки, училища, училищни дворове, детски градини, от магазини, ресторанти, барове, клубове и други обществени заведения и пр., както и шум от електрически прибори, от радио- и телевизионни апарати, музикални уредби, от свирене на музикални инструменти, от високи разговори, плач на деца и др. Този тип източници също се причисляват към динамичните.

Тъй като община Лом не попада в условията на ЗЗШОС за изготвяне на стратегическа карта за шума в околната среда, липсват представителни и подробни данни за нивата на шума и източниците на шум за различните населени места и квартали. На територията на общината, не се извършва детайлен и постоянен или регулярен мониторинг на шумовото замърсяване.

Във връзка с изискванията на Наредба № 54 от 13 декември 2010 г. за дейността на националната система за мониторинг на шума в околната среда и за изискванията за провеждане на собствен мониторинг и предоставяне на информация от промишлените източници на шум в околната среда, в подлежащите на регулация обекти се провеждат регулярни собствени замервания на нивата на шум, както следва:

- „Ломско пиво“ АД – компания за производство на пиво;
- „Мити 01“ ЕООД – компания, извършваща дейност в областта на месопреработката;
- „Алемик“ ЕООД - компания, извършваща дейност в областта на месопреработката;

- ✱ „Милкком“ ЕООД - компания, извършваща дейност в областта на млекопреработката;
- ✱ „Порт инвест“ ЕООД - Пристанищен комплекс;
- ✱ „Аркус“ АД - компания, извършваща дейност в областта на обособеното производство ;
- ✱ „Ди-Вен“ ЕООД - компания, извършваща дейност в областта на производството и ремонта на мотокари и електрокари ;
- ✱ „БМТ Трейд“ ЕООД - компания, извършваща дейност в областта на производството на тръби;
- ✱ „Силна“ ЕООД - компания, извършваща дейност в областта на производството на конвектори;
- ✱ „Хъс“ ЕООД - компания, извършваща дейност в областта на производството на метални тръби;
- ✱ „Алексия 2002“ ООД –кравеферма и електроцентрала на биогаз;
- ✱ ЕТ „Валери Борисов“ ЕООД – база за селскостопанска техника.

По данни на РИОСВ Монтана за периода 2018 – 2020 г. са извършени контролни измервания на излъчвания в околната среда шум от дейността на „Ломско пиво“ АД и „Алексия 2002“ ООД, като превишения на допустимите гранични стойности на еквивалентните нива на шум не са констатирани.

Известно е обаче, че като цяло най-сериозни замърсители на акустичната среда в общината са основно от транспортен шум.

Транспортният шум на територията на общината се генерира преди всичко от пристанищния център, както и от автомобилния трафик – леки и товарни автомобили, автобуси, както и от жп-трафика.

Първостепенен по значение е транспортният шум от автомобилния трафик, за който е характерна флукуалност, периодичност, променлива интензивност, трептенията на отделните източници са различни по честота и сила. С най-висока интензивност шумът от автомобилния трафик се проявява около транспортните трасета, основно през работно време и делнични дни. Факторите, които влияят върху степента на шумовото замърсяване от автотранспорта са интензивността на транспортния поток и процентния състав на товарните МПС, автобусите и леките автомобили, застрояването и лесотехническите мероприятия, разположението на пътищата и транспортните

артерии. През годините в община Лом, както и в цяла България, се наблюдава завишение на интензитета на шумовите нива около транспортните пътища.

Пътищата, които са от републиканската пътна мрежа и преминават през община Лом са важни за региона и свързаността между населените места. За акустичното замърсяване от на пътищата II-11 – Видин – Лом – Козлодуй и Е-79 – Лом - Монтана - София. фактор от първостепенно значение за тяхната неговата натовареност, е разположението им вътре в населените места на общината.

Натоварването по останалите пътища от транспортната схема е значително по-ниско. Няма данни пътищата от общинската пътна мрежа да генерират шум над хигиенните норми. Съществен фактор за поддържането на оптимални нива на шум за този тип пътища е поддържането на пътната настилка. В тази връзка регулярно в общинския бюджет на Община Лом се залагат средства за ремонти и изкърпване на общинската пътна мрежа. Източниците на финансиране са както общинския бюджет, така и оперативните програми на ЕС, за които има одобрени проекти и други източници.

Поради липсата за регулярно замерване, не са налични данни за превишаващи нивата шумови замърсявания от автомобилен трафик по пътища от градската мрежа, макар че такива може да се очакват. Основно този тип шум е причинен от начина на каране на автомобилите – движение в режим на тръгване и спиране и неспазване на ограниченията за скорост, но и интензивността на трафика и състоянието на настилката също имат роля.

За транспортния шум от жп-мрежата е характерна периодичност, променлива интензивност, монотонни трептения с еднаква честота и сила, фиксиран график. Шумът от жп-мрежата е локализиран единствено в зоните около нея. Факторите, които влияят върху степента на шумовото замърсяване от жп-транспорта са интензивността на транспортния поток, застрояването и лесотехническите мероприятия, разположението на жп-линиите спрямо близките жилищни зони.

През територията на общината преминава 12 км електрифицирана жп- линия. Гарата в град Лом е със 17 коловоза. Изградените отделни нормални ЖП коловози, които свързват гара Лом с “Винарна полоние” АД, “Ломски мелници” АД, “Балканкар Дунав” АД, “Топливо” АД, “Пристанищен комплекс” АД и складовата зона, позволяват извършването на товаро-разтоварна дейност и включване в националната жп-мрежа.

На гара Лом има обособена товаро-разтоварна гара с два обслужващи крана – портален и РДК (магнитен). В района на гарата има вагонно-ремонтна работилница, в която се извършват ремонти на повредени вагони (без основни ремонти).

По отношение на пристанищата инфраструктура трябва да се отбележи, че на територията на община Лом се намира Пристанищен комплекс Лом. Той е разположен на км 741 +800 до км. 743 на река Дунав и на 29,9 хектара (включително 8,8 хектара акватория), днес той представлява многофункционално пристанище за обработка на насипни, генерални и други товари. В него се реализира около 40% от товарооборота на българските речни пристанища. Пристанището е осигурено с достатъчно автомобилни и железопътни подходи, което позволява обработването на корабите да се извършва директно и индиректно. Местоположението на пристанището и удобните сухопътни връзки във всички посоки южно от река Дунав влияе благоприятно на града, който се превръща във важен транспортен център в Северна България. В този смисъл то е рисков фактор за по отношение на генерирането на шум извън нормите, но с оглед на констатираното ниво на шумово замърсяване в „Порт инвест“ ЕООД не се отчитат нарушения.

В общината няма летища, които да са предпоставка за евентуални проблеми.

Шумът от битов вътреквартален тип е вторият по значимост замърсител на акустичния фон. Този тип шум е импулсен, непостоянен по честота, сила и посока, с пониски стойности, но с по-голяма повтораемост и по-дълго въздействие. Тъй като в населените места от общината преобладава ниско строителство вътресградният шум е значително ограничен, а вътрекварталният е с ниска интензивност и степен на вредно въздействие. Ниското строителство обаче позволява по-широко разпространение на звуковите вълни и вредно въздействие и на по-големи разстояния. В жилищните квартали битовият шум е с по-високи нива в извънработно време, както и през почивните дни. Като цяло не се наблюдават особени проблеми с нивата на битовия шум.

Що се отнася до промишления шум, той е основно периодичен (импулсен), основно в средните честоти и в зависимост от производството може значително да надвишава допустимите нива. По данни на РИОСВ – Монтана за община Лом няма установени нива на наднормен шум, излъчван в околната среда от промишлените източници за последните години.

Изводи и препоръки за развитие

По отношение на шумовото замърсяване, в община Лом не се открояват прекомерни заплахи. Евентуалните проблеми са свързани с повишения трафик по преминаващите през общината републикански пътища и фактът, че и някои от тях преминават пряко през населени места. Доколкото липсват нарочни замервания и актуални данни за обичайните нива на шум, не е възможно да се определи с точност дали съществуват проблемни зони в рамките на населените места поради трафика.

По отношение на промишлените източници на шум не е известно да има проблеми. Нивата на шума в промишлените обекти не превишават граничните норми за такъв тип зони, освен това обектите са разположени далеч от жилищните зони.

Препоръки, които биха могли да бъдат отправени за общи действия по ограничаване на акустичното замърсяване са:

- ✱ Извършване на периодични измервания на нивата на шумова замърсеност в различните зони на града и преди всичко в жилищните зони в близост до транспортните артерии.
- ✱ При възможност, екраниране на транспортния шум с мрежа от многоетажна растителност и чрез озеленяване с храсти и дървета разположени шахматно. Засаждане на повече дървета близо до пътните артерии.
- ✱ Продължаваща поддръжка на състоянието на пътната мрежа чрез собствено и проектно финансиране.
- ✱ Подобряване на организацията на движението и ефективен контрол за спазване ограничението на скоростта на движение на МПС в рамките на населените места в общината.

4.3. РАДИАЦИОННО ЗАМЪРСЯВАНЕ

Радиацията най-общо е процесът на излъчване на вълни и частици от различните обекти. От гледна точка на въздействието върху човека и околната среда се различават два типа радиация – йонизираща радиация (йонизиращи лъчения) и нейонизираща радиация (нейонизиращи лъчения). Йонизиращите лъчения имат свойството да откъсват електрони от атомите и да ги йонизират и така влияят върху клетките на живите организми, вкл. и човека, като могат да нанесат поражения с летален характер.

Нейонизиращите лъчения включват лъченията от електромагнитния спектър, които не са способни да рушат и променят атомния строеж на клетките на живите организми, но също оказват съществено влияние върху околната среда и здравето на хора и живи организми.

4.3.1. ЙОНИЗИРАЩИ ЛЪЧЕНИЯ

Излагането на йонизиращи лъчения води до облъчване, което над определени допустими норми може да окаже живото застрашаваща вреда. Съгласно Наредба за основните норми за радиационна защита на МС от 2012 г. се различават ефективни дози радиационно облъчване приложими в общия случай и при хора, обичайно изложени в своята работа на радиационни йонизиращи лъчения. За професионално облъчване границата на годишната ефективна доза е 20 μSv за всяка отделна година. Границите на годишните еквивалентни дози, като се спазва границата за ефективните дози от 20 μSv са 20 μSv за очната леща, 500 μSv за всеки 1 кв. см. от кожата и 500 μSv за дланите, подлакътниците на ръцете, за стъпалата и за глезените. Границата на годишната ефективна доза за всяко лице от населението е 1 μSv . Границите на годишните еквивалентни дози, като се спазва границата за ефективните дози от 1 μSv са 15 μSv за очната леща и 50 μSv за всеки 1 кв. см. от кожата. При екстремни ситуации може да се допусне облъчване с по-големи дози като ефективната доза за едно лице не трябва да бъде повече от 50 μSv за една отделна година и повече от 200 μSv общо за 10 години.

Облъчването с йонизиращи лъчения е резултат от излагането на естествения радиационен фон и на техногенна радиация.

Естественият радиационен фон е радиационно поле, което се дължи на естествени природни източници на йонизиращи лъчения. Такива са космическото лъчение – слънчево и галактическо лъчение, и природните радиоизотопи, чиито състав и разпределение не са променени от човешка дейност (гама-фон). Средната ефективна доза от общото външно и вътрешно облъчване, което се дължи на естествения радиационен фон, е 2,4 mSv годишно.

От специфично значение е нивото на гама-фона, което е характерна разлика за всеки регион и се определя от разпространението на естествените радионуклиди (уран, радий, торий и продуктите от техния разпад, както и радиоактивните изотопи на калия, рубидия и др.) в състава на отделните компоненти на околната среда: скали, почви, подземни, речни, езерни и морски води, въздуха, флората и фауната.

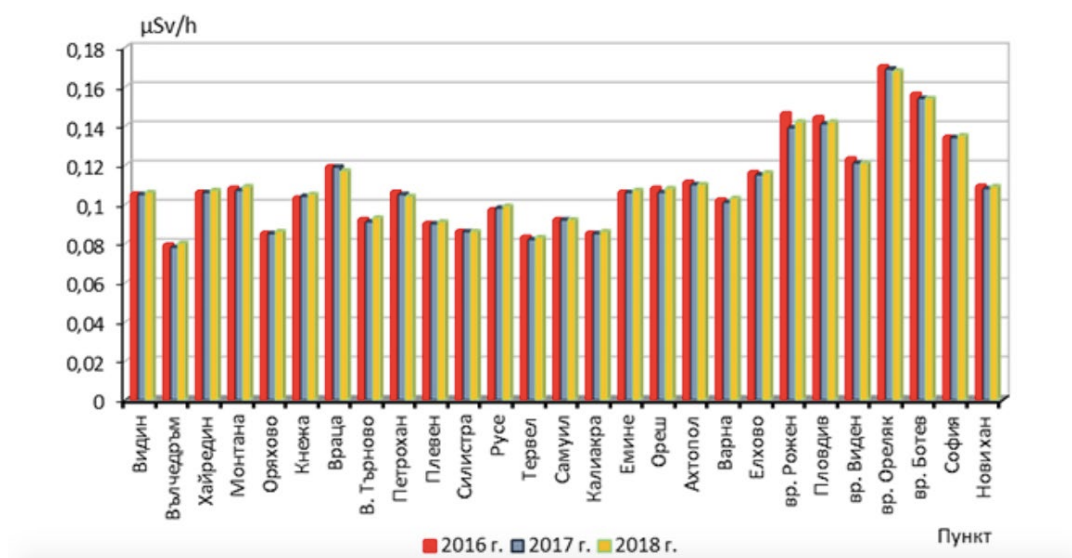
В резултат от дейността на човека става допълнително обогатяване на елементите на околната среда с естествени и техногенни радионуклиди и тяхното пространствено преразпределение. Тези антропогенни източници на радиоактивност обуславят техногенната компонента на радиационния фон. Към тях следва да се отнесат:

- * отпадъчните води и отбитата скална маса при миннодобивната дейност на тежки и редки метали;
- * газоаерозолните изхвърляния от обектите на атомната енергетика и топлоенергетиката;
- * сгурията и пепелината от топлоцентралите, работещи с твърдо гориво;
- * минералните торове, получени от някои фосфорити;
- * строителните материали.

Естественят радиационен фон на община Лом се определя основно от характеристиките на земеделските, горските и необработваеми площи на територията ѝ. Рудниците на територията на общината са за добив на въглища и са от закрит тип, поради което влиянието им от гледна точка на радиационния фон е незначително.

На територията на община Лом не са разположени пунктове от Националната система за непрекъснат контрол на радиационния гама-фонд, а РЗИ Монтана не събира данни за нивата на радиация и лъчения в областта, поради което не са налични детайлни данни специално за общината.

Графика 4.3.1.1 Средногодишни стойности на радиационния гама-фон в България, 2016-2018 г $\mu\text{Sv/h}$.

Източник: ИАОС

Според данните на ИАОС обобщено за страната, през последните години не се наблюдават изменения в радиационния гама-фонд. Най-близката до Лом точки на измерване – Монтана, показва добри стойности по всички показатели на радиационно замърсяване като не са регистрирани повишения на специфичната активност на естествени и техногенни радионуклиди.

Средногодишните стойности на радиационния гама-фон в пункт Монтана за 2016, 2017 и 2018 г. са от порядъка на 0,11- 0,12 $\mu\text{Sv/h}$ (Графика 4.3.1.1).

Според данните в публичния регистър на Агенцията за ядрено регулиране за лицата, извършващи дейности с източници на йонизиращи лъчения за територията на община Лом има четири лица с издадени лицензи за дейности с ИЙЛ и едно с издадено разрешение за дейности с ИЙЛ.

Според данните в публичния регистър на Агенцията за ядрено регулиране за лицата, извършващи дейности с източници на йонизиращи лъчения за територията на община Лом има четири лица с издадени лицензи за дейности с ИЙЛ и едно с издадено разрешение за дейности с ИЙЛ.

Всички четири обекта с лицензи използват източниците на йонизиращи лъчения за медицински цели:

- 1) Многопрофилна болница за активно лечение - Свети Николай Чудотворец" ЕООД - от 28.02.2014 до 27.02.2024;
- 2) Многопрофилна болница за активно лечение - Свети Николай Чудотворец" ЕООД - от 21.01.2015 до 20.01.2025;
- 3) "Диагностично - консултативен център 1 - Лом" ЕООД – от 23.09.2015 до 22.09.2025;
- 4) "Медицински център Хипократ 53" ЕООД - от 06.11.2018 до 05.11.2028.

Лицето с издадено разрешение за ИЙЛ е „ДА ВАСИЛЕВИ“ ООД като разрешението е издадено за строителство, монтаж и предварителни изпитвания на обект с източник на йонизиращо лъчение. Разрешението е от 23.09.2020 до 22.09.2021.

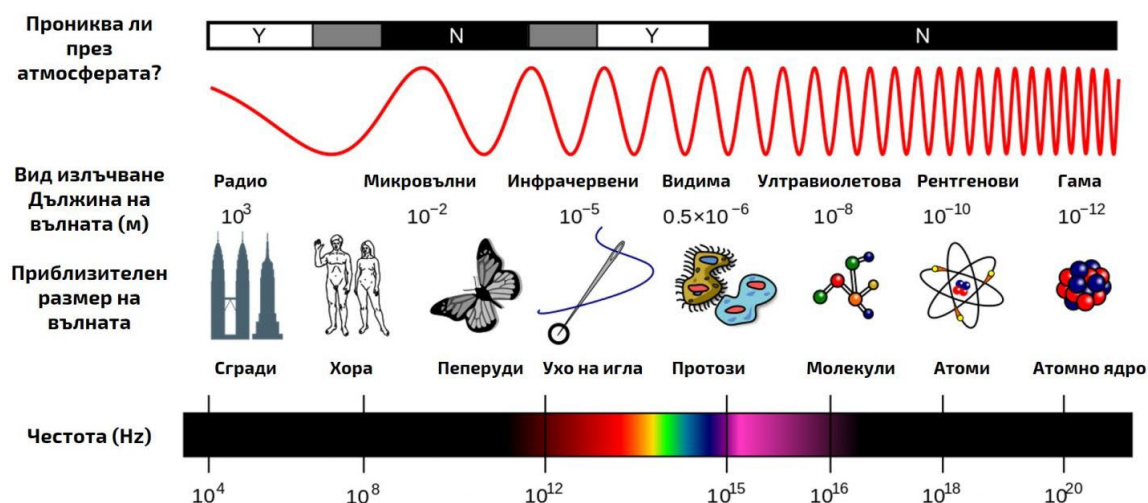
Потенциална заплаха за общината, както и за цялата страна, би могла да бъде евентуална авария в българския АЕЦ „Козлодуй“, която се намира в близост до община Лом, както и авария в румънския АЕЦ “Черна вода” или инциденти с транспортни средства, превозващи радиоактивни материали. Тези сценарии, макар и неблагоприятни, не представляват непосредствена опасност.

4.3.2. НЕЙОНИЗИРАЩИ ЛЪЧЕНИЯ

Нейонизиращи (електромагнитни) полета и лъчения съществуват естествено в природата и винаги са присъствали на Земята. През последните години обаче в световен мащаб се наблюдава бурно увеличаване на броя и видовете източници на електрически и магнитни полета (ЕМП), използвани в бита, за производствени, търговски и медицински употреби. Такива са радиото, телевизията, мобилните апарати, компютрите, различните видове електродомакински уреди, радары и др.

В зависимост от честотата им нейонизиращите лъчения се подразделят на: статично електричество, постоянно магнитно поле, радиочестотни лъчения, микровълнови лъчения, инфрачервени лъчения, видими лъчения, ултравиолетови лъчения, лазерни лъчения (Фигура 4.3.2.1).

Фигура 4.3.2.1. Електромагнитен спектър и честоти на лъченията

Източник: techtrends.bg

Известно е, че над определени гранични стойности за напрегнатостта и плътността на енергийния поток на ЕМП полето оказва вредното въздействие върху живите организми. За това са определени прагови стойности за съответните параметри на ЕМП, над които е вредно пребиваването на хора и други прагови стойности, за които да има ограничения във времето за престой. В Наредба №9 от 14.03.1991г. за пределно допустими нива на електромагнитни полета в населени територии и определяне на хигиенно-защитни зони около излъчващи обекти се третира ЕМП с честотен обхват от 30 kHz до 30 GHz. За полета с честоти от 30 kHz до 300 MHz се нормират пределно допустимите нива на напрегнатостта и на плътността на енергийния поток, измерена във [V/m], а за тези с честота над 300MHz плътността на енергийния поток, измерена в [$\mu\text{W}/\text{cm}^2$] (Таблица 4.3.2.1).

Таблица 4.3.2.1. Пределно допустими нива на ЕМП

Честотен обхват	Пределно допустимо ниво
от 30 до 300KHz	25 V/m
от 0.3 до 3MHz	15 V/m
от 3 до 30MHz	10 V/m
от 30 до 300MHz	3 V/m
от 0.3 до 30GHz	10 mW/кв.см

Източник: ИАОС

Значимостта на източниците на нейонизиращи лъчения от гледна точка на санитарно хигиенните характеристики на околната среда се определя преди всичко от тяхната мощност, честота на излъчване, разпространение и обичайна дистанция на ползване. При употреба на по-малка дистанция, излъчването и поглъщането могат да са стотици или хиляди пъти по-високо. Домакинските уреди с радио и свръхвисокочестотни вълни (радио и телевизионни приемници, микровълнови печки, компютри и пр.) макар и не толкова мощни, са значими източници поради малката дистанция на ползване.

Доста по-мощни и с по-голямо въздействие, макар и по-ограничени като разпространение, са радио и телевизионни станции, базови станции на мобилни оператори, радарни инсталации, високоволтови електропроводи, специализирана медицинска апаратура и пр. При тях е характерно, че по-ниската честота на излъчване е съпроводена с абсорбиране от страна на хората в периметъра на повече енергия. Така, при приблизително еднакви нива на експозиция, тялото абсорбира (поглъща) до пет пъти повече енергия, излъчена от радио и телевизионни предаватели, в сравнение с тази от базовите станции.

Най-мощните източници, разположени на територията на общината са: електропреносната мрежа, радиокомуникационните инсталации, базовите станции на мобилните оператори.

Съгласно Закона за здравето, нейонизиращите лъчения в жилищни, производствени, обществени сгради и урбанизирани територии са фактори на жизнената среда и подлежат на контрол, а обектите, източници на нейонизиращи лъчения са обекти с обществено предназначение, които подлежат на държавен здравен контрол, а също така и на регистрация.

Налични са и данни от замервания в публично-достъпната карта, поддържана от Министерство на здравеопазването и Национален център по общественото здраве и анализи. Интерактивната карта показва данни от замервания в стойност $0,2 \mu\text{W}/\text{cm}^2$, което е далеч под пределно допустимото ниво от $10 \mu\text{W}/\text{cm}^2$. Замерването е проведено срещу антена, разположена на ул. „Славянска“ 53, бл Алмус, вх. А. Според данните на НЦОЗА друга антена в гр. Лом е разположена на ул. „Славянска“ 71, вх. Б като тук липсват данни за стойности над допустимите.

Според наличните данни, експлоатацията на мониторираните базови станции не създава здравен риск за населението, живущо и пребиваващо в съответните райони и защитавани обекти.

Изводи и препоръки за развитие:

Като цяло по отношение на йонизиращите и нейонизиращи лъчения в община Лом не са налице проблеми или заплахи за околната среда и населението.

В общината няма повишена радиационна активност и липсват обекти, източници на йонизиращи лъчения. Не се отчита необходимост от промяна на досегашните практики на Община Лом и контролиращите органи.

По отношение на въздействието от лъчения от източници на нейонизираща радиация липсват данни за излъчвания, превишаващи нормите. Препоръчва се:

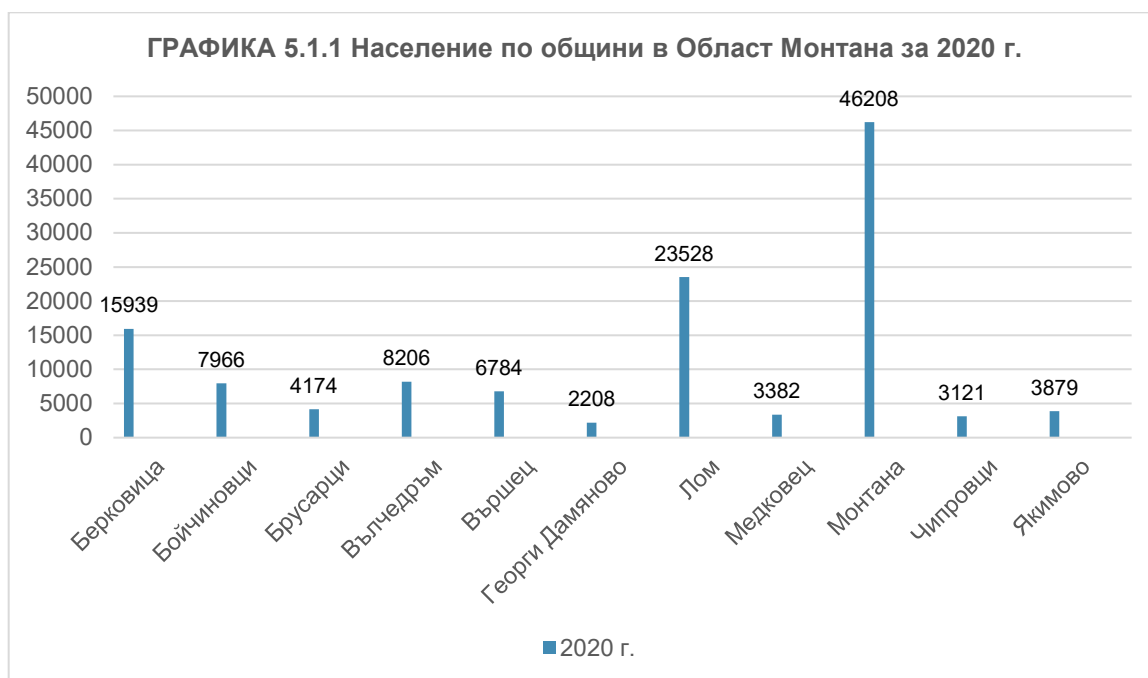
- ✿ Поддържане и редовно актуализиране на регистъра с обекти, източници на нейонизиращи лъчения. Регулярно замерване от компетентните органи.

5. СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ФАКТОРИ

5.1. ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ОБЩИНА ЛОМ

Основните показатели, определящи социално-демографската характеристика на община Лом, са: население, раждаемост, смъртност и вътрешна миграция.

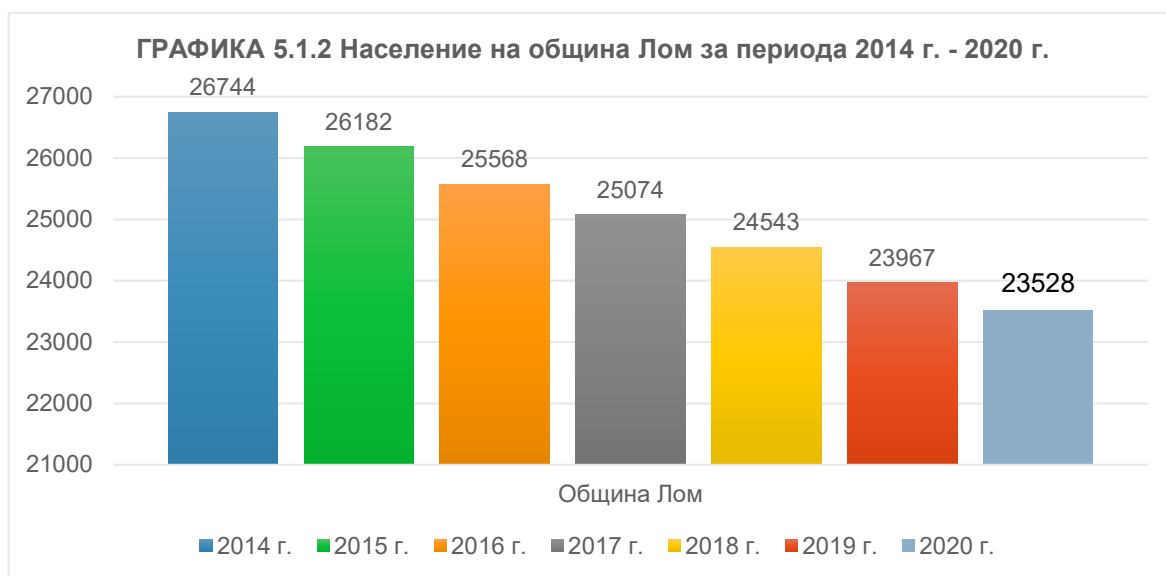
Община Лом е една от 11-те общини, разположение на територията на област Монтана. Общината е на второ място по население сред общините в областта. Както е видно от графика 5.1.1 в областта могат да се открият 3 основни типа общини по отношение на размера на тяхното население – големи (за областта - над 40 000 жители) общини, средни общини и малки общини. Към първата група спада само община Монтана, към втората могат да бъдат причислени общини с население от над 10 000 жители до 40 000 жители, където попадат общините Лом и Берковица, докато към третата група могат да бъдат посочени общини с население под 10 000 жители, а именно – Бойчиновци, Брусарци, Вълчедръм, Вършец, Георги Дамяново, Медковец, Чипровци и Якимово.

Източник: „Национален статистически институт“ (НСИ), обработка: „ШУРА“ ЕООД

Динамиката на населението на община Лом следва характерните за страната процеси на намаляване на населението. За изследвания период се регистрира трайна тенденция, според която през всяка следваща година населението на общината намалява спрямо предходната. Данните показват редуциране от 26 744 души през

2014 г. до 23528 души през 2020 г. Общият размер на намалението, което се наблюдава е от 3216 лица и се равнява на спад от 12% от размера на населението на общината през 2014 г.. За същия период населението на страната се е свило с 4%. Според наличните данни може да се заключи, че населението на общината намалява устойчиво и с много по-високи темпове спрямо тези за страната. Реализираното намаление както и всички негативни демографски процеси, които ще бъдат регистрирани по-напред в текста, несъмнено са задвижени и от световната пандемията, причинена от разпространението на вируса SARS-CoV-2.

Източник: НСИ, обработка: „ШУРА“ЕООД

Друг фактор, който се проследява в настоящия анализ е раждаемостта. По отношение на нея не се наблюдава значителна разлика спрямо това, което се случва на национално ниво в контекста на посоката на тенденцията. Съществената разликата спрямо данните на национално ниво и тези на локално се състои в спада на броя на живородените в община Лом. За разлика от раждаемостта в страната, която се характеризира с бавно и устойчиво намаляване достигащо до 12,6% за целия период през 2020 г., то раждаемостта в община Лом спада до 22,7% по-малко спрямо началото на изследвания период (2014 г.). Друга видима разлика в тенденциите е сравнително равното темпо, в което нивата на раждаемост спадат на национално ниво и вариациите, които се случват на локално. За изследвания период се установява, че броят на живородените в страната намалява с 8499 лица, докато в община Лом броят на живородените с 52 лица по-нисък.

Таблица: 5.1.1 Брой живородени за периода 2014 г. - 2020 г. (сравнителни данни)

Показател	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.	2020г.	Общо за периода
Общо живородени за страната	67585	65950	64984	63955	62197	61538	59 086	-8 499
Промяна (относителен дял)		-2,4%	-1,5%	-1,6%	-2,7%	-1,1%	-4,0%	-12,6%
Общо живородени за община Лом	229	224	173	188	156	148	177	-52
Промяна (относителен дял)		-2,2%	-22,8%	8,7%	-17,0%	-5,1%	19,6%	-22,7%

Източник: НСИ, обработка: „ШУРА“ЕООД

Смъртността е друг важен показател за всеки анализ на демографското състояние на определена териториална единица. Смъртността в община Лом се увеличава с 22,4% за 2020 г. спрямо 2019 г. и с 11,2 % за изследвания период. На национално ниво промяната за последната година е увеличение от 15,4%, докато за изследвания период разликата е сходна спрямо данните за община Лом – 14,5%. Процесът на увеличаване на смъртността сред население на общината не е устойчив и постоянен, като с оглед на пандемията, причинена от вируса SARS-CoV-2 се наблюдава рязко увеличение на смъртността и през 2020 г. както в национален така и в регионален план.

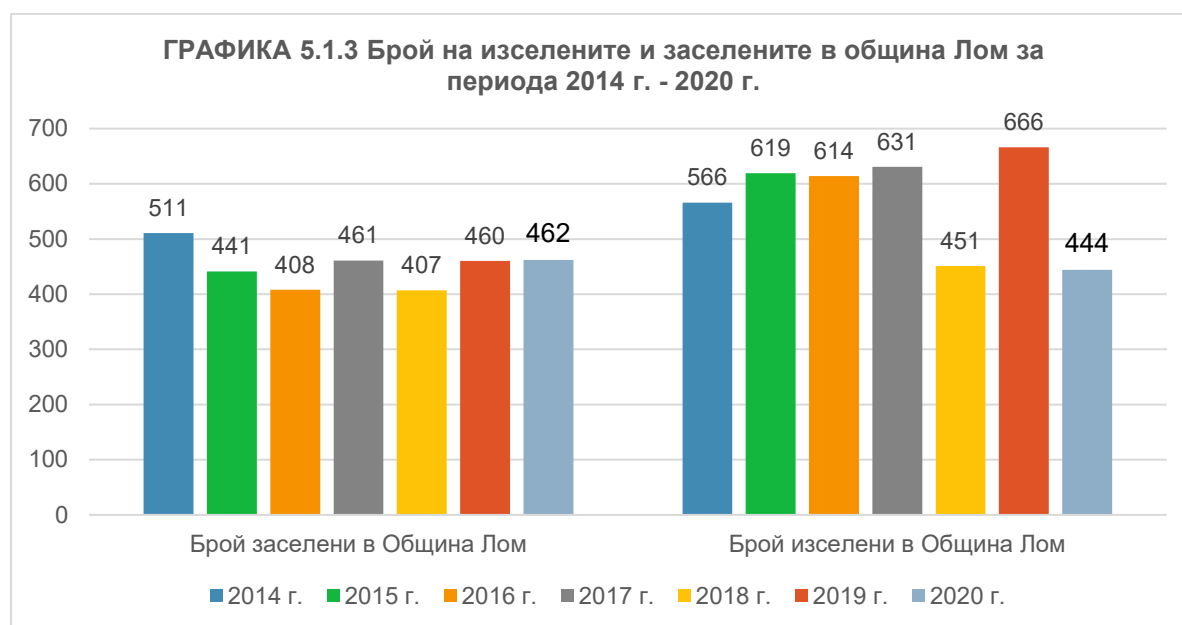
Таблица: 5.1.2 Брой умирения за периода 2014 г. - 2020 г. (сравнителни данни)

Показател	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.	2020г.	Общо за периода
Общо умирения за страната	108952	110117	107580	109791	108526	108083	124 735	15 783
Промяна (относителен дял)		1,1%	-2,3%	2,1%	-1,2%	-0,4%	15,4%	14,5%
Общо умирения за Община Лом	570	536	581	512	553	518	634	64
Промяна (относителен дял)		-6,0%	8,4%	-11,9%	8,0%	-6,3%	22,4%	11,2%

Източник: НСИ, обработка: „ШУРА“ЕООД

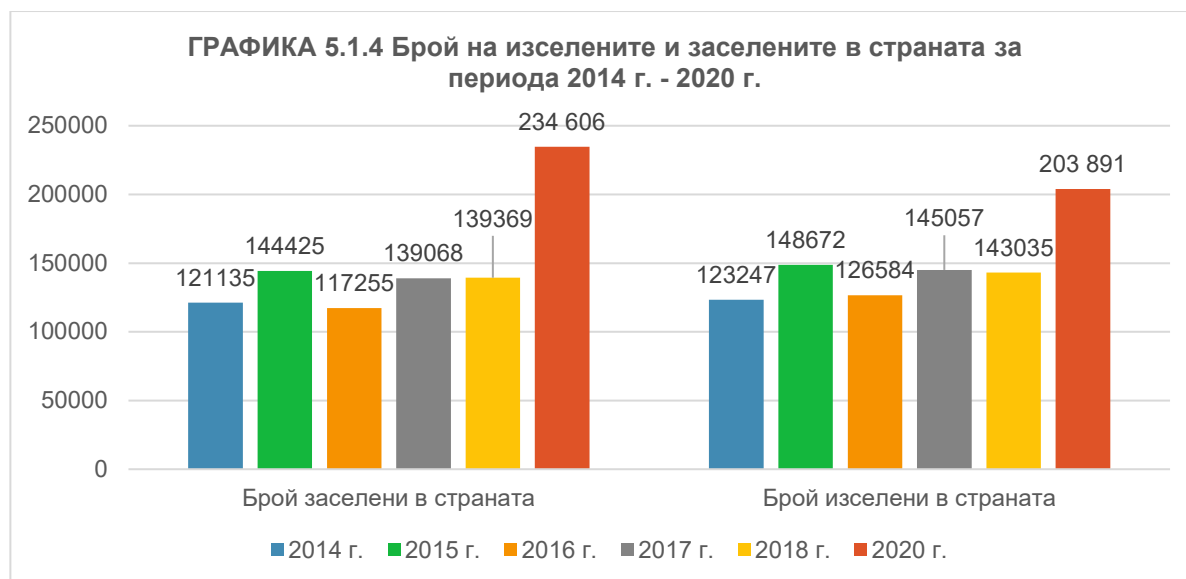
Анализът на демографското състояние преминава и през анализ на вътрешната миграция за община Лом.

Миграционните процеси, за които НСИ публикува информация по общини, които могат да се забележат са следните: устойчиво повишение на броя на заселените лица на територията на Община Лом в последните две години и дестабилизиране на тенденцията на увеличение на броя на изселилите се от община Лом. Изселването през последната година достига рекордно ниски стойности, което може да се на пандемията и непредвидимата икономическа обстановка.

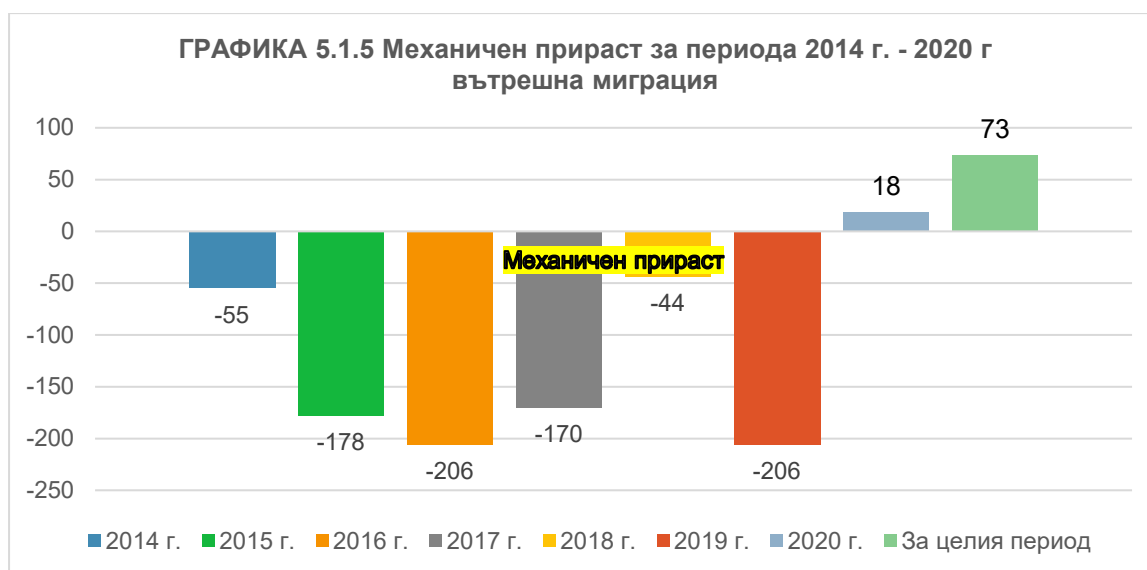
Източник: НСИ, обработка „ШУРА“ЕООД

Броят на заселилите се в общината е със 49 лица (9,6%) по-нисък, спрямо тези в началото на периода. Намаление се наблюдава и по отношение на лицата, които са изселили като в края на изследвания период те са със 122 (21,6%) души по-малко. В контекста на случващото се в страната може да се констатира значителна разлика. В края на изследвания период броя на заселилите се в страната е с 93,7% по-висок спрямо 2014 г., докато броя на изселилите се е 65,4% по-висок.

Източник: НСИ, обработка „ШУРА“ЕООД

Механичният прираст за община Лом е положителен в последните две години, поради увеличаващия се брой заселили се лица и намаляващия се брой на изселените се.

Източник: НСИ, обработка „ШУРА“ЕООД

Анализ на експлицираните данни позволява да бъдат направени следните изводи:

- ✱ Наблюдава се намаляване на раждаемостта в общината;
- ✱ Налице е увеличение на смъртността;
- ✱ Констатира се отрицателен естествен прираст;
- ✱ Регистрира положителен механичен прираст ;

- ✿ Наблюдава се трайно и устойчиво намаляване на населението на община Лом;
- ✿ Съществуващите процеси са сходни със собствените за обществото демографски процеси.

С оглед на наличната тенденция на намаляване на населението може да се заложи хипотезата, че това явление ще доведе до намаляване на натиска върху околната среда. Ще се редуцира на потреблението на множество продукти и услуги, а в резултат на това се очаква да се ограничи образуването на битови отпадъци, в т.ч. текстилни материали, хартия и картон, биоразградими отпадъци, лекарствени продукти; други отпадъци от съоръжения за обработване на отпадъци, пречиствателни станции за отпадни води; строителни отпадъци и др. Предвид факта, че процесът на намаляване на населението в община Лом не тече бързо, то по-реалистично е да се отбележи, че не се очаква значимо положително въздействие по отношение на натиска над околната среда.

5.2. ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ В ОБЩИНА ЛОМ

Състоянието на местната икономика в община Лом е продиктувано и е в унисон и с общото икономическо състояние на област Монтана. Анализът се основава на последните публично достъпни данни за различните индикатори.

Област Монтана е сред най-ниско икономически развитите в страната (Добавена стойност по факторни разходи е 497 097 хил. лв. за 2018 г.). Характерът на местната икономика бива детерминиран в най-голяма степен от демографските фактори и условия, особеностите на селищната мрежа, параметрите на различните видове инфраструктура, както и наследените производствени традиции и съвременните пазарни тенденции. Независимо от слабостите в икономическо отношение, които се регистрират, може да се каже, че съществуват редица възможности за укрепване на местната икономика.

Въпреки това развитието на икономиката в община Лом притежава потенциал да оказва влияние над развитието на икономиката в областта, доколкото стойностите на основните икономически показатели я поставят на второ място в областта, след община Монтана.

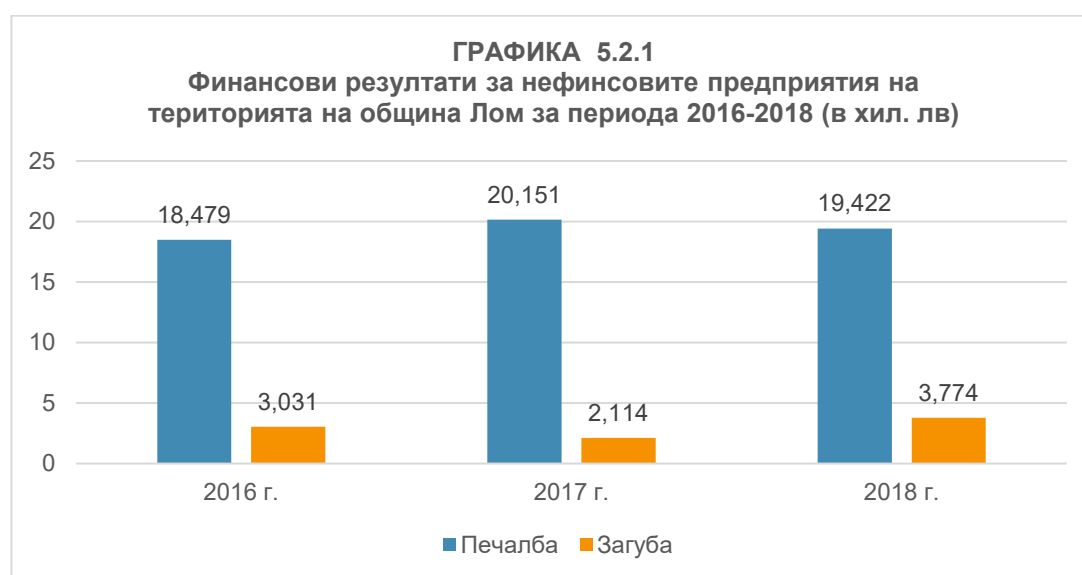
На територията на община Лом, към 2018 г. е установено, че функционират 729 икономически субекта.

Подобряването на бизнес климата в общината е предпоставка за плавно нарастване на предприемаческата активност на местното население. Доколкото постигането на целта е начинание, което може да се реализира в дългосрочен и средносрочен план, то трябва да се отчетат както предизвикателствата свързани с подобряването на бизнес средата (данъчни и нормативни изисквания и др.), така и пандемията от COVID-19 и инструментите за възстановяване на икономиката.

По отношение на структурата на икономиката трябва да се отбележи, че към 2018 г. се забелязва намаляване на броя на по-големите предприятия за сметка на микропредприятията с персонал под 10 човека. Нефинансовите предприятия в община Лом (за 2018г.), са генерирали продукция за 22 1956 (хил. лв.), а приходите от тяхната дейност се равнява на 358 331(хил. лв.). Тези данни съответстват на общото развитие и протичащите икономически и социални процеси на територията на община Лом.

Сравнителният анализ на приходите и разходите от дейността на нефинансовите предприятия, ситуирани на територията на община Лом индикират, че не се констатира драстично разминаване между двата показателя. Независимо от намаляването на броя предприятия в общината се регистрира, че бизнес средата се подобрява, с което и приходите (респективно разходите) започват плавно да нарастват.

В резултат от дейността на предприятията, разположените на територията на община Лом се констатира следните финансови резултати:

Източник: Община Лом, обработка: „ШУРА“ ЕООД

Най-много са заетите в предприятията в сектор „Търговия и услуги“ като преобладава делът на предприятията за ремонта на автомобили и мотоциклети и хлебопроизводство и сладкарство. За 2018 г. техният размер е 339 бр., като заетите са в размер на 1 044 човека, което прави средно по 3 бр. заети лица. Според този критерий може да се каже и тук преобладават микро- предприятията. Приходите от дейността на тази група предприятия за 2018г., са равняват на 128 152 (хил. лв.).

Вторият по важност сектор е този на „Преработваща промишленост“. В тази група оперират 72 бр. предприятия. За 2018 г. те са реализирали 124 955 (хил. лв.). В тях са ангажирани 1 437 бр. лица. Средният брой на заети в едно предприятие от групата тук е около 20 човека.

Важно значение за икономиката в община Лом имат и предприятията от групата „Селско, Горско и Рибно стопанство“. Тук оперират 46 бр. икономически субекта. През 2018 г. те са произвели продукция за 45 589 (хил. лв.), като приходите от дейността им се равнява на 64 764 (хил. лв.). В посочените предприятия са заети 312 бр. лица, което прави средно по около 7 бр. заети в едно предприятие от групата. Въпреки, благоприятното географско разположение на гр. Лом транспорта не е на необходимото равнище. В сектора Транспорт, складиране и пощи оперират едва 39 бр. предприятия. В тях са заети 227 бр. лица, като средно се падат по 5.8 бр. лица за предприятие. Те са реализирали приходи от дейността си в размер на 8 043 (хил. лв.).

Основните двигатели на местната икономика са

✱ Пристанище Лом

Пристанище Лом е от национално стратегическо значение като пресечна точка на двата Пан-европейски коридора №4 и №7 , определени от Европейския съюз за приоритетно развитие. Освен река Дунав, свързваща повечето източно и западноевропейски държави, пристанището е отворено и за транзитни товари от Гърция и Македония. Чрез канала Рейн-Майн-Дунав всички водни маршрути от Северно море достигат до Лом. Съществуващата железопътна мрежа, след съответна модернизация, свързва пристанище Лом с пристанище Солун – голям транспортен хъб на Средиземноморието.

✱ „Ломско пиво“ АД

Ломско пиво е наследник на основаната от чешките братя Милотин и Хозман в далечната 1894 г. пивоварна в крайдунавския град Лом. Ломско пиво произвежда

продуктите си по класическа технология. Дружеството произвежда асортимент от 11 продукта под марките Almus, Шопско пиво, София и Мизия. Продуктите на пивоварната няколкократно са отличавани с медали на Международното изложение "MONDE SELECTION" – Брюксел, Белгия. Ломско пиво притежава Сертификат и обосновка за кредитен рейтинг BB+ (тренд стабилен), връчени от Българска агенция за кредитен рейтинг.

✱ „СИЛПА” ООД

Тя е основана в началото на 2004 година и става най-бързоразвиващата се италианско-българска компания, притежаваща марката „КЛИМА 2000”. Заводът е разположен в промишлената зона на гр. Лом с обща площ 60 000 м², от които 10 000 м² застроени с производствени халета с локална климатизиционна система. В началото на 2005 година започва прехвърлянето на основния производствен капацитет от Италия в България.

Днес „СИЛПА” произвежда шамповани детайли от ламарина, шприцвани детайли от пластмаса – за автомобилната и за климатизационните промишлености, и произвежда вентилаторни конвектори с марката „КЛИМА 2000”. „СИЛПА” притежава производствени линии за прахово боядисване, измиване и обезмасляване, точкова заварка (включително с робот). Пресите за шамповане на изделия от ламарина са с усилие от 70 до 1200 тона, а тези за шприцване на пластмаса – от 80 до 600 тона.

Икономическа активност на Община Лом

Съгласно Закона за общинската собственост, общината може да осъществява стопанска дейност чрез търговски дружества с общинско участие в капитала, общински предприятия, чрез граждански дружества по ЗЗД, или чрез сдружения с нестопанска цел, при условията и по реда на Закона за юридическите лица с нестопанска цел.

В съответствие с чл. 51, ал.1 от Закона за общинската собственост /ЗОС/ стопанската дейност на общината се осъществява чрез три търговски дружества, в които общината е едноличен собственик на капитала, две общински предприятия и три дружества, в които не е едноличен собственик на капитала и притежава дялово участие, а именно:

- ✱ МБАЛ "Свети Николай Чудотворец" ЕООД
- ✱ "ДКЦ 1 - Лом" ЕООД
- ✱ "Ритуални дейности" ЕООД
- ✱ "ВиК" Монтана

- * МБАЛ "Д-р Стамен Илиев АД" Монтана
- * ОП „Чистота”
- * ОП „Общински пазари”

Взаимодействията между звената на общинската администрация при осъществяване на дейността на търговските дружества се осигурява, чрез организационната структура.

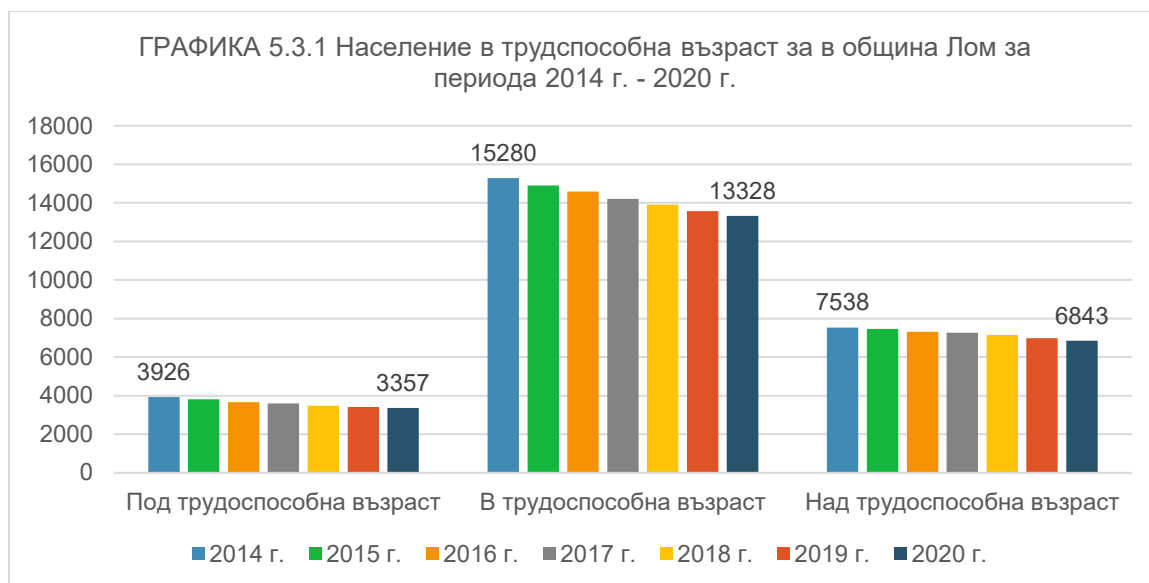
Дейностите на търговските дружества с общинско имущество са свързани с осъществяване на болнична и специализирана извънболнична помощ, организация и създаване на условия за търговия със селскостопанска продукция, промишлени стоки, отдаване под наем на магазини, павилиони, маси, извършване на весели и тъжни ритуали, управление и стопанисване на ритуалните зали за весели и тъжни ритуали и гробищни паркове. Общият капитал на дружествата към 31.12.2019 г. е в размер на 4 152 423 лв.

В обхвата на дейностите на общинската администрация и органите на местната власт са както следва: упражняване правата на собственост, преобразуване или прекратяване на търговските дружества, възлагане управлението и контрола им, задълженията на представителите на общината в търговските дружества, в които общината е акционер или съдружник.

За упражняване правата на собственост на общината в търговските дружества с общинско участие, дружествата предоставят информация за продажби, дълготрайни активи, инвестиционно развитие, счетоводно информация, допълнителни данни за състоянието на основната дейност на дружествата.

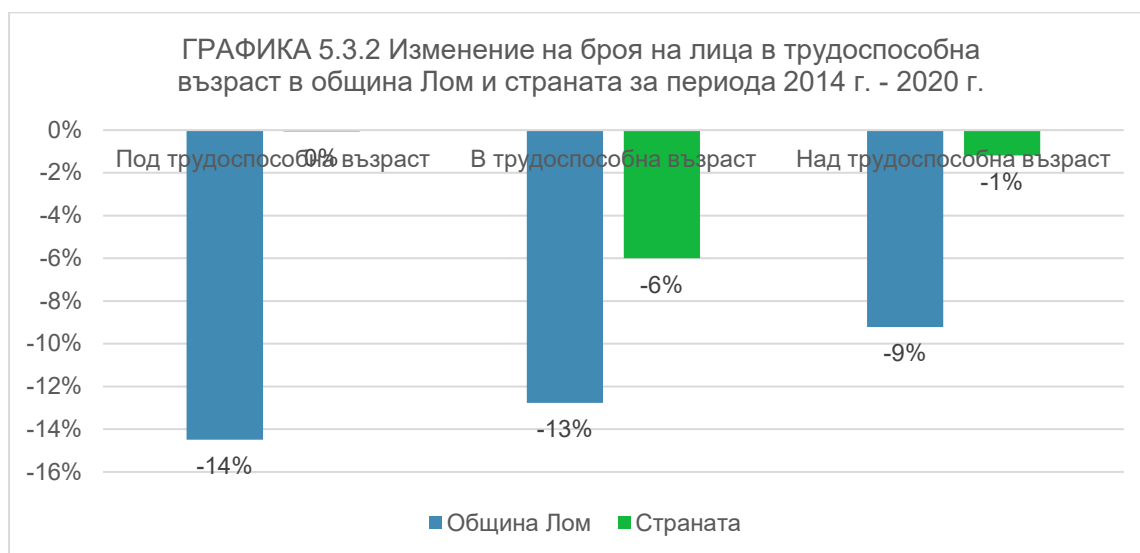
5.3. ХАРАКТЕРИСТИКИ НА СОЦИАЛНОТО РАЗВИТИЕ В ОБЩИНА ЛОМ

Първият показател, който се анализира в тази част от структурата на текста е посветен на населението в/извън/под трудоспособна възраст. Процесите, които се развиват в община Лом са в известна степен свойствени за общини със сходен на нея профил и се изразяват в намаляване на лицата под и в трудоспособна възраст. Явлението е закономерно на фона на цялостното застаряване на населението в Р. България. От друга страна се отчита намаление на броя жители на общината, които са над трудоспособна възраст.

Източник: НСИ, обработка „ШУРА“ ЕООД

Динамиката на промяната на броя на лицата в трудоспособна възраст за периода 2014 г. – 2020 г. може да се наблюдава на графика 5.3.2.

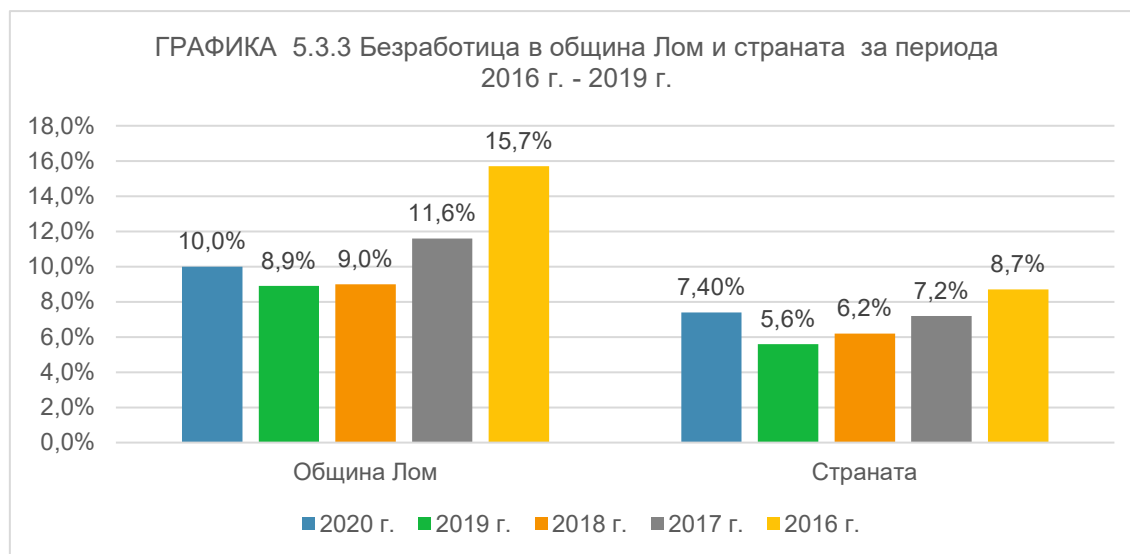

Източник: НСИ, обработка „ШУРА“ ЕООД

Що се отнася до сравнителния анализ спрямо съпоставимите данни средно за страната, то се отчита, че населението под трудоспособна възраст в община Лом намалява със 14%, докато в национален мащаб се увеличава намалява с по-малко от 1%. Броят на хората в трудоспособна възраст се намалява с цели 13% при средно за страната 6%. При лицата над трудоспособна възраст където отново се наблюдава намалени, в община Лом то е равно на 9%, докато за страната за същия период то е равно на 1%. В този смисъл може да се констатира, че работната сила в община Лом се свива много по-бързо, отколкото в страната, което се явява заплаха бъдещото развитие на общината.

Това сигнализира за процес, който може да подкопае цялостното развитие на община Лом, ако нарастването продължи в същите темпове.

Друг основен компонент на социалното развитие – безработицата също се изследва в този текст, като периодът предмет на наблюдение включва последните четири години, за които са налични статистически данни.

Източник: Агенция по заетостта, обработка „ШУРА“ ЕООД

Анализът на данните от фигурата по-горе индикира за увеличаване на безработицата в община Лом през последната година. Процесът е сходен спрямо тези, които протичат в страната. За петте години, обект на анализа безработицата в община Лом намалява с 5,7 процентни пункта, докато в национален план позитивната промяна е с 1,3 процентен пункта.

Данните за 2020 г. са естествен резултат от блокирането на икономиката и последиците от COVID – 19, които увеличиха безработицата в цялата страна в контраст с рекордно ниските нива преди кризата.

Негативното развитие свързано с повишаването на безработицата в общината може да рефлектира над местните политики над опазването на околната среда в икономически аспект. Увеличаването на безработицата и намаляването на приходите на жителите на община Лом неимоверно ще доведе до по-малко данъци и такси в общинския бюджет. От друга страна може да се предвиди и намаляване на нивото на събираемост на местните данъци такси от общината, поради редуцираните възможности на данъкоплатците. В този смисъл се очаква възможностите на Община Лом за формиране на политики в областта на околната среда да бъдат по-ограничени.

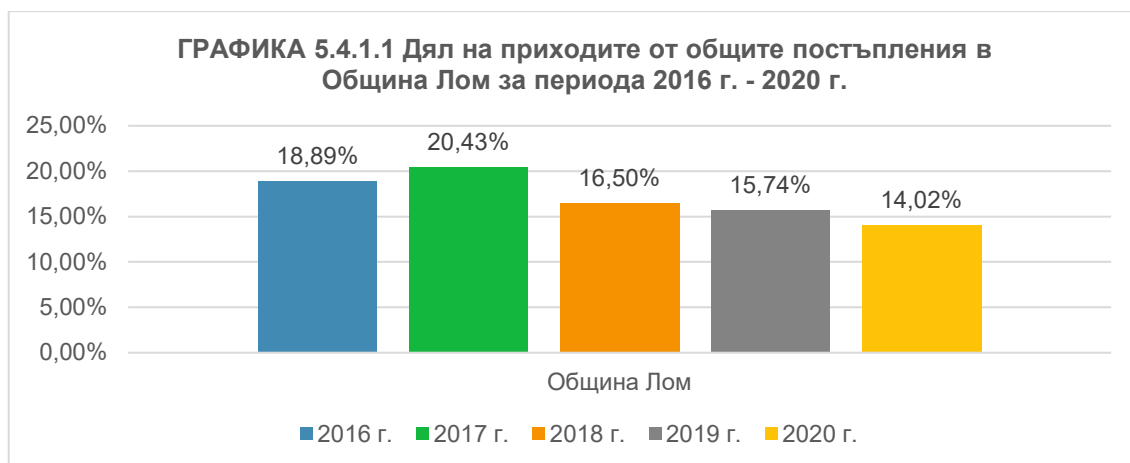
5.4. ФИНАНСОВА СТАБИЛНОСТ

В анализа на финансовото състояние и стабилност на Община Лом са включени данни за 4 основни групи от показатели – показателите за финансова самостоятелност, показателите за финансова устойчивост, показатели за ефективност и показател за инвестиционна активност. Методологическият подход, на който се базира анализът по-долу следва принципите, по които Министерство на финансите на Р. България изготвя обобщени анализи относно финансовото състояние на общините (вкупом) в страната. В анализа се разглеждат данни за четиригодишния период между 2016 г. и 2019 г., доколкото за 2020 г. е налична публично-достъпна информация.

5.4.1. ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ФИНАНСОВА САМОСТОЯТЕЛНОСТ

Показателите, предмет на анализ в тази група отразяват степента от управлението на приходната и разходната част на бюджета на Община Лом, прехвърлена като отговорност на самата нея. Посредством индикаторите е възможно да се оцени способността на Община Лом да се справя самостоятелно с възложените местни отговорности.

Първият показател, предмет на оценка се отнася до дела на приходите от общите постъпления. Показателят има за цел да проследи в каква степен Община Лом има потенциал да събира собствени приходи, за да гарантира своята финансова независимост. В този смисъл се разглежда готовността на общината да се справя успешно в ролята си на икономически субект. Колкото по-високи стойности се отчитат по показателя, толкова по-голяма е независимостта на общината. Данните за относителния дял приходите от постъпления в Община Лом са представени по-долу, както следва:

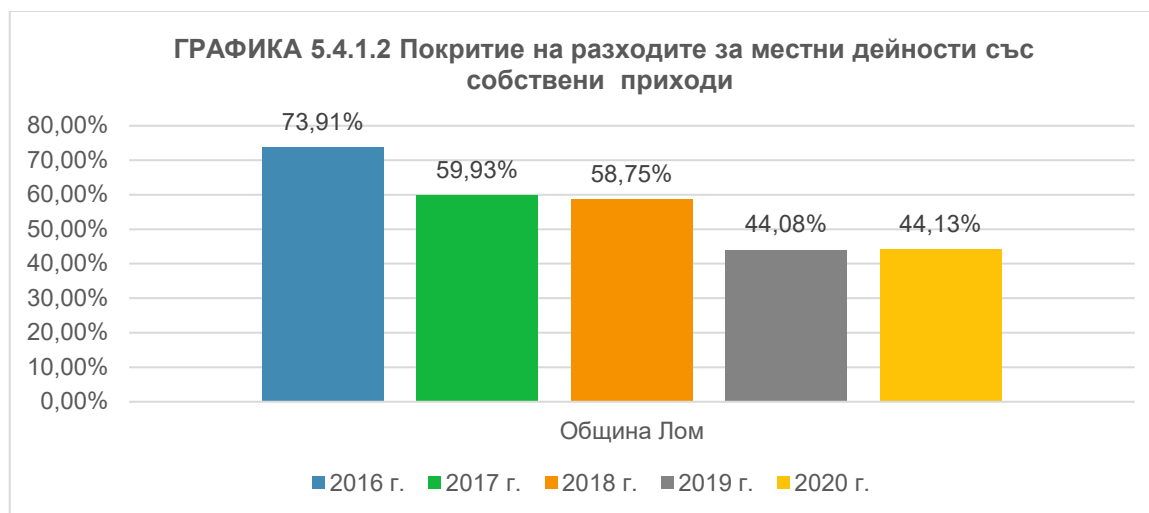
Източник: Министерство на финансите, обработка „ШУРА“ ЕООД

Налице е тенденция за намаляване на приходите от общите постъпления в общината за изследвания период, която започва след 2017 година. Трябва да се отбележи, че регистрираният спад не е драстичен и тази тенденция сама по себе си не променя качествено характера на общината, доколкото разликата в стойностите спрямо началото на периода (2016 г.) е малко под 5 процентни пункта в сравнение с неговия край.

Средният за страната дял на приходите в общите постъпления за страната спада до ниво от 30,76 %, което показва, че Община Лом не се справя оптимално на фона на случващото се в страната.

Във връзка с това, трябва да се отбележи, че регистрираните стойности не позволяват общината да бъде включена нито в групата от общини със значителна степен на финансова независимост общини (ограничен контрол от страна на централните власти). В тази категория попадат общини, за които показателят има стойност над 70%. От всички изследвани години Община Лом не попада в посочената категория в нито една от тях. Община Лом не попада и в категорията на общините постигнали относителна автономност спрямо централните власти, тъй като в нея се включват общини с над 50% дял на приходите от общите постъпления, което е негативна индикация и сигнал, който може да се вземе под внимание в контекста на реализирането на икономическата и финансова политика на Община Лом.

Другият показател, който се разглежда в текста е „покрытие на разходите за местни дейности със собствени приходи“. В същността си този показател дава възможност да се оценява с каква част от приходите на общината могат да бъдат изпълнявани функциите по разходване на средства, във връзка с дейността на общината. Посредством този показател може да се измерва възможността на Община Лом да изплаща своите задължения със собствените си приходи. В случаите, в които стойността на показателя надминава 100% се счита, че общината има абсолютна готовност да изпълнява своите разходни отговорности със собствен ресурс. Когато стойностите на показателя са различни се приема, че общината е зависима от централната власт, за да гарантирана своето функциониране и удовлетворяването на потребностите на гражданите в нея. За периода от 2016 г. до 2020 г. данните за показателя са следните:

Източник: Министерство на финансите, обработка „ШУРА“ ЕООД

Данните от графиката индикират за наличие на ясна и устойчива тенденция на намаляване на стойността на показателя. Факт, е че по отношение на изходните позиции, от които Община Лом тръгва се регистрира намаление от над 29 процентни пункта. В този смисъл се констатира намаление на възможността Община Лом да покрива своите разходи със собствени приходи. Според данни на МФ към 31.12.2020 г. средният за страната дял по отношение на възможността за покритие на разходите за местни дейности със собствените приходи е 82,9 %. Това идва да подчертае за проблемите по финансова политика на общината по отношение на осигуряването на финансова самостоятелност, която се наблюдава през 2020 г. Независимо от незадоволителните нива на индикатора трябва да се отбележи, че, въпреки периода на криза през 2020 г. Община Лом регистрира подобрене по показателя.

5.4.2. ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ФИНАНСОВА УСТОЙЧИВОСТ

Във втората група от анализа на финансовото състояние на Община Лом се разглеждат следните индикатори – „изменение на бюджетното салдо спрямо общите постъпления по отчет“; „размер на дълга като процент от планираните приходи и планираната изравнителна субсидия и други трансфери за местни дейности от централния бюджет“; „дял на просрочените задължения от планираните приходи и планираната изравнителна субсидии други трансфери за местни дейности от централния бюджет“.

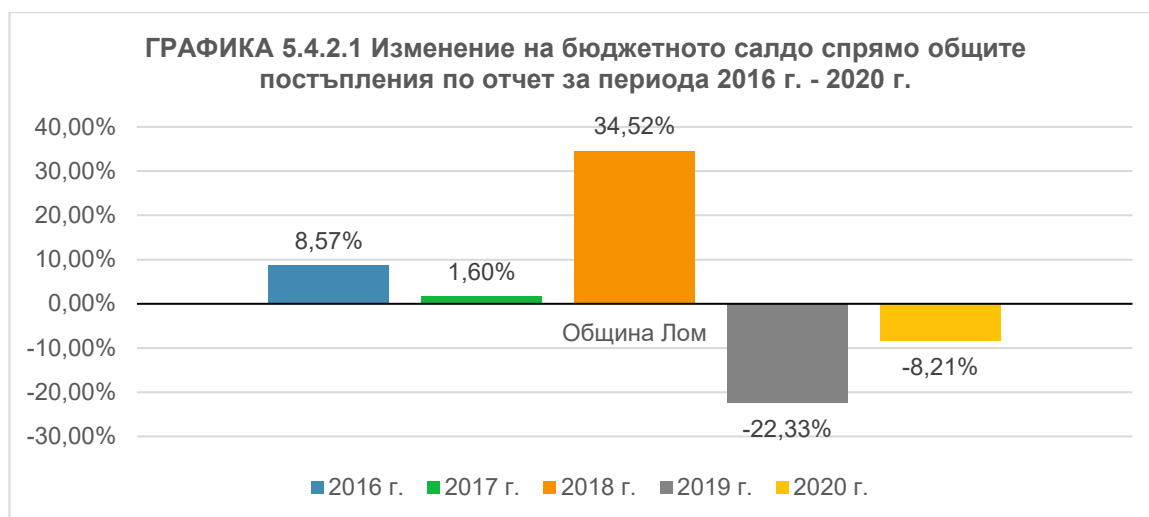
Важен компонент на бюджетната система на всяка община в т.ч. и Община Лом е финансовата стабилност, която е свързана с формирането и използването на средствата по местния бюджет. Посочените по-горе показатели имат за цел да проследят до каква

степен бюджетът на Община Лом е балансиран и дали гарантира финансова стабилност. Освен това показателите са важни, защото сигнализират за проблеми в приходната или разходната част на бюджета, а също така и за степента на задлъжнялост.

Първият показател, чиято стойност се анализира е „изменение на бюджетното салдо спрямо общите постъпления по отчет“. Благодарение на този показател е възможно да се установи съществуващата разлика между приходите и разходите в рамките на определен бюджетен период, отнесена към общите постъпления на общината.

Промяната в постъпленията и/или в разходите на общината може да формира определен бюджетен излишък или дефицит. Най-гъвкавият начин, по който могат да се установят възможностите на Общината да създава приходи е като се изследва съотношението между бюджетното салдо, което общината регистрира и общите постъпления, които се генерират. От нивото и динамиката на този показател могат да се правят заключения за рационалното използване на наличните ресурси в Община Лом. В зависимост от това в каква е степента на натрупаният дефицит, толкова финансовата устойчивост в общината може се счита за застрашена.

От данните на графика 4.4.2.1 изменението на бюджетното салдо спрямо общите постъпления по отчет за периода 2016 г. – 2020 г. е налице изменение на бюджетното салдо спрямо общите постъпления от приходи за 2020 г. от 16,78%, като резултат от натрупан бюджетен излишък.

Източник: Министерство на финансите, обработка „ШУРА“ ЕООД

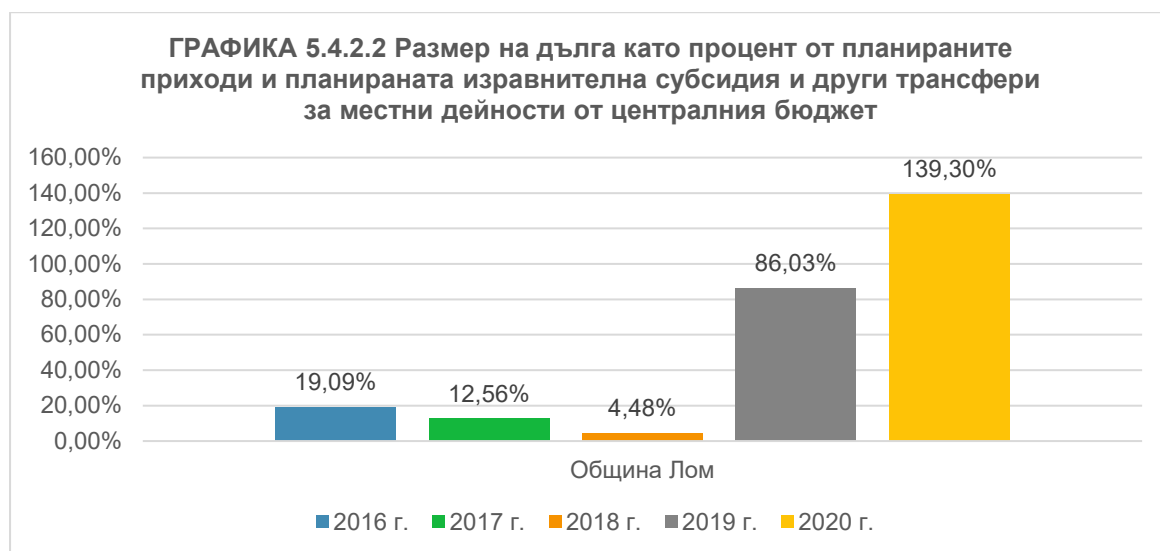
Тук трябва да се отбележи, че за Общината се наблюдава резултат по отношение на овладяването на дефицита, който не води до натрупване на дългове през 3 от годините, но в същото време се наблюдава рекордно ниво на бюджетен дефицит в края

на 2019 г. Поради факта, че към 31.12.2020 г. изменението на бюджетното салдо спрямо общите постъпления от приходи е с отрицателна стойност трябва да се отбележи, че финансовата устойчивост на Общината е застрашена. Въпреки това се виждат положителни тенденции за овладяване на дефицита през последната година.

Средното равнище на показателя за страната към края на 2020 г. е 5,29 %%, което е с над 13 процентни пункта по-високо от отчетеното за отчетено за Община Лом, от което може да се заключи, че финансовата устойчивост на общината не е сред най-добрите за страната към 2020 г.

Вторият показател от тази група, който се анализира в текста е „размер на дълга като процент от планираните приходи и планираната изравнителна субсидия и други трансфери за местни дейности от централния бюджет“. Показателят дава информация относно това каква част от собствените приходи на Община Лом и изравнителната субсидия се използват за изплащането на натрупания дълг на общината.

Общоприето и препоръчително е привлеченият капитал да възлиза на 33% от общия капиталов ресурс, с който оперира Общината. В случай че привлеченият капитал е около 80% от общия капитал, се счита че общината е застрашена от изпадане в неблагоприятно финансово състояние. Като цяло може да се обобщи, че големият дял на заемния капитал води до опасност Общината да изпита трудности при изплащането на лихвите по дълга и главницата, поради което е препоръчително да се спазва определено ниво на финансова дисциплина.

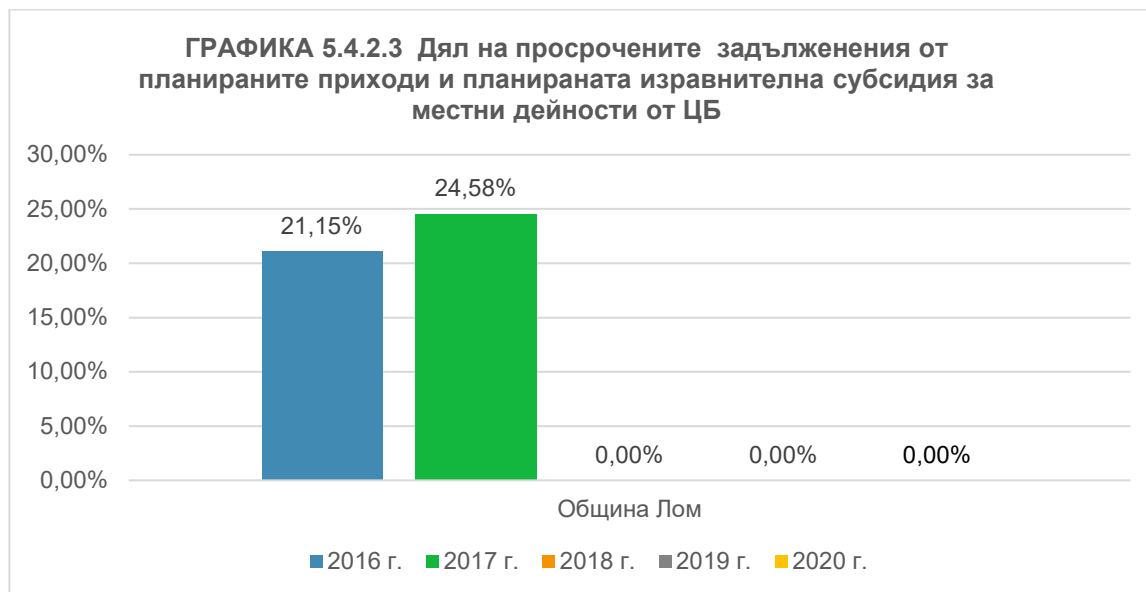
Източник: Министерство на финансите, обработка „ШУРА“ ЕООД

Данните за Община Лом са изключително окуражаващи за период 2016-2018, като индикират, че Общината не е задлъжняла и няма никаква заплаха пред нея от

изпадане в неблагоприятно финансово състояние. След това настъпва голяма промяна. Наблюдава се устойчива тенденция на увеличаване на дълга на общината спрямо планираните приходи. По данни на Министерство на финансите на Р. България, средното за страната равнище по този показател 52,76 %, което не отрежа водещо място спрямо тези за страната по този показател.

Третият и последен показател за тази група, който се анализира е „дъл на просрочените задължения от планираните приходи и планираната изравнителна субсидии други трансфери за местни дейности от централния бюджет“. Стойността на показателя определя възможността на общината да покрие своите просрочените задължения в рамките на текущата година.

Този показател има за цел да даде информация относно това до колко ефективно се осъществява управлението на задълженията на община Лом, които са неразривно свързани с управлението на риска и ефективността на системите за финансово управление и контрол. Когато индикаторът се намира в по-ниския дял на просрочените задължения се регистрира по-добра способност на общината да изплати своите просрочените задължения.

Източник: Министерство на финансите, обработка „ШУРА“ ЕООД

В анализа се констатира изключително положителна тенденция към премахване на просрочените задължения от планираните приходи и планираната изравнителна субсидии други трансфери за местни дейности от централния бюджет за последните три години. Този дял средно за страната е 4,68 %, от което може да се заключи, че общината се намира на възможно най-добрата позиция в класацията в национален план. Данните

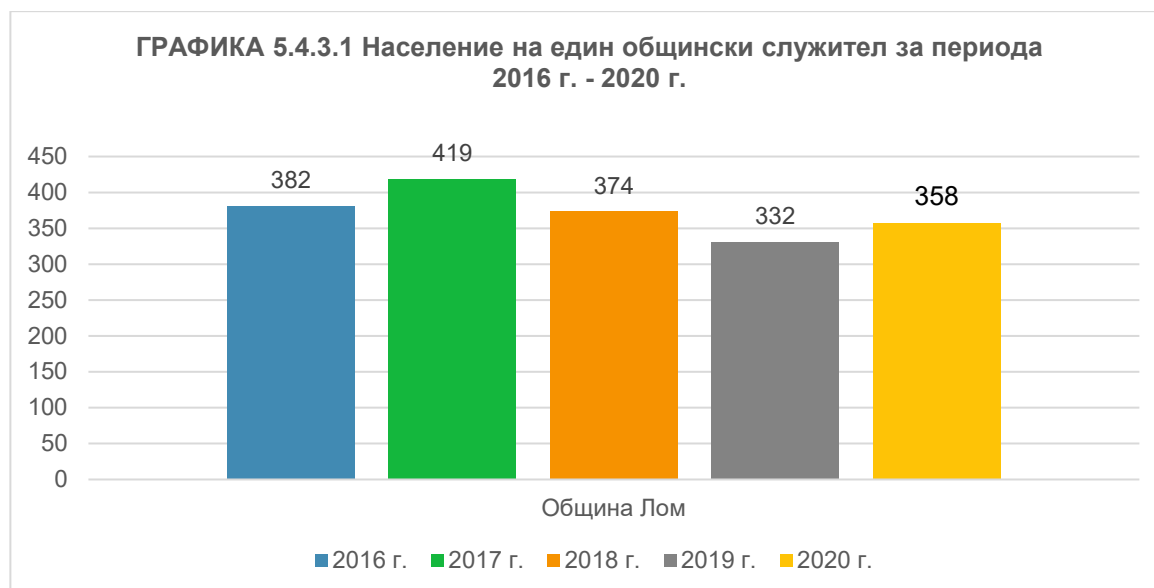
свидетелстват за ефективното управление на задълженията, като практически липсват просрочени.

5.4.3. ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ЕФЕКТИВНОСТ

Показателите за ефективност, които се изследват в тази част от текста са 2 - „население на един общински служител“ и „дял на разходите за заплати и осигуровки в общите разходи“.

Тези показатели позволяват да се установи степента на ресурсната ефективност на Община Лом, като в същото време позволява да се направи сравнителен анализ за това доколко ефективно се използват средствата от чисто количествената им страна, без връзка с продукта на местно ниво.

Показателят „население на един общински служител“ – индикира за това колко души население се пада на един общински служител.

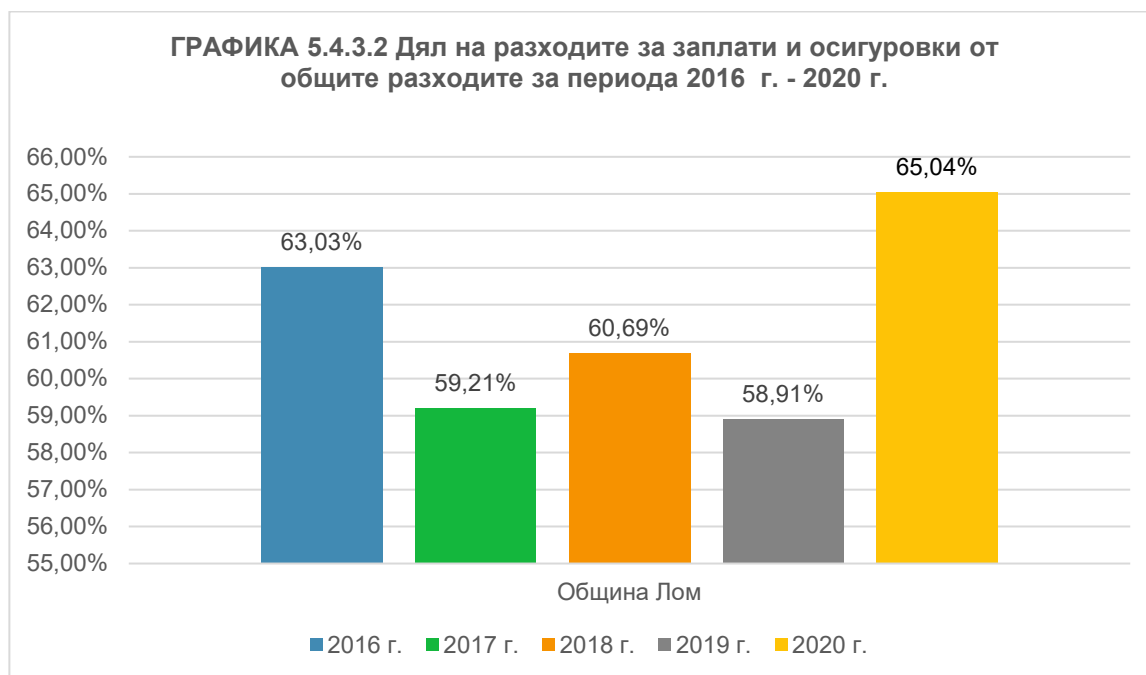

Източник: Министерство на финансите, обработка „ШУРА“ ЕООД

Общината не задържа едно ниво на ангажираност на общински служители, като през различните години за всеки служител се падат между 332-419 души за целия период на анализа. От тази гледна точка Община Лом показва ефективност, доколкото според данни на Министерство на финансите (МФ) на Р. България средната стойност на показателя е 284 към края на последното тримесечие за 2020 г.,

Другият показател, предмет на анализ при тази група е „дял на разходите за заплати и осигуровки в общите разходи“. Показателят индикира за това доколко оптимално се управляват средствата за възнаграждения на персонала на Общината.

Високият дял на разходите за заплати от общите разходи отразява административната неефективност на общините на територията на Р. България.

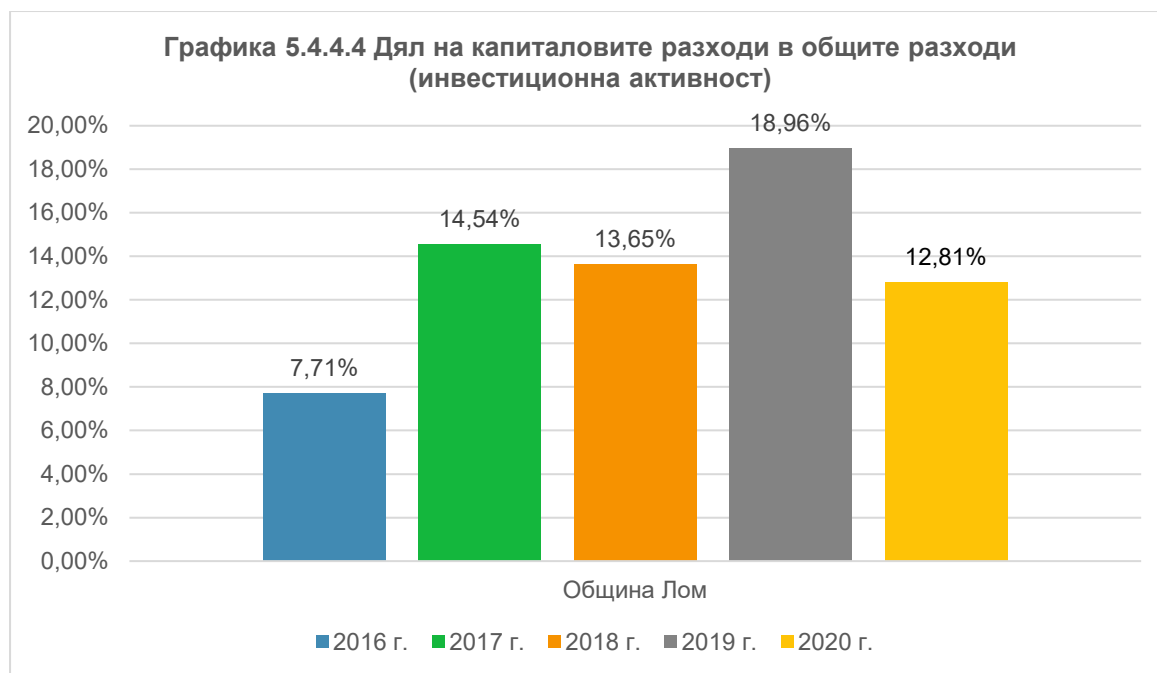

Източник: Министерство на финансите, обработка „ШУРА“ ЕООД

Делът на разходите за заплати и осигуровки в общите разходи средно за страната към края на 2020 г. се равнява 56,77 %. В този смисъл той е съпоставим с нивата на показателя за Община Лом, които са с приблизително 8 процентни пункта по-високи.

5.4.4. ПОКАЗАТЕЛ ЗА ИНВЕСТИЦИОННА АКТИВНОСТ – ДЯЛ НА КАПИТАЛОВИТЕ РАЗХОДИ В ОБЩИТЕ РАЗХОДИ

В тази група се разглежда един основен показател – „дял на капиталовите разходи в общите разходи (инвестиционна активност)“. Благодарение на този показател е възможно да се онагледят способността и степента на създаване на местни икономически ресурси и акумулирането на капитал. Общоприето е схващането, че инвестициите в базова инфраструктура се възприемат като показател по отношение на сравнителните и конкурентни предимства на една местна икономика. Показателят индикира за положително въздействие като високият дял показва, че общината има капацитет за осигуряване на подходяща среда за развитие на местната икономика и възможност за реализиране на повече приходи.

Източник: Министерство на финансите, обработка „ШУРА“ ЕООД

Графиката не експлицира възходяща тенденция на увеличение на капиталовите разходи, спрямо началото на периода, която индикира, за това че Община Лом има сериозен капацитет за осигуряване на среда развитие и възможност за реализиране на повече приходи. Данните на МФ на Р. България отчитат средно равнище на показателя за страната за 2020 г. от 11,28 %,%, което показва, че през 2020 г. Община Лом е регистрирала стойност над средната за страната и е сред най-добрите общини по този показател.

5.4.5. ОБЩА ОЦЕНКА НА ФИНАНСОВОТО СЪСТОЯНИЕ НА ОБЩИНА ЛОМ

Общата оценка на финансовото състояние на Общината отчита положителни оценки по 5 от показателите и негативна по 3 от показателите за оценка.

Таблица: 5.4.5.1 Оценка на финансовото състояние на Община Лом (обобщени данни)

ПОКАЗАТЕЛ	ОЦЕНКА
Дял на приходите от общите постъпления	Неавтономна община по отношение на финансовата самостоятелност
Покритие на разходите за местни дейности със собствени приходи	Не е налице готовност на Общината да изпълнява своите разходни отговорности със собствен ресурс
Изменение на бюджетното салдото спрямо общите постъпления по отчет	Отчитат се опасности по отношение на финансовата устойчивост на Община Лом, поради формирания бюджетен дефицит.
Просрочени задължения като процент от собствени приходи, намалени с еднократните	Отчита се максимално ефективно управление на задълженията на Общината.

помощи и дарения от чужбина и изравнителна субсидия	
Размер на дълга като процент от собствени приходи, намалени с еднократните помощи и дарения от чужбина и изравнителна субсидия	Общината е застрашена от изпадане в неблагоприятно финансово състояние.
Население на един общински служител	Стойността на показателя дава информация за икономично и ефективно използване на предоставените им ресурси
Дял на разходите за заплати и осигуровки в общите разходи	Налице е относителна административна ефективност на общината.
Дял на капиталовите разходи в общите разходи	Отчита се висока способност за създаване на местни икономически ресурси и акумулирането на капитал

Анализът на финансовото състояние по групи от показатели регистрира, че по отношение на финансовата самостоятелност се отчитат резултати, които индикират, че Община Лом не се справя добре при реализирането на финансовите си политика. Общината няма възможност да покрива своите разходи със собствени средства, а също така дялът на собствените приходи от общите не позволяват на Общината да бъде определена като община с каквато и да е степен на финансова самостоятелност“.

Групата от показатели, даващи информация за финансова устойчивост на Община Лом дават основания да се мисли, че са налице позитивни сигнали по отношение на финансова устойчивост на Общината. Доколкото се наблюдават проблеми свързани с наличието на дефицит през последната година, трябва да се отбележи, че в предходните две такива има налице тенденция за водене на политика на разходване на по-малко средства от Общината отколкото са нейните приходи. От друга страна размерът на дълга за Община Лом се намира в опасни граници. Най-позитивният факт, който се отчита е, че Община Лом няма просрочени задължения последните 3 години.

Оценката на ефективността идва да покаже, че Община Лом разполага с екип, който е оптимален като брой на база населението, което обслужва, като в същото време не се наблюдава прекомерно разходване на средства за заплата спрямо общите разходи. Оптимизирането на средствата в тази посока води до гарантиране на ефективността на общината.

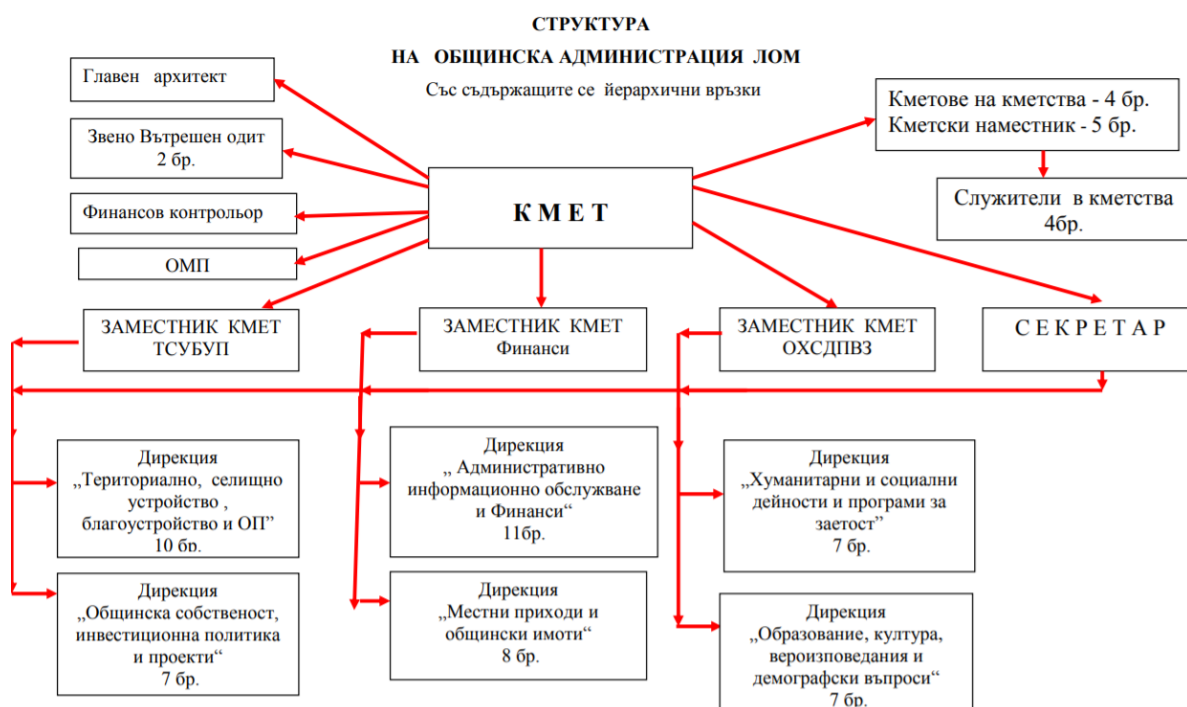
По отношение на групата/показателя, свързан/а със степента на инвестиционна активност се констатира позитивната тенденция на нарастване от последните години и на база на високите нива на този показател може да се отбележи, че в това отношение Община Лом не изпитва проблеми, а сред най-добре представящите се общини по този показател.

6. УПРАВЛЕНСКИ И ФИНАНСОВИ ФАКТОРИ

6.1. СТРУКТУРА НА УПРАВЛЕНИЕТО НА ДЕЙНОСТИ СВЪРЗАНИ С ОПАЗВАНЕТО НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Община Лом е създала сравнително добре изградена административна структура и има необходимия човешки ресурс и капацитет за изпълнение на настоящата програма. Към 2020 г. Общинска администрация – Лом функционира в следната структура:

Фигура 6.1.1 Структура на управлението в Община Лом

Източник: Община Лом

Като основни единици в административната структура на Община Лом по отношение на настоящата програма могат да бъдат изведени:

1. Кмет

Кметът на Община Лом е орган на изпълнителната власт в общината, който е отговорен за изпълнението и иницирането на местните политики в т.ч. и тези посветени на опазването на околната среда. Той е избран мажоритарно с мандат от 4 години. Неговата дейност се подпомага от един секретар и трима заместник-кметове.

Закона за опазване на околната среда, отрежда на фигурата на кмета следните задължения:

- ✱ Информиране на населението за състоянието на околната среда;
- ✱ Разработване и контролиране на планове за ликвидиране на последствията от аварийни и залпови замърсявания на територията на общината;
- ✱ Организиране на управлението на отпадъци на територията на общината;
- ✱ Осъществяване на контрол при изграждането, поддържането и правилната експлоатация на пречиствателните станции за отпадъчни води в урбанизираните територии;
- ✱ Организиране и контролиране на чистотата, поддържането, опазването и разширяването на селищните зелени системи в населените места и крайселищните територии, както и опазването на биологичното разнообразие, на ландшафта и на природното и културното наследство в тях;
- ✱ Определяне и публично оповестяване на лицата, отговорни за поддържането на чистотата на улиците, тротоарите и други места за обществено ползване на територията на населените места, както и контролирането на изпълнението на техните задължения;
- ✱ Организиране на дейността на създадени с решение на общинския съвет екоинспекции, включително на обществени начала, които имат право да съставят актове за установяване на административни нарушения;
- ✱ Определяне на длъжностните лица, които могат да съставят актове за установяване на административните нарушения по Закона за опазване на околната среда;
- ✱ Определяне на лицата в общинската администрация, притежаващи необходимата професионална квалификация за осъществяване на дейностите по управление на околната среда.

Кметът е длъжен да разработва и изпълнява „Програма за опазване на околната среда“ и „Програма за управление на отпадъците“, за Община Лом. Ежегодно в срок, кметът представя в Областна администрация – Монтана и РИОСВ – Монтана отчет за изпълнение на двете програми.

Кметът има ангажимент и към осигуряването на защитата от шума в околната среда, което е уредено, чрез Закона за защита от шума. Законът вменява на фигурата на кмета следните задължения:

- ✱ Упражняване контрол по спазване на Закона;
- ✱ Организиране и регулира движението на автомобилния транспорт;

- ✱ Извършване на измервания на нивото на шум, контролът се осъществява съвместно с РЗИ, което е необходимо.

Законът за водите, дефинира на фигурата на кмета на Общината следните задължения и отговорности:

- ✱ Осъществяване на контрол при изграждането, поддържането и правилната експлоатация на канализационните мрежи на битовите отпадни води;
- ✱ Изграждане и поддържане на водопроводните мрежи, изграждането и регистрацията на кладенците за индивидуално ползване.

Съгласно Закона за лечебните растения Кмета на общината:

- ✱ Трябва да организира изпълнението на дейностите с лечебните растения;
- ✱ Трябва да издава позволителни за бране на билки от земи общинска собственост.

2. Заместник-кмет (финанси):

- ✱ Участва активно при формулирането на бюджета на Община Лом, като дефинира размера на разходите за политики за опазването на околната среда, както и на приходите от такива политики.
- ✱ Участва активно в ръководенето на цялостната икономическа политика по управление и опазване на околната среда в Община Лом, в т.ч. участва в разработването на политики, стратегии, планове, програми и проекти в областта на опазването на околната среда и в частност в техните финансови измерения, ръководи изпълнението на общинските програми по опазване на компонентите на околната среда в техните икономически аспекти, осъществява контакт и извършва съвместни дейности с всички заинтересовани страни и с органи на изпълнителната власт като Министерство на околната среда и водите, Министерство на земеделието, храните и горите, Министерство на вътрешните работи, Министерство на регионалното развитие и благоустройството, както с представители на бизнеса и на неправителствени организации, участва в организиране и провеждане на кампании и прояви на местно ниво, имащи отношение към темата за опазване на околната среда и др. мероприятия, имащи отношение към екологичната политика на Община Лом.

3. Дирекция „Общинска собственост, инвестиционна политика и проекти“

Основен фокус на отдела се състои в подготовка, управление и координация на проекти с екологична насоченост за целите на кандидатстване за получаване на безвъзмездна финансова помощ. Освен това експертите извършват характерната за подобен отдел работа, която се състои в административно обслужване на граждани, бизнес други заинтересовани страни.

Основна цел на отдела е да разработва и задейства механизми свързани с организацията и ръководството по на процеси и процедури по решаване и превенция на екологични проблеми. Отделът се занимава със специфични казуси, оперативни задачи, във връзка с постигане на целите, участие в програми, планове и проекти.

4. Ключови експерти:

4.1 Главен архитект;

Експертът проектира строителните обекти с грижа и ангажимент към опазването на околната среда, природните дадености и биологичното разнообразие на територията на Община Лом.

4.2 Финансов контролор;

Експертът на тази позиция има отношение към дейностите за опазване на околната среда, доколкото може да проверява законосъобразността на разходваните средства в областта на политиката за опазване на околната среда.

4.3 Секретар на Община Лом.

Участва в логистичните и комуникационните дейности в процеса на реализация на политики, имащи отношение към опазването на околната среда, подпомагайки общинското ръководство.

5. Звено „Вътрешен одит“

Звеното има потенциал да извършва проверки на за ефективността и целесъобразността по отношение на инвестициите и действията, които се предприемат в различните инициативи и политики свързани с опазване на околната среда.

6.2. СЪТРУДНИЧЕСТВО С ДРУГИ ИНСТИТУЦИИ И ОРГАНИЗАЦИИ, АНГАЖИРАНИ С ОПАЗВАНЕТО НА ОКОЛНАТА СРЕДА

За целите на максимално ефективното изпълнение на своите задачи и ангажименти в областта на опазването на околната среда, Община Лом си сътрудничи с

множество организации: със съседни на нея общини на територията на област Монтана, с други публични институции като Областна администрация на Област Монтана, регионални органи на централни ведомства от компетенциите, на които са въпроси по опазване на околната среда, с компании, извършващи икономическа дейност на територията на общината, както и с представители на неправителствения сектор.

Основни институции, с които Община Лом сътрудничи в хода на изпълнението на своята дейност са представени, както следва:

1. На национално ниво:

- Министерство на околната среда и водите,
- Министерство на земеделието, храните и горите,
- Министерство на вътрешните работи,
- Министерство на регионалното развитие и благоустройството;
- Министерство на туризма;
- Министерство на финансите;
- Министерство на енергетиката;
- Министерство на финансите;
- Изпълнителната агенция по околна среда;
- Управляващ орган на Оперативна програма „Околна среда“ 2014-2020

2. На регионално ниво:

- Областна администрация – област Монтана;
- Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ) – Монтана;
- Регионална здравна инспекция (РЗИ) – Монтана;
- „Държавно горско стопанство“ – Лом;
- Областна дирекция безопасност на храните ОДБХ – Монтана;
- Териториално статистическо бюро - ТСБ – област Монтана.

3. На местно ниво:

- Общинските администрации на територията на област Монтана;
- Районно управление „Полиция“ – Лом;
- Пожарна безопасност и защита на населението ПБЗН;
- ВиК.

4. Местен бизнес

5. Неправителствен сектор

6. Представители на местната общественост

Налице е сътрудничество на Община Лом с множество и институции и организации, които имат опит и експертиза в областта на околната среда. Общината работи както с публични така и с частни организации (основно това са фирмите, отговорни и заинтересовани от сметосъбирането). Застъпена е и комуникацията и координацията с гражданите и гражданския сектор в процеса на формиране и изпълнение на политиките за опазване на околната среда, в унисон с принципите на представителност, прозрачност и отчетност, характерни за демократичния процес.

6.3. ОБЩИНСКИ БЮДЖЕТ И ФИНАНСИРАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ ПО ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

6.3.1 СРЕДСТВА ПО ПРОЕКТИ С ВЪНШНО ФИНАНСИРАНЕ ОТ ПРОГРАМИ, ПОДКРЕПЯЩИ ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

След приемането на България в Европейския съюз през 2007 г., проектното финансиране се превърна в основен източник на средства за различни инициативи както на частните субекти, така и на публичните институции. Независимо, че и преди това се наблюдаваше подобна практика по предприеждинителни фондове и други източници, то тя далеч не беше в познатите днес мащаби. В този смисъл се оформи цял модел на създаване на политики, базиран на инвестирането на средства от различните фондове на ЕС. Предимствата от този модел се изразяват в това, че в голям брой от случаите за инвестициите, които определена институция иска да реализира не са необходими средства от общинския бюджет и по този начин не натоварват данъкоплатеца директно. Това от своя страна дава възможност на местните власти (например) да насочат средства към сектори, които обикновено остават недофинансирани като водят определени политики основно през осигуряването на финансиране чрез различните програми. Независимо дали това само по себе си е докрай далновиден подход, то е факт че по отношение на публичното управление повечето публични институции използват европейските фондове като алтернативни източници за финансиране на своите бюджети. Създавайки синергия между тях се генерират условия и предпоставки за изграждане на по-ефективна и солидна политика във всеки един сектор в т.ч. и в този на опазването на околната среда. Друг основен плюс на тези източници на финансиране е, че не създават зависимост от централния бюджет и водят до осигуряване на възможност

за по-автономно управление на локално ниво. По тази линия пред Община Лом са открити следните основни източници на финансиране:

6.3.1.1. Програми по структурните фондове на ЕС

Основните програми от структурните фондове на ЕС за актуалния програмен период 2014-2020, които осигуряват средства за финансиране на дейности в областта на околната среда са Оперативна програма „Околна среда“ и Програма за морско дело и рибарство. Други програми, които имат косвен принос към опазването на околната среда са Оперативна програма „Региони в растеж“, която подкрепя инфраструктурни проекти, Програма за развитие на човешките ресурси 2014-2020 г. през осигуряването на субсидирана заетост за уязвими групи (безработни младежи, лица с увреждания и др.). Практиката в областта показва, че общините на територията на страната се включват в осигуряване на заетост за стартиращи своята кариера младежи, които започват работа в общинските администрации (в т.ч. и в областта на екологията), докато лица с по-ниско образование биват включвани към общински звена за почистване. Оперативна програма „Добро управление“ също подпомага общинските администрации и други публични институции, повишавайки капацитета на публичните органи, което се използва и за цели за опазването на околната среда. Доколкото тези две програми имат косвено покритие и практически неизмеримо въздействие те няма да бъдат предмет на анализ.

➤ Оперативна програма „Околна среда“ 2014-2020

Оперативна програма „Околна среда“ 2014-2020 продължава усилията на Оперативна програма „Околна среда: 2007-2013 по отношение на осигуряването на механизми и инструменти за опазване на околната среда. ОПОС 2007-2013 г. постигна солидни резултати по отношение на картирането на зоните от значение за Общността в сухоземната територия на България, като също така благодарение на нея се определи природозащитният статус на видовете и местообитанията. Със средства от ОПОС 2007-2013 г. беше разработена Националната приоритетна рамка за действие по Натура 2000 (НПРД).

Оперативна програма „Околна среда 2014 -2020 г.“ е насочена основно към изпълнение на приоритета за устойчив растеж на стратегията „Европа 2020“ и най-вече към следните елементи от определението за устойчив растеж:

- ✿ изграждане на по-конкурентоспособна нисковъглеродна икономика, в която ресурсите се използват по ефикасен и устойчив начин, като в същото време това не отнеме от добавената им стойност;

- ✿ опазване на околната среда, намаляване на емисиите и предотвратяване на

загубата на биоразнообразие;

- ✱ възползване от водещата позиция на Европа в разработването на нови екологични технологии и производствени методи.

Оперативна програма „Околна среда“ 2014-2020 г. допринася и за изпълнението на целите на „Европа за ефективно използване на ресурсите“, която е една от двете водещи инициативи (flagship initiatives) за устойчив растеж в рамките на стратегията „Европа 2020“.

Изпълнението на оперативната програма има за цел да допринесе за намаляване на емисиите на парникови газове в България, което в унисон със стратегията „Европа 2020“ за 20% намаляване на емисиите на парникови газове спрямо нивата от 1990 г. Подобни мерки са предвидени във връзка с процесите на пречистване на отпадъчни води от населените места и по-конкретно, такива които са свързани с изграждане/рехабилитация/реконструкция на съоръжения за третиране на утайки от ПСОВ и доставка на необходимо оборудване, вкл. на вече изградени ПСОВ. Програмата има пряк ефект и за намаляването емисиите на парникови газове.

Изпълнението на програмата е ситуирано в шест приоритетни оси, които са основните стълбове на програмата и дефинират различните приоритети пред нея.

1. Приоритетна ос 1 „Води“

Фокус на инвестициите по приоритетната ос:

- ✓ Изграждане на „В и К“ инфраструктура – средствата са насочени към агломерации с над 10 000 екв.ж.;
- ✓ Доизграждане и/или оптимизиране на мрежите за мониторинг на водите;
- ✓ Оборудване на лаборатории на ИАОС и органите на Държавния здравен контрол за целите на мониторинга;
- ✓ Дейности, насочени към разработване на нови и/или актуализация на съществуващи стратегически документи във връзка с прилагането на Рамковата директива за водите (РДВ) и Рамковата директива за морска стратегия (РДМС).

2. Приоритетна ос 2 „Отпадъци“

Фокус на инвестициите по приоритетната ос:

- ✓ Мерки за подобряване управлението на битовите отпадъци в съответствие с Националния план за управление на отпадъците.

3. Приоритетна ос 3 „Натура 2000 и биоразнообразие“

Фокус на инвестициите по приоритетната ос:

- ✓ Мерки и дейности съгласно Националната приоритетна рамка за действие за

мрежата Натура 2000.

4. Приоритетна ос 4 „Превенция и управление на риска от наводнения и свлачища“

Фокус на инвестициите по приоритетната ос:

- ✓ Създаване на Национална система за управление на водите в реално време;
- ✓ Мерки за въвеждане на решения за превенция и управление на риска от наводнения, в т.ч. екосистемно базирани решения;
- ✓ Установяване на 6 центъра за повишаване готовността на населението за адекватна реакция при наводнения;
- ✓ Изпълнение на проучвания и оценки във връзка с втори Планове за управление на риска от наводнения (ПУРН) за периода 2021-2027 г.;
- ✓ Мерки за превенция и управление на риска от свлачища;
- ✓ Изпълнение на демонстрационни/пилотни проекти и информационни кампании, свързани с превенция и управление на риска от наводнения и свлачища.

5. Приоритетна ос 5 „Подобряване качеството на атмосферния въздух“

Фокус на инвестициите по приоритетната ос:

- ✓ Преглед и анализ на общинските програми за КАВ;
- ✓ Подпомагане на компетентните органи при изготвянето/преработването, изпълнението и контрола на общинските програми и развитие и оптимизиране на системите за мониторинг на КАВ;
- ✓ Мерки за намаляване на количествата ФПЧ¹⁰ и азотни оксиди от основните източници на замърсяване.

6. Приоритетна ос 6 „Техническа помощ“

- ✓ Дейности, насочени към осигуряване на необходимата подкрепа за управлението и изпълнението на ОП, вкл. за „затваряне“ на програмен период 2007 – 2013 г. и на програмен период 2014-2020 г.;
- ✓ Дейности, насочени към осигуряване на необходимата подкрепа за комуникация и популяризиране на ОП;
- ✓ Дейности, насочени към укрепване и повишаване капацитета на бенефициентите

За периода 2014-2020 ОПОС заделя 10 910 387,29 лв. за проекти на Община Лом по следните проекти:

Проект „Проектиране и изграждане на компостираща инсталация за разделно събрани зелени и/или биоразградими отпадъци, гр. Лом“

Източник на финансиране: ОП „Околна среда“ 2014-2020

БФП: 2 410 619,56 лв.

Дата на стартиране: 20.02.2019

Дата на приключване: 21.12.2021

Кратко описание: Общата цел на проекта е да се намали количеството депонирани биоразградими отпадъци, генерирани на територията на община Лом, чрез разделното събиране и оползотворяване на зелените и/или биоразградимите битови отпадъци. Тази цел е в съответствие с йерархията за управление на отпадъците и с европейските и националните цели за поетапно намаляване на количествата на биоразградимите битови отпадъци, предназначени за депониране.

Проектът допринася и за подобряване на ресурсната ефективност, като в резултат от инвестицията отпадъкът ще се превръща в ресурс – компост.

Специфичната цел на проекта е да се осигури необходимата инфраструктура за разделно събиране и оползотворяване на биоразградими битови отпадъци на територията на община Лом. По проекта ще бъде изградена компостираща инсталация с капацитет 3004 т/г.

В резултат от изпълнението на проекта ще бъде изградена компостираща инсталация, която ще преработва разделно събрани зелени и/или биоразградими битови отпадъци от населените места на територията на Лом и ще произвежда висококачествен компост. Ще бъдат осигурени и необходимите камиони и контейнери за въвеждане на системата за разделно събиране и транспортиране до компостиращата инсталация на събраните отпадъци.

Социално-икономическите ползи от изпълнение на проекта са насочени към подобряване на качеството на околната среда за жителите в община Лом чрез намаляване на свързаните с депонирането на отпадъци вредни емисии; предоставяне на нов тип услуга относно отпадъците на жителите и бизнеса в общината и на висококачествен компост.

Ще бъдат разкрити и нови работни места, необходими за експлоатация на изградената инфраструктура.

Проект „Укрепване на свлачища в кв. Боруна, град Лом“

Източник на финансиране: ОП „Околна среда“ 2014-2020

БФП: 8 499 767,73 лв.

Дата на стартиране: 26.03.2019

Дата на приключване: 26.08.2021

Кратко описание: Въз основа на инженерно-геоложкия и хидроложки доклад е изработен инвестиционен проект, който заедно с устройствените планове е финансиран от Община Лом. Проектът включва изграждане на обект: "Укрепване на периодично активно свлачище с идентификационен № MON 24,44238,92,01 и съставните му периодично активни свлачища с № MON 24,44238,92,01,01 и № MON 24,44238,92,01,02 регистрирани в кв. Боруна - гр. Лом". Заложени са строителни работи за понижаване нивото на подпочвените води, както и изграждане на подпорна стена по бреговата линия на квартала, с височина 5,2 м и дължина 850м. Стената ще се фунда на върху пилоти Ф1200, захванати с анкери към ската. За понижаване на водното ниво в тялото на свлачищата се предвиждат 2 дренажни ребра. Дренажно ребро №1, което е с дължина 436м и дълбочина от 2 до 3,5м, започва над ул. "Перушица" и слиза на брега на р. Дунав. Дренажно ребро №2, което е с дължина 885,48м и дълбочина от 2м до 4м, започва над свлачищния обрив, върви по дъното на съществуващо дере и по ул. "Гургулят" се зауства в р. Дунав. Заложени са и 2 дълбоки дренажни шахти (кладенци) с диаметър 6м всяка, оборудвани с по 8 броя радиално включени в нея хоризонтални сондажни дренажа (ХСД) с дължина 70м всеки, за събиране на дренажните води. За отвеждане на събраните в дренажните шахти води, за всяка от тях е предвиден отток (изтичало) до р. Дунав, от метални тръби. След изпълнение на СМР, ще се разшири съществуващата мониторинговата система (КИС) на свлачищата, като се изградят 20 контролни репери върху новоизградената подпорна стена, една нова опорна точка за наблюдение (ОТН) и изграждане на 4 бр. инклинометри.

Изпълнени и изпълняващи се проекти в областта на околната среда от Община Лом, които се реализират с през други програми от структурните фондове на ЕС са представени както следва:

Проект „Осигуряване на капацитет за ефективно управление и администриране на процесите по градско възстановяване и развитие на град Лом“

Източник на финансиране: ОП „Региони в растеж“ 2014-2020

БФП: 92 450,00 лв.

Дата на стартиране: 03.06.2016

Дата на приключване: 03.12.2023

Кратко описание: Чрез изпълнението на настоящето проектно предложение ще бъде осигурен ресурс за

- * Възнаграждения на екипа за изпълнение на инвестиционната програма на Община Лом по процедура BG16RF0P001-1.001-039 „Изпълнение на Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие 2014-2020“;
- * Възнаграждения на екипа на Междинното звено при Община Лом на ОПРР 2014-2020 с оглед реализацията на процедура BG16RF0P001-1.001-039 „Изпълнение на Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие 2014-2020“;
- * Наемане на външни за Междинното звено при Община Лом оценители и помощник-оценители за оценка на проектни предложения по процедура BG16RF0P001-1.001-039 „Изпълнение на Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие 2014-2020“;

Проект „Обновени градски пространства в град Лом“

Източник на финансиране: ОП „Региони в растеж“ 2014-2020

БФП: 2 545 191,24 лв.

Дата на стартиране: 13.04.2018

Дата на приключване: 15.10.2020

Кратко описание: С изпълнението на проекта се извършва цялостен ремонт на участъци от тринадесет улици и една зелена площ в зоната с публични функции с висока обществена значимост в град Лом.

Проект „Реконструкция, ремонт и внедряване на мерки за енергийна ефективност в сградите на кметствата – с. Сталийска махала, с. Замфир и с. Долно Линево, община Лом“

Източник на финансиране: „Програма за развитие на селските райони“ 2014-2020

Бюджет: 164 066,60 лв.

Дата на стартиране: 27.11.2019

Дата на приключване: 27.11.2022

Кратко описание: С проектно предложение "Реконструкция, ремонт и внедряване на мерки за енергийна ефективност в сградите на кметствата – с. Сталийска махала, с. Замфир и с. Долно Линево, община Лом" ще се изпълни саниране и прилагане на мерки за енергийна ефективност на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, в три населени места в община Лом. В съответствие с направеното енергийно обследване се предвижда:

- * ВНЕДРЯВАНЕ НА МЕРКИ ЗА ЕНЕРГИЙНА ЕФЕКТИВНОСТ В СГРАДАТА НА КМЕТСТВО с. Сталийска махала” УПИ II-304 в кв. 45, община Лом: Външна топлоизолация; подмяна на външна дограма ; външни врати входи и самостоятелни се подменят с алуминиеви; над таванската плоча се предвижда слой мин. вата ; подмяна на електро инсталацията и осветителни тела -по ЕЛ проект; монтаж на климатици по изчисления на ОиВ; частичен ремонт на покрива с полагане на хидроизолационна мушама както на скатния така и на плоския;
- * ВНЕДРЯВАНЕ НА МЕРКИ ЗА ЕНЕРГИЙНА ЕФЕКТИВНОСТ В СГРАДАТА НА КМЕТСТВО с. Замфир” УПИ XI-339 в кв. 31, община Лом: Външна топлоизолация с ЕПС 10см.,със завършващ слой минерална мазилка; подмяна на външна дограма; външни врати входи и самостоятелни се подменят с алуминиеви ; над таванската плоча се предвижда слой мин. вата; подмяна на електро инсталацията и осветителни тела -по ЕЛ проект; монтаж на климатици по изчисления на ОиВ; частичен ремонт на покрива с полагане на хидроизолационна мушама;
- * ВНЕДРЯВАНЕ НА МЕРКИ ЗА ЕНЕРГИЙНА ЕФЕКТИВНОСТ В СГРАДАТА НА КМЕТСТВО с.Долно Линево” УПИ I-95 в кв. 32, община Лом: Външна топлоизолация с ЕПС 10см.,със завършващ слой минерална мазилка ; направа на цокъл с мин. мазилка, тип мозайка; подмяна на външна дограма; външни врати входа и самостоятелни се подменят с алуминиеви; над таванската плоча се предвижда слой мин. вата; подмяна на електро инсталацията и осветителни тела -по ЕЛ проект; монтаж на климатици по изчисления на ОиВ; частичен ремонт на покрива с полагане на хидроизолационна мушама върху дъсчената обшивка.

Проект “Изграждане на мемориален парк в град Лом“

Източник на финансиране: „Програма за развитие на селските райони“ 2014-2020

БФП: 167 742,60 лв.

Дата на стартиране: 29.06.2020

Дата на приключване: 29.06.2023

Кратко описание: Проектното предложение предвижда обособяване на нов за града съвременен мемориален парк, който да предостави възможност за достъп на повече хора по време на празнични събития и чествания за увековечаване на паметта на загиналите през войните.

ПРОЕКТ „Реконструкция на междублоково пространство в ж.к. "Зорница", гр. Лом“

Източник на финансиране: „Програма за развитие на селските райони“ 2014-2020

БФП: 249 355,79 лв.

Дата на стартиране: 06.07.2020

Дата на приключване: 06.07.2023

Кратко описание: Проект "Реконструкция на междублоково пространство в ж.к. "Зорница", гр. Лом" предвижда:

- * Изграждане възстановяване на зони за отдих, включително детска площадка, спортно игрище (футбол и баскетбол – 40м./20м.), включително поставяне на пейки (бетон и дърво), и други елементи от парковото обзавеждане;
- * Преасфалтиране на уличната мрежа в квартала – около 4700 кв.м.;
- * Поставяне на нови бордюри където е необходимо – около 300 м.;
- * Обособяване на нови парко места за живущите в квартала – 30 парко места;
- * Повдигане на дъждоприемните и ревизионните шахти;
- * Създаване на достъпна паркова среда, свързана с горните направления, включително подобряване на достъпа за хора с увреждания до сгради, съоръжения и места за отдих.

Проект „Реконструкция и рехабилитация на улици и тротоари в селата Трайково, Ковачица, Замфир и Сталийска махала, община Лом“

Източник на финансиране: „Програма за развитие на селските райони“ 2014-2020

БФП: 1 108 418.07 лв.

Дата на стартиране: 03.09.2020

Дата на приключване: 03.09.2023

Кратко описание: С проектно предложение "Реконструкция и рехабилитация на улици и тротоари в селата Трайково, Ковачица, Замфир и Сталийска махала, община Лом" предвижда подобряване на транспортно-експлоатационните качества на пътните настилки на 7 улици в четири населени места в община Лом, а именно:

1. Улица 9-та в с. Ковачица - от О.Т. 123 до О.Т. 195- 515 метра
2. Улица 2 в с. Ковачица - от О.Т. 107 до О.Т. 181- 247,90 метра
3. Улица в с. Сталийска махала- от О.Т.79 до О.Т.85 – 291,45 метра
4. Улица 9 в с. Сталийска махала- от О.Т. 108 до О.Т. 68 – 306,17 метра
5. Улица 11 в с. Сталийска махала- от О.Т. 239 до О.Т. 224 – 286,57 метра
6. Улица в с. Трайково от О.Т. 147 до О.Т.168 – 234, 42 метра
7. Улица в с. Замфир от О.Т.188 до О.Т.182 – 358,86 метра

Общата дължина на предвидените за реконструкция и рехабилитация улици е 2 240,37 метра.

Цел на проекта е възстановяване и подобряване на съществуващата пътна настилка, пътното тяло и отводняването, изграждане на нова пътна конструкция поради моментната липса на такава с цел осигуряване условия за безопасност на движението, комфорт на пътуващите и удължаване на експлоатационния живот на улицата.

Благоустрояването обхваща подмяна на всички участъци без носимоспособност, като се изгради нова пътна конструкция на настилка с насип от трошен камък и асфалтобетонни настилки, доставка и монтаж на нови бетонови пътни бордюри, запазване на параметрите на хоризонталните и вертикални криви и нивелетата, направа на хоризонталната маркировка и вертикалната сигнализация. Проектът е с предназначение за подобряване на пътните настилки поради липса на асфалтобетон, влошената равност, както и изграждането на нови пътни конструкции и монтиране на бетонови пътни бордюри. Настилките по улиците са силно компроментирани, а оформените неравности, затрудняват преминаването на автомобили и пешеходци. За износващ пласт на улиците е предвиден плътен асфалтобетон тип "А" и един пласт неплътен асфалтобетон (биндер).

През изследвания период се констатира, че са заделени средства за разходване от страна на Община Лом в размер на 4 327 224,30 лв. от източници от структурните

фондове различни от ОПОС Като цяло може да се заключи, че Община Лом показва отлични резултати по отношение на намирането на финансиране за реализация на политики в областта на околната среда през инструментите на структурните фондове. В рамките на разглеждания период за това са заделени 15 237 611,59 лв. за Община Лом.

6.3.1.2. Програми за трансгранично и транснационално сътрудничество

➤ Програма „LIFE“

Програма LIFE е разпознаваем финансов инструмент на Европейския съюз, който е предназначен да подпомага проекти за опазване на околната среда, природата и климата на територията на Съюза. Програмата е създадена с цел допринасяне за изпълнението, актуализирането и развитието на политиката и законодателството на Европейския съюз в областта на околната среда и климата.

Програмата е структурирана в две подпрограми, всяка от които обхваща по три приоритетни области:

I. Подпрограма „Околна среда“:

1. Околна среда и ресурсна ефективност;
2. Природа и биоразнообразие;
3. Управление и информация, свързани с околната среда.

II. Подпрограма „Действия по Климата“:

1. Сметчаване на изменението на климата;
2. Адаптация към изменението на климата;
3. Управление и информация, свързани с климата.

Програмата отпуска финансиране за следните категории проекти:

1. „Традиционни" проекти:

➤ „Пилотни проекти“ – проекти, в които се прилага технически похвати или методи, както и неприлагани такива преди това или в друга географска област, които предлагат ползи в областта на околната среда и климата. Иновативните подходи трябва да са по-ефективни от наличните и познати такива, и които впоследствие могат да бъдат възпроизвеждани и мултиплицирани в други територии

➤ „Демонстрационни проекти“ – това са проекти, които се осъществяват на практика, изпитват, оценяват и разпространяват действия, методики или подходи, които са непознати, неизвестни и неприлагани в различни географски, социални и икономически условия.

➤ „Проекти с най-добра практика“ – тези проекти прилагат подходящи,

и икономически ефективни и съвременни практики, техники, механизми, методи и подходи, отчитайки под внимание специфичния контекст, в който се разработва и прилага проекта;

➤ „Проекти за информация, осведоменост и разпространяване“ са насочени към подкрепа на комуникацията, разпространението на информация и повишаването на осведомеността в областите на подпрограмите за околната среда и действия по климата.

2. „Интегрирани проекти“ – това са проекти за, които е характерно, че се изпълняват в голям териториален мащаб в областта на околната среда или климата, като са изисквани от специфичното законодателство на ЕС

3. „Проекти за техническа помощ“ – в същината си тези проекти имат за цел да осигуряват финансова подкрепа на кандидатите при изготвянето на интегрирани проекти посредством отпускането на безвъзмездни средства.

4. „Проекти за изграждане на капацитет“ – тези проекти представляват инструменти, които предоставят финансова подкрепа за действията, необходими за изграждане на капацитета на държавите-членки (ДЧ), включително националните или регионалните звена за контакт на програма LIFE.

5. „Подготвителни проекти“ са проекти, определени основно от Комисията в сътрудничество с държавите-членки и са насочени към конкретни нужди за разработването и изпълнението на политиката и законодателството на Съюза в областта на околната среда или климата.

Програмата е отличен инструмент за осигуряване на средства за реализирането на множество проекти в подкрепа на опазването на околната среда.

За периода 2014-2020 програмата не е финансирала проекти в областта на опазването на околната среда, в които Община Лом участва.

Анализът на данните показва, че Община Лом не е използвала финансиране за провеждане на екологичните си политики през транснационални и трансгранични програми. В случай на отворени мерки Община Лом ще може да кандидатства и да изпълни проектите в следващия програмен период – 2021-2027, в които горепосочените източници на финансиране ще продължат да финансират проекти на публични институции в т.ч. и такива за опазване на околната среда.

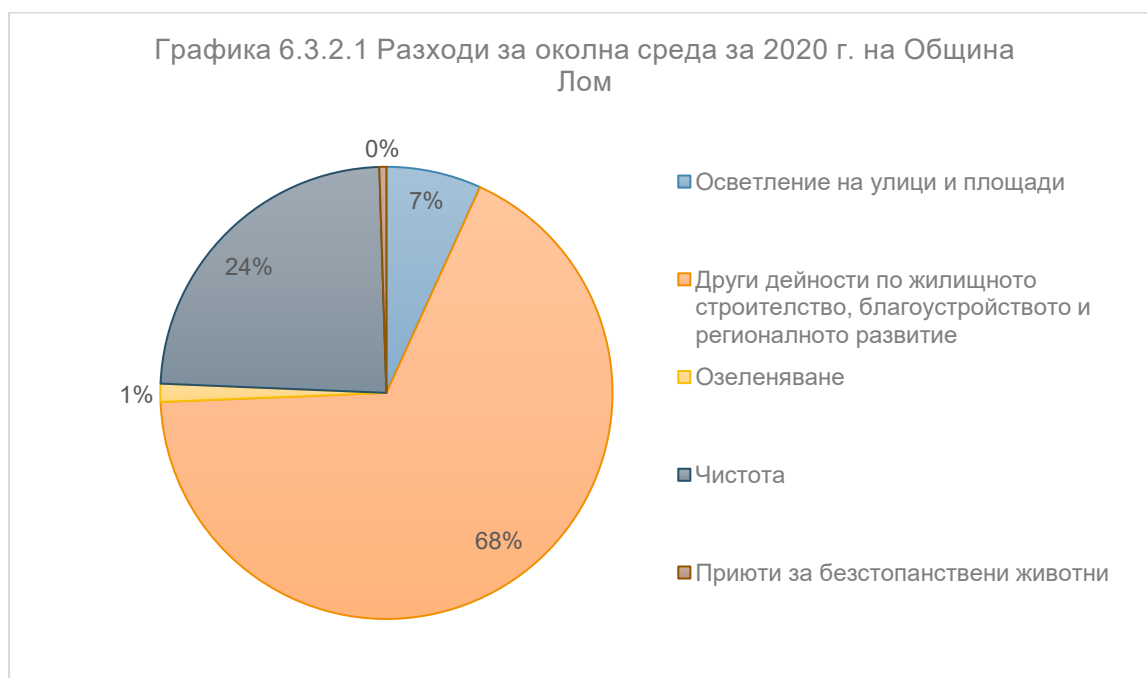
Основните изводи сочат, че Община Лом се възползва в максимална степен от възможностите за външно финансиране в рамките на структурните фондове на ЕС. Те са подходящ инструмент, чрез който могат да се реализират множество проекти, които

не могат да бъдат изпълнени с финансиране (само) от общинския бюджет. От друга страна Община Лом показва по-слаби резултати по отношение на изпълнението на проекти по транснационални и трансгранични програми.

В този смисъл може да бъде изведена препоръка по отношение на създаване (разширяване) на капацитет за системно проучване и идентифициране на финансиращите програми, в международен мащаб. Увеличаването на експертния потенциал в тази посока ще даде по-големи възможности на Община Лом да идентифицира инструменти за провеждане на приоритетните за Общината политики, чрез подготовка и управление на проекти. Друга препоръка, която може да бъде отправена е да бъдат продължени и надградени усилията, които Община Лом полага при изпълнение на мерките за финансиране в национален мащаб.

6.3.2 СРЕДСТВА ОТ ОБЩИНСКИ БЮДЖЕТ НА ОБЩИНА ЛОМ

Общинският бюджет като основен инструмент за водене на политики притежава приходна и разходна част.

Източник: Община Лом

По отношение на разходването на средства в областта на околната среда на база данни от изпълнението на общинския бюджет на Община Лом се констатира, че са дефинирани следните типове групи, които кореспондират с дейностите в областта на околната среда (в различна степен), а именно:

- * Осветление на улици и площади;
- * Други дейности по жилищното строителство, благоустройството и регионалното развитие;
- * Озеленяване;
- * Чистота;
- * Приюти за безстопанствени животни.

Структурата на данните за изпълнението на общинския бюджет не позволява да се направят конкретни изводи и заключения за приходите от дейности в областта на околната среда в т.ч. приходи от такса „битови отпадъци“ и др., поради предприетия подход за обобщаването на данни. В този смисъл може да се формулира препоръка за ясно структуриране на данните за дейностите в областта на околната среда.

6.3.3 СРЕДСТВА ОТ „ПРЕДПРИЯТА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ ПО ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА“ (ПУДООС)

ПУДООС е пълен правопреемник на правата и задълженията на Националния фонд за опазване на околната среда, който е държавно предприятие по смисъла чл. 62, ал. 3 от Търговския закон. Предприятието е самостоятелно юридическо лице, създадено със Закона за опазване на околната среда, със седалище и адрес в гр. София. ПУДООС не формира и не разпределя печалба. Основен предмет на неговата дейност е реализация на екологични проекти и дейности в изпълнение на национални и общински стратегии и програми в областта на околната среда. Предприятието отпуска заеми за финансиране на екологични проекти и дейности на общини, физически и юридически лица, а също така финансира неинвестиционни проекти и дейности, способстващи за осъществяване политиката на Министерство на околната среда и водите, в областта на опазване и възстановяване на околната среда. Именно в това си качество то се явява източник на финансиране на местните политики и проблеми свързани с околната среда.

Идентифицираните проекти, финансирани от ПУДООС са представени както следва:

- * „Естетизация на общински терен и създаване на зона за отдих в централната част на кметство Станево”

По проектът е изградена детска площадка за игра на открито, с монтирана двойна люлка, пързалка, пейки, открити беседки и кошчета за отпадъци. Извършени са дейности

по засаждане на декоративни дървета, храсти и рози. Оформена бе зона за отдых в централната част на с. Станево.

Източник: Община Лом

6.4. ИНФОРМИРАНЕ НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА

Община Лом е разработила надеждни механизми за осигуряване на публичност и информиране, относно процесите и събитията, които имат отношение към опазването на околната среда на територията на Общината. Доколкото Законодателят в чл.17 от Закона за опазване на околната среда е гарантирал правото на всеки гражданин до достъп до информация, относно атмосферния въздух, атмосферата, водите, почвата, земните недра, ландшафтът, природните обекти, минералното разнообразие, биологичното разнообразие и неговите елементи (компонентите на околната среда), трябва да се отбележи, че Община Лом поддържа и разполага с информационни масиви, към които осигурява регулярен достъп. Тяхното съдържание се отнася до състоянието на компонентите на околна среда и взаимодействието между тях; факторите, които замърсяват или увреждат околната среда, в т.ч. естествените такива, както и антропогенните вещества и процеси, различните видове отпадъци; рисковите енергийни източници като шумове, вибрации, радиации, както и някои генетично модифицирани организми; дейностите и/или мерките, включително административните мерки, международни договори, политика, законодателство, включително доклади за прилагане на законодателството в областта на околната среда, планове и програми, които оказват или са в състояние да оказват въздействие върху компонентите на

околната среда; състоянието на човешкото здраве и безопасността на хората, доколкото те са или могат да бъдат засегнати от състоянието на компонентите на околната среда или, чрез тези компоненти, от факторите, дейностите или мерките, споменати по-горе в текста; обектите на културно-историческото наследство, сгради и съоръжения, доколкото те са или могат да бъдат засегнати от състоянието на компонентите на околната среда; анализи на разходите и ползите и други икономически анализи и допускания, използвани в рамките на мерките и дейностите, посочени по-горе в текста; стойност на емисии, зауствания и други вредни въздействия върху околната среда.

Основни източници на предоставяне на информация за околната среда са:

- Общинска администрация;
- Уебсайт на Община Лом;
- Профил на Община Лом във социалната мрежа Фейсбук;
- Локално ситуирани уебсайтове/новионарски сайтове;
- Регионални вестници и телевизии;
- Информационни табели и плакати;
- Билбордове;
- Директна комуникация с гражданите.

Комуникационната политика на Община Лом по отношение на въпросите, свързани с опазването на околната среда е многопластова, като обхваща максимално широк кръг от комуникационни канали и подходи. По този начин се създават условия и предпоставки информационната политика, която води общината да бъде ефективна и информацията по темата за опазването на околната среда да достига до максимално широк кръг от граждани и заинтересовани страни.

Раздел II. SWOT АНАЛИЗ

В контекста на проведените проучвания, изследвания и анализи в хода на изготвяне на настоящия документ, на констатираните факти, регистрираните тенденции и направените хипотези, в тази част от текста се извършва оценка на вътрешните за Община Лом силни и слаби страни, както и на външните за нея възможности и заплахи, които се разкриват в процеса на нейното развитие.

Селектираният подход за провеждането на оценката се базира на принципите, на които се основава SWOT-анализът. Неговата функционалност се състои в това, че дава възможност за създаване на условия за стратегическо планиране на развитието, както на публични, така и на частни организации. SWOT-анализът се основава на концепцията, че обектът на изследването трябва да се анализира в средите, в които функционира. В този смисъл за обекта на изследване, а именно околната среда на община Лом, се разглеждат особеностите на вътрешната среда - характеристики, както и на външната среда - фактори.

Фокусът на анализа по отношение на вътрешната среда попада на силните и слабите страни, докато по отношение на външната среда се разглеждат възможностите и заплахите, предмет на анализ.

Целта на конкретния анализ е двупосочна. От една страна, се цели установяване на това в кои направления от дейностите по опазване на околната среда Община Лом демонстрира високи и оптимални резултати, къде може да се търси най-голям ефект и балансирано развитие на база наличните силни страни и перспективни възможности, които се задават от външната среда. От друга страна, се цели да се установи как може да се неутрализира или намали действието и негативните ефекти, които произтичат от слабите страни и външните заплахи.

След проведените обстойни анализи на наличната информация по отношение на съществуващите тенденции и процеси по компоненти и фактори на околната среда, се реконструират силните и слабите страни на Община Лом в контекста на дейностите по опазване на околната среда, а също така и на възможностите и заплахите, резултат външни въздействия.

Между четирите квадранта съществуват зависимости, които индикират към определени организационни потребности и цели. Свързаността между силните страни и възможностите дава възможност да се проследят за механизмите, които водят до развитие. Зависимостта между слабите страни и заплахите, които произтичат от

външната среда, формира основните проблеми, които могат да възпрепятстват развитието на организацията. Връзката между силните страни и заплахите определя рисковете пред развитието на организацията, докато връзката между слабите страни и възможностите извежда ограниченията на развитие.

Силни страни:	Слаби страни:
ОБЩИ	
* Наличие на пристанище. * Ключово географско местоположение по отношение на транспортната мрежа; * Изграден капацитет и експертен потенциал за провеждане на успешни политики в областта на опазването на околната среда.	* Недостатъчно добро структуриране на данните за околна среда в годишния бюджет и доклада към него, както и в други програмни документи; * Наличие на множество неблагоприятни демографски тенденции; * Слабо икономическо развитие; * Недостатъчно висока екологична култура на населението.
ФАКТОРИ НА ОКОЛНАТА СРЕДА	
* Намаляващ брой на изселилите се лица; * Положителен механичен прираст; * Нарастване на финансовите резултати на предприятията; * Отчита се максимално ефективно управление на задълженията на Общината; * Налице е административна ефективност на общината; * Икономично и ефективно използване на предоставените им ресурси;	* Устойчиво намаляване на населението на общината; * Силно редуциране на раждаемостта; * Намаляващ брой на заселилите се лица; * Високо нарастване на смъртността; * Липса на развит туризъм; * Намаляващ брой на лицата в трудоспособна и под трудоспособна възраст; * Увеличаващ се брой на лицата извън трудоспособна възраст; * Липса на чуждестранен инвеститорски интерес;

* Отчита се висока способност за създаване на местни икономически ресурси и акумулирането на капитал; * Изградена организационна структура за създаване и развитие на политики в областта на опазването на околната среда; * Създадени мрежи с различни организации и физически лица; * Опит при работата с ПУДООС; * Опит при изпълнение на проекти; * Изградена солидна политика за информирание на обществеността по темите, свързани с опазването на околната среда; * Опит при работата с бизнеса и неправителствения сектор;	* Липса на големи чуждестранни инвеститори, които създават дългосрочна заетост; * По-висока безработица спрямо средната за страната; * Неавтономна община по отношение на финансовата самостоятелност; * Не е налице готовност на Общината да изпълнява своите разходни отговорности със собствен ресурс‘; * Общината не е застрашена от изпадане в неблагоприятно финансово състояние; * Отчитат се опасности по отношение на финансовата устойчивост на Община Лом, поради формирания бюджетен дефицит.
КОМПОНЕНТИ И ФАКТОРИ НА ОКОЛНАТА СРЕДА	
* Не са характерни значими емисии на вредни вещества в атмосферата на в региона; * Наличие на животинско разнообразие; * Наличие на растително разнообразие; * Наличие на защитени зони; * Липса на големи индустриални замърсители; * По отношение на почвите и почвената покривка не се открояват сериозни проблеми за община Лом; * Нарушените терени са малко и не представляват сериозен проблем за общината,	* Липса на актуални данни по отношение замерванията на замърсяването в атмосферата; * Проблеми с водопреносната мрежа; * Проблеми свързани с дефицити във водопречистващата инфраструктура; * Възникване на нерегламентирани сметища; * Наличие на отклонения от нормите по отношение на водните тела и качеството на питейната вода в общината;

* Създадената система за сметосъбиране и сметоизвозване обхваща 100% от населението на общината; * Сравнително добре функционират механизмите за предотвратяване на образуването на отпадъци; * Сравнително добре са оползотворени възможностите на системата за разделно събиране в общината. * Сметосъбирането и третирането на отпадъци в общината е функционално свързано с изградената Регионална система за управление на отпадъците - Монтана. Изградено е Регионално депо за неопасни битови отпадъци – Монтана, като са изградени и инсталации за предварително третиране. * В процес на изграждане е инсталация за третиране на зелени отпадъци. * Не са констатирани превишавания на еквивалентните норми за шумово натоварване; * Не са налице проблеми или заплахи за околната среда и населението по отношение на радиационната обстановка; * В общината няма повишена радиационна активност; * Липсват обекти, източници на извъннормови йонизиращи лъчения.	
Възможности	Заплахи
ОБЩИ	

* Създаване и популяризиране на „зелен телефон” за сигнализиране за нарушения, свързани с околната среда и управлението на отпадъците; * Активни усилия за формиране на екологична култура и навици сред населението, особено сред подрастващите; * Създаване на единна система за събиране и управление на данни по отделните компоненти на околната среда на общинско ниво; * Систематизиране и структуриране на наличните данни, свързани с процесите и политиките по опазване на околната среда.	* Заплаха от формиране на политики на база фрагментирани данни и недостатъчна наличност на такива; * Замърсяване на околната среда, в резултат на ниската екологична култура; * Липса на граждански контрол при провеждането на политиките за опазване на околната среда;
ФАКТОРИ НА ОКОЛНАТА СРЕДА	
* Обособяване на дирекция по екология; * Обособяване на отдел по екология и увеличаване на броя назначени експерти; * Наличието на мерки за стимулиране и подпомагане на бизнеса по време на кризата; * Осъществяване на цялостно развитие и дългосрочен икономически растеж на местната икономика; * Развитие на икономическите сектори, свързани с аквакултури; * Създаване на условия и насърчаването на големи инвеститори, чрез инструментите на данъчната политика и др.;	* Редуциране на нивата на субсидия от централния бюджет с оглед на процесите, свързани със свиването на икономиката в страната. * Цялостно и дългосрочно продължаване на пандемията от COVID - 19, която ще засили негативните процеси и смъртността; * Свив в инвестициите в резултат на пандемията от COVID - 19 ; * Намаляване на производството в резултат на намеленото търсене в кризата. * Намаляване на разходите в заплахата от влошаване на икономическата ситуация.

* Наличие на мерки за подпомагане на заетостта по време на кризата, причинена от COVID-19; * Развитие на човешкия капитал; * Използване на средства от Плана за възстановяване и развитие; * Оптимизиране на публичните политики по управление на финансите; * Предефиниране на данъчните политики за привличане на чуждестранни инвеститори (средни и големи предприятия) * Възползване от инструментите за водене на политика за опазване на околната среда, които предлага ОПОС 2014-2020 (и в новия програмен период); * Участие в международни проекти по програма LIFE; Засилване на сътрудничеството за опазване на околната среда на трансгранично и транснационално ниво, през наличните програми; * Идентифициране на източници на финансиране и участие в програмите за финансиране на проекти в новия програмен период; * Продължаване на сътрудничеството с ПУДООС; * Изграждане на нови мрежи за сътрудничество, свързани с предстоящата трансформация, която задава Зелената сделка;	* Възникване на висока безработица; * Замразяване на заплатите в частния и в публичния сектор; * Създаване на бюджетен дефицит; * Нарастване на просрочените задължения; * Редуциране на капиталовите разходи; * Увеличаване на публичния дълг; * Намаляване на приходите за опазване на околната среда, като следствие на пандемията от COVID – 19; * Невъзможност за добро планирането на приходите от дейности за опазване на околната среда, като следствие на пандемията от COVID – 19;
--	---

* Развитие на информационната политика в множество социални мрежи.	
КОМПОНЕНТИ И ФАКТОРИ НА ОКОЛНАТА СРЕДА	
* Извършване на редовни измерване на нивата на замърсяване на атмосферата; * Модернизиране на транспортната инфраструктура и пътните настилки, особено в участъците в лошо състояние; * Осигуряване на условия за повишен контрол и спазване на ограниченията в населените места по отношение на трафика от леки автомобили и особено на тежкотоварни; * Екраниране на пътните платна с растителност, където това е възможно; * Провеждане на залесителни кампании; * Използване на химически заместители при третирането против обледяване; * Повишаване на контрол върху превозващи пръст и строителни отпадъци товарни автомобили; * Контрол и по-високи санкции при нарушения като горене на гуми, изхвърляне на отпадъци на нерегламентирани места, паркиране в зелени площи и пр.; * Провеждане на разяснителни кампании сред населението за вредите от изгаряне на гуми, пластмаса, битови отпадъци, стърнища и пр.;	* Неглижиране на замърсявания на въздуха с вредни емисии от транспорта; * Интензифициране на замърсяванията и екологичните рискове, поради липсата на ПСОВ и заустването на отпадни води без пречистване * Шанс за нарастване на замърсяванията на въздуха с вредни емисии от транспорта; * Риск от увеличаване на изоставените земи, продължаващо раздробяване, засилване на тенденцията към малки натурални стопанства; * Повишен риск от свлачища * Да се окаже невъзможно осигуряването на баланс между човешката дейност и опазването на природата; * Да не се открият и утвърдят ефективни механизми, които да обединяват подходите за опазването на околната среда с потичащите процеси на икономическото развитие на региона. * Да не се намерят механизми за контрол за опазване на защитените територии и природните местообитания на защитените видове;

* Благоустрояване на зелените площи, в това число допълнително затревяване и поставяне на бордюри. * Системен контрол към всички строителни обекти, за недопускане емитиране на прах и замърсяване на инфраструктурата, екраниране на строителните обекти. * Идентифициране на източници на финансиране и, при възможност, последващо разработване и изпълнение на проекти за изграждане, реконструкция и модернизация на водоснабдителната и водопреносната мрежа в общината; * Идентифициране на източници на финансиране и, при възможност, последващо разработване и изпълнение на проекти за изграждане на ПСОВ за нуждите на населението в общината; * Идентифициране на източници на финансиране и, при възможност, последващо разработване и изпълнение на проекти за изграждане, реконструкция и модернизация на канализационната система; * Продължаващ контрол за преустановяване на експлоатацията на нерегламентирани сметища, които са причина за влошаване състоянието на водите;	* Риск от влошаване на качеството на водата; * Риск от кратки водни ограничителни режими (спиране на водоподаването) в условия на големи аварии * Възникване на екологичен проблем в резултат на експлоатацията на нерегламентирани сметища, които са причина за влошаване състоянието на водите; * Замърсяване в районите на рибарските селища; * Възникване на криза в процеса на предотвратяване на образуването на отпадъци; * Обособяване на екологичен проблем, поради невъзможност за оползотворяване на възможностите на системата за разделно събиране и за цялостно обхващане на населението в общината; * Възникване на информационна криза, породена от липсата на достъпни ежегодни доклади по изпълнение заложените в програмата за управление мерки; * Увеличаване на зоните с наднормено замърсяване на почвите;
---	---

* Предприемане на мерки за оптимизиране на химичното и екологичното състояние на водните тела на територията на общината; * Провеждане на разяснителни кампании сред населението за необходимостта от опазване чистотата на водните басейни с цел намаляване на вредното антропогенно влияние; * Регулярен мониторинг на състоянието на водните обекти за общинско ползване на територията на общината, в това число чрез водене на дневници, измерване на нивата, пробовземане и анализ на състоянието на водите. * Оптимизиране на механизмите за контрол на антропогенната дейност в защитените местности и защитените зони. * Провеждане на масирани информационни кампании с цел изграждане на екологично съзнание в обществото и конкретно, запознаване с вредите от разрушаване на природните местообитания; * Провеждане на информационни кампании сред населението за разясняване на реда за опазване на озеленените площи и декоративната растителност в населените места и извънселищните територии.	
--	--

* Поддържане на актуални регистри и списъци с издадените разрешителни за събиране на билки, вкл. с видовете билки, заявените количества, заявените местности. * Изготвяне на ежегодни анализи и отчети за извършените дейности във връзка с опазване на зелената система. * Извършване на периодични измервания на нивата на шумова замърсеност в различните зони на града и преди всичко в жилищните зони в близост до транспортните артерии; * При възможност, екраниране на транспортния шум с мрежа от многоетажна растителност и чрез озеленяване с храсти и дървета разположени шахматно. Засаждане на повече дървета близо до пътните артерии; * Продължаваща поддръжка на състоянието на пътната мрежа чрез собствено и проектно финансиране. * Подобряване на организацията на движението и ефективен контрол за спазване ограничението на скоростта на движение на МПС в рамките на населените места в общината.	
---	--

* Провеждане на кампании с обществеността в посока намаляване на общото ниво генерирани отпадъци. * Предприемане на мерки за насърчаване на предотвратяване на образуването на битови отпадъци от домакинствата, в това число чрез повторно използване, домашното компостиране и т.н. * Поддържане на актуални регистри и списъци с данни, в това число свързани с количествата и вида на събраните битови отпадъци и предприетите действия по оползотворяване и третиране, събраните МРО по видове, количество и лицензирани оператори. Изготвяне на ежегодни анализи и отчети за извършените дейности. * Поддържане на актуални регистри и списъци с данни за дейностите по разделно събиране на хартия, пластмаса, стъкло и метал. Изготвяне на ежегодни анализи и отчети за извършените дейности. * Навременни контролни дейности за предотвратяване на спонтанно възникващи нерегламентирани сметища. * Оптимизация на системата за управление на отпадъците по отношение транспортирането на отпадъците. * Провеждане на кампании с обществеността в посока по-добро	
--	--

оползотворяване на системата за разделно събиране. * Провеждане на кампании с обществеността в посока по-добро утилизиране на създадената система за събиране на битови отпадъци и прекратяване на практиките по нерегламентирано изхвърляне. * Създаване на система за мониторинг и контрол за ограничаване на кражбите и изтичането на вода; * Поддържане и редовно актуализиране на регистъра с обекти, източници на нейонизиращи лъчения. Регулярно замерване от компетентните органи.	
---	--

На база на проведения SWOT-анализ и позициониране на обекта на анализ съобразно *Фигура № II-1*, е определена най-удачната стратегия с дейности за реализиране от Община Лом в бъдеще, в контекста на въпросите по опазване на околната среда.

Това е най-благоприятната стратегическа позиция (в първи квадрант), която се заема от агресивната стратегия. Всеки обект на анализ се стреми да заеме максимална площ в квадранта между силните страни и възможностите. Тази позиция е най-благоприятна и стратегията с дейности трябва да е построена така, че заеманата в нея площ само да се увеличава.

Фигура № II-1 Координатна система за определяне на най-подходяща стратегия за Община Лом, основаваща се на SWOT-анализа

От ключова значение за положителното развитие на община Лом при реализацията и на политики за опазване на околната среда е да бъдат предвидени освен дейности за укрепване на силните страни и възползване от възможностите, също и такива за намаляване на слабите страни и ограничаване на заплахите.

Раздел III. ВИЗИЯ ЗА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ОБЩИНАТА

Визията на Община Лом отразява стремежа за достигане на такова ниво на опазване на околната среда на общината за периода 2021 – 2028 г., което да гарантира, че всичките компоненти на околната среда ще бъдат оптимално защитени, както от деструктивните външни влияния, така и от вътрешните процеси на деформация. Тя описва крайното желано състояние на околната среда на общината като съобразява приоритетите на устойчиво развитие.

Дефинирането на визията, целите и приоритетите в Програмата се основава на извършения анализ на средата, на откритите специфични особености в SWOT анализа и на очакванията и предвижданията за развитие на община Лом.

Предвид всичко гореизложено визията за околна среда на община Лом е формулирана по следния начин:

Устойчиво развиваща се община, съчетаваща древна история с иновативно и модерно мислене - с достъпна, привлекателна и чиста среда, осигуряваща комфорт и просперитет на жителите си.

Визията за околната среда на Община Лом може да се постигне чрез формулирането на адекватни цели и съответстващи на тях мерки за съхраняване и подобряване на състоянието на околната среда.

Раздел IV. ЦЕЛИ НА ПРОГРАМАТА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

1. ГЕНЕРАЛНА СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ

В процеса на анализа и синтеза на наличните данни, имащи отношение към състоянието на околната среда, бяха установени силните и слабите страни на община Лом по отношение на възможностите ѝ да формулира ефективни политики за опазването на околната среда. В допълнение на това, бяха идентифицирани възможностите за надграждане над вече постигнато при изпълнение на дейностите за опазване на околната среда, както и заплахите, които могат да възпрепятстват процеса.

След като бе формулирана визия на за развитие на община Лом се преминава към определяне на целите, чрез достигането на които, ще се обективизира цялостното по-добро състояние на околната среда в община Лом. Постигането на целите изразява очакванията на местната власт, обществеността и на всички заинтересовани страни за осигуряването на чиста околна среда.

Формулирани са следните стратегически цели:

Стратегическа цел 1 – „Поддържане и подобряване качеството на живот на населението в общината, чрез създаване на условия за устойчиво управление на околната среда и запазване природните дадености в региона.”

Стратегическа цел 2 – „Подобряване на административния капацитет за управление на околната среда, повишаване на екологичната култура, информираността и насърчаване на гражданското участие в процеса на формулиране на политиките за опазването на околната среда и решаване на екологични проблеми”

2. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ

За постигането на стратегическите цели е необходимо да бъдат изпълнени следните специфични цели и приоритети:

I. За Стратегическа цел 1 – „Поддържане и подобряване качеството на живот на населението в общината, чрез създаване на условия за устойчиво управление на околната среда и запазване природните дадености в региона.”

Специфична цел 1.1. Намаляване нивата на риска от замърсяване на околната среда чрез подобряване на инфраструктурата и осигуряване на други съпътстващи дейности

Приоритет 1.1.1. Поддържане качеството на атмосферния въздух

Въздухът е базов компонент на околната среда, който осигурява условията за живот на хората и на останалите биологични видове, като от неговото състояние е ключов фактор, който рефлектира на здравния статус на населението. Стъпвайки на този фундамент, амбицията за подобряване на неговото качество е от значение за населението на Община Лом, което го превръща в приоритет за общината. Позитивното развитие ще се отбележи при осъществяване на контрол над източниците на замърсяване, разработване и прилагане система за стимулиране на населението и фирмите за топлоизолация на сградите, намаляване на емисиите на вредни вещества от автомобилния транспорт и битовия сектор, оптимизиране на транспортната мрежа.

Приоритет 1.1.2. Изграждане, доизграждане и реконструкция на водопреносната и канализационна инфраструктура на територията на община Лом и изграждане на ПСОВ в населените места

Наличните проблеми по отношение на водите на територията на община Лом са характерни за множество общини в страната. Това поставя на дневен ред оптимизацията на водопреносната и канализационна системи в общината, като една от ключовите цели и приоритети за предстоящия програмен период. Водопреносната мрежа в населените места от община Лом в голяма степен е компрометирана в резултат от прекомерното ниво на амортизация и липса на достатъчно инвестиции. Видима е нуждата от нейната реконструкция и осъвременяване. От важно значение за създаване на добро качество за живот на местните жители, е осигуряването на достатъчно по количество и качество вода за питейни и стопански нужди. Изграждането на канализационни мрежи и изграждането на ПСОВ и ЛПСОВ за отпадъчни води ще доведе до намаляване замърсяването на повърхностните и подземни води, почвите и ще намали вредните емисии. Изпълнението на приоритета, налага предприемането на набор от мерки, насочени към идентифициране на подходящи източници на финансиране, осигуряването на проектна готовност, организация за тяхното изпълнение.

Приоритет 1.1.3. Оптимизиране на системата за управление на отпадъците на територията на общината

Екологосъобразното управление на отпадъците е от съществено значение за редуциране на неблагоприятното им въздействие върху околната среда и човешкото здраве. В унисон с принципите и политиката на ЕС Община Лом има за цел да сведе този фактор до минимум. За Община Лом е важно да осигури максимално изчистена от отпадъци среда, като постигнатият прогрес трябва да бъде затвърден и в следващите години. Основните посоки на работа са насочени към продължаване на намаляването на общото ниво генерирани отпадъци, максимално оползотворяване на системата за разделно събиране, по-добро утилизирание на създадената система за събиране на битови и други отпадъци и прекратяване на практиките по нерегламентирано изхвърляне чрез оптимизиране на системата за контрол на нерегламентираното изхвърляне на отпадъци.

Приоритет 1.1.4. Благоустрояване на населените места

Този приоритет предвижда изпълнението на дейности, с които предстои да се осигури подобряване физическата и жизнена среда в общината като основна предпоставка за осигуряване на устойчива и екологична среда с по-високо качество на живот и нови възможности за икономическо и социално развитие. Основните дейности, които се предвиждат са реконструкция и основен ремонт на пътища, тротоарни настилки, обновяване на сградния фонд на училищата от общината, както и на обществени и административни сгради, благоустрояване на спортни комплекси в някои населени места и др.

Приоритет 1.1.5. Повишаване на енергийната ефективност и използване на алтернативни източници на енергия

Прилагането на мерки за осигуряване на висока енергийна ефективност и минимизирането на загубите, носи преки ползи за подобряване на състоянието на околната среда, доколкото спомага да се ограничи енергийното търсене и използването на природни ресурси за производство на енергия. Това от своя страна намалява натиска над околната среда, което се изразява в по-малко използване на дърва за огрев, намаление на въглероден диоксид, и в този смисъл общо намаляване на вредните емисии, опазване на горите и други природни ресурси.

За периода на Програмата се предвижда дейностите да бъдат съсредоточени както в реализацията на проекти за използване на възобновяеми и алтернативни източници на енергия, така и в осъществяването на оперативни мерки за повишаване на енергийната ефективност, които са на микро ниво. Част от предвидените мерки включват реконструкция на уличното осветление в гр. Лом и населените места от общината, саниране на обществени сгради и др.

Специфична цел 1.2. Опазване и поддържане на биологичното разнообразие, увеличаване на зелените площи в общината

Приоритет 1.2.1. Опазване и съхранение на биологичното разнообразие в защитените зони и територии намиращи се на територията на Община Лом

Община Лом се характеризира с високо биологично разнообразие, но в унисон с процесите във всяка модерно развиваща се община то е подложено на въздействието на широк спектър от заплахи в резултат на човешката дейност. Освен това, са налице естествените процеси, протичащи в екосистемите, които също следва да са обект на овладяване. Заплахите, независимо дали взети поотделно или в комбинация с други неблагоприятстващи опазването на околната среда фактори, засягат в различна степен различните организмови групи, като оказват пряко или косвено влияние върху видовете, съобществата и природните местообитания. Най-важните и видими заплахи за биологичното разнообразие и същевременно предизвикателства за овладяването им, са свързани с потенциалната загуба на местообитания, причинени от дейности в различните сектори на икономиката, в това число, инфраструктурни проекти, урбанизация на природни територии, нерегламентирани сечи в горите, унищожаването на животни и растения, в повечето случаи предизвикано от ползването на биологични ресурси; генетичната ерозия и внасянето на неместни видове по естествен път или в резултат на човешката дейност, които представляват заплаха за генетичната чистота на местните популации или увреждат качествата на природните местообитания; замърсяването на въздуха и ефектът на глобално изменение на климата.

Защитените зони и територии предлагат неповторимата възможност за стимулиране развитието на районите, в които са разположени. Всяка със своята ценност заедно те представляват гаранция за запазена природа и високо качество на средата, които в съчетание с разнообразни и висококачествени продукти, услуги и производства са предпоставка за устойчиво и екологосъобразно развитие.

Защитените територии и ефективното им опазване допринасят за изпълнението на изискванията на редица международни конвенции и споразумения по които България е страна. Тези политики следва да продължат да се изпълняват и доразвиват и на местно ниво.

Многообразието от природни обекти е показател за наличие на богата природна среда, включваща редица защитени растителни и животински видове. Устойчивото

управление и разумно използване на природните ресурси, трябва да бъде обект на целенасочена и добре формулирана местна политика, която взема под внимание целия контекст от събития, политики и перспективи. Без запазена природа и съхранено биологично разнообразие (не само в защитените територии и зони), не е възможно да бъде постигнато оптималното състояние на околната среда в Община Лом, поради което е приоритетно да се формулират политики и отделят средства в тази посока..

Приоритет 1.2.2. Развитие на зелените площи за широко обществено ползване в общината и поддържане на наситена парковата среда

По този приоритет е необходимо да бъдат реализирани дейности, които са насочени основно към обновяване на парковата среда и поддържане и увеличаване на зелените площи в общината. Това може да се постигне с помощта на реализиране на проекти в областта, финансирани от ПУДООС (в рамките на ежегодно провежданата Националната кампания „Чиста околна среда“), със средства от общинския бюджет както и други външни източници. Разширяването на парковата среда ще допринесе за по отворен към околната среда начин на живот и ще рефлектира положително на здравния статус на населението.

Приоритет 1.2.3. Екологосъобразно използване на природните ресурси за развитие на устойчив туризъм

Сред най-сериозните предизвикателства, стоящи пред туризма в бъдеще се очертава намирането на точния баланс между опазването на околната среда и туристическата дейност. Доколкото кризата причинена от COVID-19 създава изключително негативни последици за сектора, то това допълнително ограничава възможността да му да инвестира в „зелени“, мерки да гарантира спазването на основни стандарти и т.н. По време на периода възстановяване на сектора натискът над околната среда ще се засили отново и е важно да бъде овладян. В този смисъл е удачно да се разработят механизми за сътрудничество между местните власти и частния сектор за да бъде възможно този натиск да бъде ограничен.

По приоритета се предвиждат дейности за опазване и популяризиране на природни и културни ценности на територията на общината, създаване на общински фонд за подпомагане и ограничаване натиска над околната среда за най-рисковите обекти, поставяне на информационни табели за презентация на туристически обекти в общината, поддържане на изградените и създаване на нови еко-пътеки, изграждане и реконструкция на инфраструктурата за достъп до и около обектите на културното и природно наследство в т.ч. и за хора, които имат по-висока нужда от подкрепа при

мобилност и др. За популяризиране на туристическите продукти от голямо значение е създаването и насърчаване развитието на местни туристически асоциации и партньорството между тях.

Специфична цел 1.3. Ефективно и ефикасно използване и управление на горските ресурси и осигуряване на превенция за справяне с климатичните промени и природни бедствия

Приоритет 1.3.1. Прилагане на превантивни мерки за справяне с климатичните промени, природни бедствия и екологични рискове

Прилагането на превантивни мерки за опазване на околната среда е задължителен елемент от всяка една такава политика, доколкото подобни мерки са в състояние да запазват околната среда в оптимално състояние. Пожарите биват от най-големите опасности за унищожаването и замърсяването на компонентите на околната среда. Те водят до загуба на органично вещество и местообитания, ерозия на почвата и са един от най-големите източници на въглероден диоксид в атмосферата, оказващ влияние върху изменението на климата. Развитието им може да доведе до унищожаване на биологични единици в т.ч. и защитени видове.

В този смисъл е важно да бъдат реализирани мерки за приоритетно възстановяване и превенция на горските територии, засегнати и унищожени от пожари, съхнене, паша и незаконни сечи, с цел увеличаване площта на горите и повишаване тяхната устойчивост, производителност и капацитет за усвояване на въглероден диоксид, за да се адаптират към климатичните промени.

Необходимо е да бъдат положени усилията към провеждане на лесоустройствени мероприятия в областта и усъвършенстване контрола върху нерегламентираните сечи.

Мерките, които следва да бъдат предприети са насочени към създаване и актуализация на база данни за рискови зони, изграждане на система за ранно предупреждение за възникващи опасности от наводнения, почистване на корита на реки и изграждане на защитни съоръжения.

От фундаментално значение е предприемането на мерки, посветени на възстановяването на горски масиви, засегнати от бедствия – наводнения, пожари и др. чрез залесяване и повишаване качествата на горските култури, като фактори за противодействие на наводненията и вредното въздействие на климатичните промени.

II. Стратегическа цел 2 – „Подобряване на административния капацитет за управление на околната среда, повишаване на екологичната култура, информираността и насърчаване на гражданското участие в процеса на формулиране на политиките за опазването на околната среда и решаване на екологични проблеми”

Изпълнението на тази Стратегическа цел се осъществява чрез следните специфични цели и приоритети:

Специфична цел 2.1. Повишаване на квалификацията на служителите от общинската администрация за прилагане на екологичното законодателство и синхронизиране на общинските нормативни документи с националните изисквания в областта

Приоритет 2.1.1. Създаване на възможности за повишаване на професионалната квалификация на служителите от местната администрация отговарящи за управлението и опазването на околната среда

Неизбежните трансформации в нормативната уредба, касаеща европейските изисквания и произтичащите от това последствия налагат повишаване качеството на административните услуги както и квалификацията на общинските служители. В тази връзка е необходимо служителите (в това число и новоназначени такива) да бъдат адекватно подготвени и обучавани във всяка едно направление, касаещо околната среда. Това е възможно да се постигне, посредством множество участия в организирани работни срещи/семинари на регионално и национално ниво, специализирани обучения, финансиране на общината на допълнителните квалификационни степени и подкрепа в цялостния процес на повишаване на квалификацията на служителите.

Приоритет 2.1.2. Актуализация и допълване на общинските наредби и програми в областта на околната среда

Съществуващата и действаща към настоящият момент нормативна уредба на Община Лом, отговаря на програмните документи и политики посочени в националната правна рамка и съдържа конкретни разпоредби, по отношение правата и задълженията на местната власт в направленията „Околна среда” и „Управление на отпадъците”.

С оглед на динамичните процеси на промяна на европейското и национално законодателство е необходимо общинската нормативна уредба в областта да бъде съобразена и актуализирана своевременно. Това се отнася и до общинските програми в областта на околната среда

При настъпили промени във външната или вътрешна среда, в които се формират политиките за опазване на околната среда, в приоритетите на общината, в националното

законодателство и/или европейското такова или при промени в други фактори със стратегическо значение, същите ще бъдат допълвани и актуализирани.

Специфична цел 2.2. Привличане на обществеността при вземане на решения по въпроси свързани с околната среда и повишаване екологичната култура на населението

Приоритет 2.2.1. Насърчаването на гражданското участие при решаването на проблемите свързани с опазването на околната среда

Демократичният процес предполага активно включване на гражданите в политическия процес. Гражданското участие в процеса формулиране на политики за опазване и възстановяване на компонентите на околната среда е от същинско значение условие за постигане на целите на програмата.

По този начин се създават условия и възможност на общественост в община Лом да идентифицира екологичните дефицити, проблеми и недостатъци в населените места и предлагат идеи за тяхното разрешаване. Дейностите допринасят за повишаването на принципи на представителност и гражданско участие, като за изпълнението на този ангажимент трябва да включат както информационни кампании така и обучение за НПО и активни граждански групи, които да бъдат въвличани чрез различни форми на участие (обществени обсъждания/допитвания, форуми, кръгли маси дискусии и др.).

Приоритет 2.2.2. Повишаване на общественото съзнание и културата за изграждането на нови модели на поведение на обществото, щадящи околната среда и съдействащи за устойчивото развитие

Основен фактор за опазването на околната среда се явява гражданското самосъзнание и разбирането на проблемите, които възникват в резултат от влошаване на състоянието на околната среда. Повишаване културата за опазването на околната среда на населението на община Лом е ключова предпоставка за адекватното прилагане на екологичното законодателство в областта на околната среда. Познаването на екологичните проблеми и негативните последиствия, произтичащи от тях от страна на гражданите, би довело до участието им в процеса на вземане на решения по отношение цялостното облагородяването на състоянието на околната среда.

Дейностите по информиране на обществеността трябва да обхванат всички възрастови групи като поднасянето на информацията трябва да бъде периодичното и посредством инструментите за поддържане на актуална информация на интернет

страницата и информационното табло на общината; социалните мрежи, екологични кампании, както и публикации и медии

Раздел V. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

№	Мярка/Дейност/Проект	Отговорна за изпълнението институция	Времеви график	Необходими за изпълнението средства в лева (прогнозна стойност за целия период)	Източник на финансиране
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1 – „ПОДДЪРЖАНЕ И ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЩИНАТА, ЧРЕЗ СЪЗДАВАНЕ НА УСЛОВИЯ ЗА УСТОЙЧИВО УПРАВЛЕНИЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ЗАПАЗВАНЕ ПРИРОДНИТЕ ДАДЕНОСТИ В РЕГИОНА.”					
Специфична цел 1.1. Редуциране на риска от замърсяване на околната среда чрез подобряване на инфраструктурата и осигуряване на други съпътстващи дейности					
Приоритет 1.1.1 Поддържане качеството на атмосферния въздух					
1.1.1.1	Реконструкция и рехабилитация на общинската пътна мрежа	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Централен бюджет/Общински бюджет/Външни източници
1.1.1.2	Почистване на най-натоварените пътни артерии от прах и осигуряване поддържането им в добро техническо състояние	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
1.1.1.3	Редовно почистване на улиците, вкл. чрез измиване, както и поетапно	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет

Програма за опазване на околната среда на община Лом 2021-2028 г.

	ограничаване на ръчното метене и замяна със специализирана техника, позволяваща отстраняване на замърсяванията без разпрашаване				
1.1.1.4	Разработване и прилагане система за стимулиране на населението и фирмите за топлоизолация на сградите	Община Лом	2021 г. - 2023 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
1.1.1.5	Благоустрояване на зелените площи, в това число чрез допълнително затревяване и поставяне на бордюри	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
1.1.1.6	Съставяне на екипи за извършване на системен контрол към всички строителни обекти, за недопускане емитиране на прах и замърсяване на инфраструктурата, екраниране на строителните обекти	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
1.1.1.7	Създаване на екип за контрол върху превозващи пръст и строителни отпадъци товарни автомобили.	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
1.1.1.8	Екраниране на пътните платна с растителност; провеждане на залесителни кампании	Община Лом	2021 г. – 2023 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
1.1.1.9	Провеждане на разяснителни кампании сред населението за вредите от изгаряне на гуми, пластмаса, битови отпадъци, стърнища и пр.	Община Лом	2021 г. – 2023 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет

Приоритет 1.1.2. Изграждане, доизграждане и реконструкция на водопреносната и канализационна инфраструктура на територията на община Лом и изграждане на ЛПСОВ в малките населени места					
1.1.2.1	Изграждане на ПСОВ – Лом, вкл. идентифициране на източници на финансиране, проектна готовност и изпълнение	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Централен бюджет/Външни източници
1.1.2.2	Изграждане на 20 ЛПСОВ за засилване на процесите по пречистване на отпадните води, вкл. идентифициране на източници на финансиране, проектна готовност и изпълнение	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Външни източници (проектно финансиране)
1.1.2.3	Реконструкция и разширяване на канализационната и водопреносната мрежа, вкл. идентифициране на източници на финансиране, проектна готовност и изпълнение	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Централен бюджет/Общински бюджет/Външни източници
1.1.2.4	Премахване от употреба на азбестоциментови тръбопроводи за водоснабдителната мрежа и замяна с нови.	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Централен бюджет/Външни източници
1.1.2.5	Регулярен мониторинг на състоянието на водните обекти за общинско ползване на територията на общината, в това число чрез водене на дневници, измерване на нивата, пробовземане и анализ на състоянието на водите.	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет

Програма за опазване на околната среда на община Лом 2021-2028 г.

1.1.2.6	Контрол и мониторинг за овладяването на нивата замърсяване в рисковите райони и участъци и минимизиране на негативния натиск над околната среда	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
1.1.2.7	Провеждане на разяснителни кампании сред населението с цел намаляване на вредното антропогенно влияние и замърсяването на водните басейни.	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
Приоритет 1.1.3. Оптимизиране на системата за управление на отпадъците на територията на общината					
1.1.3.1	Изготвяне на общинска ПУО 2021-2028 г. съответстваща на НПУО 2021-2028 и на Методическите указания	Община Лом	2021 г. – 2023 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници
1.1.3.2	Изпълнение на мерките по Общинска ПУО 2021-2028 на община Лом (ПУО е неразделна част от ПООС и мерките, заложи в нея са фактически мерки и по ПООС, но за по-голяма яснота са изготвени в отделна програма)	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници
Приоритет 1.1.4. Благоустрояване на населените места					
1.1.4.1	Ремонт и реконструкция на сгради, които са собственост на общината (училища, детски градини и др.), вкл. идентифициране на източници на финансиране, проектна готовност и изпълнение	Община Лом	2021 г. – 2023 г.	Не е изготвен разчет	Централен бюджет/Общински бюджет/Външни източници

1.1.4.2	Изграждане на вело- и пешеходни алеи в по-големите населени места в Община Лом, вкл. идентифициране на източници на финансиране, проектна готовност и изпълнение	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници
1.1.4.3	Изграждане и ремонт на улици, вкл. идентифициране на източници на финансиране, проектна готовност и изпълнение	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници
1.1.4.4	Обновяване и ремонт на спортни комплекси и площадки, вкл. идентифициране на източници на финансиране, проектна готовност и изпълнение	Община Лом	2021 г. – 2024 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници
Приоритет 1.1.5. Повишаване на енергийната ефективност и използване на алтернативни източници на енергия					
1.1.5.1	Адаптиране на слънчеви колектори за осигуряване на битово горещо водоснабдяване в обекти общинска собственост, за производство на ел. енергия за собствени нужди и разработване и прилагане на мерки за въвеждане на хибридно улично осветление	Община Лом	2021 г. – 2023 г.	Не е изготвен разчет	Централен бюджет/Общински бюджет/Външни източници
1.1.5.2	Интегриране на системи за централизирано управление и диагностика на уличното осветление с цел оптимизиране на разходите и повишаването на производителността	Община Лом	2023 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници

1.1.5.3	Оползотворяване потенциала на ВЕИ – слънчева енергия за съоръженията за външно изкуствено осветление – улични осветители с фотоволтаичен елемент	Община Лом	2022 г. – 2024 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници
1.1.5.4	Саниране на сгради, които са собственост на общината, вкл. идентифициране на източници на финансиране, проектна готовност и изпълнение	Община Лом	2023 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Централен бюджет/Общински бюджет/Външни източници
Специфична цел 1.2. Опазване и поддържане на биологичното разнообразие, увеличаване на зелените площи в общината					
Приоритет 1.2.1. Опазване и съхранение на биологичното разнообразие в защитените зони и територии, намиращи се на територията на Община Лом					
1.2.1.1	Укрепване и поддържане на изградената мрежа от защитени територии	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Централен бюджет/Общински бюджет/Външни източници
1.2.1.2	Придържане и спазване на ограниченията и забраните за опазване на видовете и техните местообитания в защитените зони от Натура 2000, намиращи се на територията на общината	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Централен бюджет/Общински бюджет/Външни източници
1.2.1.3	Проучване на възможности за финансиране на проекти за опазване и подобряване на биоразнообразието в общината	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Външни източници

Програма за опазване на околната среда на община Лом 2021-2028 г.

1.2.1.4	Формулиране на обществен дебат за определяне на механизми за ограничаване на натиска над околната среда в и около защитените зони и територии в резултат на икономически дейности	Община Лом	2021 г. – 2022 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
1.2.1.5	Провеждане на социологическо изследване по отношение на опазването и съхранението на биологичното разнообразие в защитените зони и територии намиращи се на територията на Община Лом от страна на местното население	Община Лом	2021 г	Не е изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници
1.2.1.6	Провеждане на информационни кампании с цел изграждане на екологично съзнание в обществото и конкретно, запознаване с вредите от разрушаване на природните местообитания.	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
1.2.1.7	Поддържане на актуални регистри и списъци с издадените разрешителни за събиране на билки, вкл. с видовете билки, заявените количества, заявените местности.	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет

Приоритет 1.2.2. Развитие на зелените площи за широко обществено ползване в общината и поддържане на наситена парковата среда					
1.2.2.1	Развитие и разгръщане на парковите пространства на територията на цялата община	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Централен бюджет/Общински бюджет/Външни източници
1.2.2.2	Поддържане на зелените площи на територията на Община Лом	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
1.2.2.3	Повеждане на информационни кампании сред населението за разясняване на реда за опазване на озеленените площи и декоративната растителност в населените места и извънселищните територии.	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
Приоритет 1.2.3. Екологосъобразно използване на природните ресурси за развитие на устойчив туризъм					
1.2.3.1	Изграждане на екомаршрути, които обхващат ключови за общината природни, исторически и културни забележителности	Община Лом	2021 г. – 2023 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
1.2.3.2	Реконструкция на инфраструктура за достъп до и около обектите на културното и природно наследство	Община Лом	2023 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Централен бюджет/Общински бюджет/Външни източници
1.2.3.3	Създаване на мрежи от организации за развитие на алтернативни форми на туризъм	Община Лом (инициатор)	2021 г. – 2023 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет

1.2.3.4	Създаване на общински фонд за подпомагане и ограничаването натиска над околната среда за най-рисковите обекти	Община Лом	2022 г. – 2024 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
Специфична цел 1.3. Ефективно използване и управление на горските ресурси и превенция за справяне с климатичните промени и природни бедствия					
Приоритет 1.3.1. Предприемане на превантивни мерки за справяне с климатичните промени, природни бедствия и екологични рискове					
1.3.1.1	Почистване на корита на реки и изграждане на защитни съоръжения	Община Лом	2022 г. – 2023 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
1.3.1.2	Залесяване на опожарени горски територии и извършване на превантивни дейности в общината за предотвратяване на горски пожари	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници
1.3.1.3	Актуализация на база данни за рискови зони в горските местности	Община Лом	2022 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
1.3.1.4	Създаване и обновяване на система за ранно предупреждение за възникващи опасности от наводнения	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
1.3.1.5	Автоматизиране на постоянния мониторинг на свлачищата чрез автоматични датчици в зоните с най-висок свлачищен риск, а именно - кв. Младеново в гр. Лом, с. Орсоя, с. Сливата.	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет/ Външни източници/ Проектно финансиране

1.3.1.6	Регулярен контрол по отношение на укрепителните съоръжения, както и на строителните и строително ремонтните дейности в районите с висок свлачищен риск в общината.	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
1.3.1.7	Провеждане на разяснителни кампании сред населението в посока намаляване на вредните антропогенни влияния в рисковите свлачищни райони.	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
1.3.1.8.	Изготвяне на общинска Програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите 2020-2030 г., съответстваща на НПОУПВФП 2020-2030 и на Методическите указания	Община Лом	2021 г. – 2023 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници
1.3.1.9.	Изпълнение на мерките по Общинска ПОУПВП 2020-2030 на община Лом (ПОУПВП е неразделна част от ПООС и мерките, заложи в нея са фактически мерки и по ПООС, но за по-голяма яснота са изготвени в отделна програма)	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2 – „ПОДОБРЯВАНЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИЯ КАПАЦИТЕТ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА, ПОВИШАВАНЕ НА ЕКОЛОГИЧНАТА КУЛТУРА, ИНФОРМИРАНост И АКТИВНО УЧАСТИЕ НА ГРАЖДАНИТЕ ПРИ ФОРМУЛИРАНЕ НА ПОЛИТИКИТЕ ЗА ОПАЗВАНЕТО НА ОКОЛНАТА СРЕДА РЕШАВАНЕ НА ЕКОЛОГИЧНИ ПРОБЛЕМИ”					
Специфична цел 2.1. Повишаване на квалификацията на служителите от общинската администрация за прилагане на екологичното законодателство и синхронизиране на общинските нормативни документи с националните изисквания в областта					

Приоритет 2.1.1. Създаване на възможности за повишаване на професионалната квалификация на служителите от местната администрация отговарящи за управлението и опазването на околната среда					
2.1.1.1	Повишаване на административния капацитет на служители от общинската администрация в контекста на прилагането на екологичното законодателство (участие в семинари, форуми, кръгли маси, конференции обучения и др.)	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
2.1.1.2	Подобряване на капацитета за работа по проекти за външно финансиране	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
2.1.1.3	Подобряване на информационната обезпеченост в контекста на процеса на управление на околната среда	Община Лом	2021 г. – 2022 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
2.1.1.4	Повишаване на качеството на административното обслужване на гражданите и бизнеса, чрез въвеждане и интегриране на съвременни информационни системи	Община Лом	2022 г. – 2023 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
2.1.1.5	Увеличаване на броя на заетите експерти, в областта на опазването на околната среда	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
Приоритет 2.1.2. Актуализация и допълване на общинските наредби и програми в областта на околната среда					
2.1.2.1	Синхронизиране на местната нормативна уредба с националното и европейско законодателство	Община Лом	2022 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет

Специфична цел 2.2. Привличане на обществеността при вземане на решения по въпроси свързани с околната среда и повишаване екологичната култура на населението					
Приоритет 2.2.1. Насърчаването на гражданското участие при решаването на проблемите свързани с опазването на околната среда					
2.2.1.1	Създаване на комуникационни канали през профили в множество социални мрежи (Instagram, Twitter и др.) за по-голяма свързаност гражданите и многообразие на информацията	Община Лом	2021 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
2.2.1.2	Поддържане на актуална информация за състоянието на околната среда на сайта на Община Лом	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
2.2.1.3	Провеждане на тематични форуми и граждански допитвания по проблемите на околната среда	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
2.2.1.4	Участие в национални и общински кампании свързани, ПСОВетени на опазването на околната среда	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
2.2.1.5	Организиране на обществени обсъждания, кръгли маси и дискусии по екологични проблеми	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
Приоритет 2.2.2. Повишаване на общественото съзнание и културата за изграждането на нови модели на поведение на обществото, щадящи околната среда и съдействащи за устойчивото развитие					
2.2.2.1	Провеждане на кампании с обществеността в посока намаляване на общото ниво генерирани отпадъци.	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет

Програма за опазване на околната среда на община Лом 2021-2028 г.

2.2.2.2	Провеждане на кампании с обществеността в посока по-добро оползотворяване на системата за разделно събиране	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
2.2.2.3	Провеждане на педагогическа, логистическа и координационна работа с учебните и детски заведения в общината по проблемите, свързани с опазването на околната среда	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
2.2.2.4	Провеждане на кампании с обществеността в посока по-добро утилизирание на създадената система за събиране на битови и строителни отпадъци и прекратяване на практиките по нерегламентирано изхвърляне	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
2.2.2.5	Провеждане на информационна кампания за възможностите при използването на ВЕИ, информирание жителите на общината за възможни финансови схеми за реализиране на частни ВЕИ проекти	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
2.2.2.6	Повишаване екологичната култура на населението чрез публикации в местната преса, интернет страницата на общината, презентирание на екологични дейности, и др. мероприятия с екологична насоченост	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет

2.2.2.7	Провеждане на информационни кампании с цел изграждане на екологично съзнание в обществото и конкретно, запознаване с вредите от разрушаване на природните местообитания.	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
2.2.2.8	Провеждане на информационни кампании сред населението с цел насърчаване на домашно компостиране.	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
2.2.2.9	Провеждане на информационни кампании сред населението за разясняване на реда за опазване на озеленените площи и декоративната растителност в населените места и извънселищните територии.	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
2.2.2.10	Провеждане на разяснителни кампании сред населението за необходимостта от опазване чистотата на водните басейни.	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет
2.2.2.11	Провеждане на разяснителни кампании сред населението за намаляване на вредните антропогенни влияния в рисковите свлачищни райони.	Община Лом	2021 г. – 2028 г.	Не е изготвен разчет	Общински бюджет

Раздел VI. ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА

Същността на организацията за изпълнението на общинската Програма за опазване на околната среда на Община Лом представлява хомогенен и перманентен процес на стратегическо планиране, събиране, анализ и синтез на информация и данни, а също така разработване на инвестиционни проекти, проекти за насърчаване на практиките за опазване на околната среда, посредством комуникационни кампании и други осведомителни мероприятия, изпълнение на финансираните проекти и множество, контролни, спомагателни и подпомагащи дейности.

Доколкото всяка една от изброените дейности се разполага в различно структурно звено е препоръчително Общината Лом да разработва, модифицира, трансформира и прилага определена матрица за организация на изпълнението на програмата, в която са ясно определени отговорниците за заложените проекти и дейности.

Удачен подход е прилагането на т.нар. “RACI” матрица (Таблица на отговорностите). Използването ѝ (в различните ѝ версии) е една от популярните практиките в областта на управлението на проекти и процеси. При изпълнението на всяка задача се дефинират различни роли:

- * Responsible (Реализиращ) – извършва основата работа по заданието и лидира процеса;
- * Accountable (Отговарящ) - контролира изпълнението на задачите, като бива държан отговорен за тях;
- * Consulted (Консултиращ) – лице с компетенции да изпълни задачата или част от нея, но в случая само консултира;
- * Informed (Информиран) – получава информация за развитието на задачите.

Прилагайки този модел на организацията на работата в рамките на своята структурата, Община Лом може да оптимизира процесите на работа и да гарантира ефективно изпълнение на задачите, свързани с изпълнението на Програмата.

За изследването на степента на изпълнение на целите и мерките, заложи в Общинската програма за опазване на околната среда се предвижда да се изгради система за наблюдение и оценка, която ще работи при условията на:

- * Използване на индикатори за мониторинг и оценка;

- * Синхронизиране с принципите на публичност, прозрачност и равнопоставеност;

Мониторингът и оценката всяка година ще проследяват в каква степен са изпълнени конкретните задачи (посредством показателите) за постигане целите на Общинската програмата за опазване на околната среда, а също така ще съблюдава за това за това дали са спазени основните нейни принципи. При констатация, че не са изпълнени задачите за съответния период или не са съблюдавани принципите на публичност, прозрачност и равнопоставеност ще се извършва анализ на причините за това и какви действия следва да бъдат предприети с оглед на тяхното реализиране.

Основен координиращ орган за наблюдение и оценка на изпълнението на Общинската програмата за опазване на околната среда е РИОСВ.

Във връзка с изпълнението на реализацията на заложените в Програмата мерки, цели и мероприятия, основната дейност за координация, изпълнение и отчет е задължение на експертите по екология в Общината.

Необходимо е периодично да се извършва актуализация на Програмата, при промяна на условията във вътрешната и външната среда на Общината.

Предвижда се да се представя ежегоден отчет за изпълнението пред Общинския съвет, в т.ч. да се извършва анализ на приходите по различните възможни източници на финансиране както следва:

- * Централен бюджет;
- * Общински бюджет;
- * Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда (ПУДООС);
- * Национален доверителен екофонд;
- * Публична инвестиционната програма на МС;
- * Европейски фонд за регионално развитие;
- * Финансови ресурси по линия на МОСВ;
- * Програма за трансгранично сътрудничество „България-Турция“ 2021-2027;
- * Програма “LIFE”;
- * Програма за морско дело и рибарство (наследник) 2021-2027
- * Оперативна програма „Околна среда“ 2021-2027 г.;
- * Финансов механизъм на Европейското икономическо пространство;
- * Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони 2021-2027 г.;
- * Механизъм „съвместно изпълнени“ в рамките на протокола от Киото към Рамковата конвенция по изменение на климата;

- * Споразуменията за двустранно сътрудничество;
- * Международни организации, финансови институции и др.

Раздел VII. МОНИТОРИНГ И КОНТРОЛ

Процесите на мониторинг и контрол, както и механизмите, които те възплъщават в себе си, имат определени цели и функции по отношение на реализацията на публичните политики в областта на околната среда, като осигуряване на прозрачност, отчетност, отговорност на управлението, качеството на изпълнението, създаване на механизми за участие, постигане на съгласие, повишаване на ефективността и ефикасността на включените в програмата мерки и политики и изграждането на стратегическа визия. В този смисъл дейностите за мониторинг и контрол ще бъдат прилагани в следните аспекти:

1. Осигуряване на прозрачност

Прозрачността е основна характеристика на демократичния процес и позволява на гражданите да осъществяват форми на контрол в процеса на вземане на политически решения и в частност формулирането на публични политики и програми. В този смисъл, трябва да се отбележи, че при реализацията настоящата програма, отговорните за нейното изпълнение структури трябва да осигуряват свободен достъп до информация за състоянието на околната среда и за цялостното изпълнение на програмата, към заинтересованите страни и обществеността, като цяло. Свободният достъп ще гарантирана проследимостта на прилагането на интегрираните мерки, в т.ч. очакваните резултати, цели, положителни въздействия и други ефекти.

2. Осигуряване на отчетност

Като ключов инструмент от провеждането и реализацията на настоящата програма, процесът на мониторинг ще има за цел да обезпечи осигуряването на информация за степента на достижимост на набелязаните цели, изпълнението на мерките, за ефективността, ефикасността и рационалността на използване на публични ресурси и за степента на постигнато въздействие. Удачно е да се дейностите по мониторинг и контрол по отношение на отчетността да се извършват като се генерира информация за нивото на изпълнение на всяка една от разписаните мерки, стойността на разходваните средства и създадените ефекти. Отчетността трябва да се гарантира с представяне на годишни доклади за изпълнението на Програмата, които да са публично достъпни.

3. Осигуряване на отговорност на управлението

Общинското ръководство, общинският съвет и служителите в публичния сектор следва да отговарят пред заинтересованите страни и обществеността за упражняването

на техните правомощия, да вземат мерки при критика или изисквания, поставени от гражданите, както и да поемат отговорност за грешки и некомпетентност. В този смисъл е важно да се разработят механизми на мониторинг и контрол по отношение на регулярното повишаване на уменията и квалификация на отговорните лица, както и да се изградят различни нива на проверка на качеството във връзка с начина на отчитане и изпълнението на програмата.

4. Подобряване на качеството на изпълнението

По време на прилагането на мерките за мониторинг и контрол за изпълнение на програмата е необходимо да се изгражда капацитет за създаване, реализиране и изпълнение на качествени политики при оптимално съчетаване на резултати с ресурси.

В този смисъл е важно Община Лом да анализира как изпълнението на различните мерки, част от Програмата биват постигнати, на каква цена и какви резултати се постигат с тях. Отговорните фактори за провеждане на политиките за опазването на околната среда трябва да изготвят препоръки към ръководството на Общината за оптимизиране на публичните политики.

5. Създаване на механизми за участие в процеса на формулиране и провеждане на политики

Контролните функции имат за цел да гарантират спазването на принципа за представителност и свободен достъп до процеса на формулиране на политиките в областта на околната среда. По този начин ще бъде възможно гражданите да получават възможност да участват във вземането на решения по отношение на оценката и промените при реализацията на публичните политики и програми – пряко или опосредствано от легитимните институции, които представляват техните интереси. Подходящо е да се провеждат кръгли маси, отворени форуми и други мероприятия, които да позволяват от една страна влизането на гражданите в процеса на формулиране на политики, а от друга да се засили контролната роля на обществеността при изпълнението на програмата.

6. Постигане на съгласие и обществен консенсус

Балансирането управление се базира на съгласуване на различните обществени интереси, като има за цел за да постигне обществен консенсус за провеждане на политиките. Характерен белег на тази характеристика е стремежа към включване на заинтересованите страни, които получават различни форми за упражняване на влияние върху осъществяваните мерки, предмет на настоящата програма..

7. Повишаване на ефективността и ефикасността на заложените мерки и изграждането на стратегическа визия

В този пункт дейностите по мониторинг и контрол трябва да служат като инструмент за предефинирането на политики по опазване на околната среда чрез актуализиране на настоящата програма или през други инструменти. Това трябва да се случва при неефективно и неефикасно изпълнение на програмата, при промяна на потребностите на Община Лом, при редуциране на бюджета или увеличаването на възможностите на Общината. Необходимо е в процеса на изпълнение на Програмата да се събира информация, относно всички преки и косвени фактори, които имат отношение към цялостното опазване на околната среда.

Раздел VIII. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

- I. Закони и подзаконови нормативни актове по прилагането им, имащи отношение към опазване на околната среда.
- * Закон за управление на отпадъците (Обн. ДВ. бр.53 от 13 Юли 2012г, посл. изм. ДВ. бр.105 от 11 Декември 2020г.)
 - * Закон за опазване на околната среда (обн. ДВ, бр.91/25.09.2002 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.102 от 1 Декември 2020г.)
 - * Закон за чистотата на атмосферния въздух (Обн. ДВ. бр.45 от 28 Май 1996г., последно изм. доп. ДВ. бр.81 от 15 Октомври 2019г)
 - * Закон за водите (Обн. ДВ. бр.67 от 27 Юли 1999г., посл. изм. ДВ. бр.103 от 13 Декември 2018г.)
 - * Закон за почвите (Обн. ДВ. бр.89 от 6 Ноември 2007г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.98 от 27 Ноември 2018г.)
 - * Закон за отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети (обн. ДВ, бр. 43 от 29.04.2008 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.96 от 10 Ноември 2020г.)
 - * Закон за опазване на земеделските земи (обн. ДВ, бр. 35 от 24.04.1996 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.83 от 9 Октомври 2018г.)
 - * Закон за биологичното разнообразие (ДВ, бр.77 / 09.08.2002 г., посл. изм. и доп., ДВ бр. 98 / 27.11.2018 г.)
 - * Закон за лечебните растения (ДВ, бр. 29 / 07.04.2000 г., посл. изм. ДВ, бр. 58 / 18.07.2017 г.)
 - * Закон за генетично модифицирани организми (ДВ, бр.27 / 29.03.2005 г., посл. изм. бр. 58 / 18.07.2017 г.)
 - * Закон за защитените територии (обн. ДВ, бр.133/1998 г., посл. изм. ДВ, бр.66/2013 г., посл. доп. ДВ. бр.1 от 3 Януари 2019г.)
 - * Закон за лова и опазване на дивеча (изм. ДВ, бр. 77 / 04.11.2011 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.74 от 20 Септември 2019г.)
 - * Закон за рибарството и аквакултурите (ДВ, бр. 41 / 24.04.2001 г., посл. изм. ДВ. бр.52 от 9 Юни 2020г.)
 - * Закон за митниците (ДВ, бр. 15 / 6.02.1998 г., посл. изм. ДВ. бр.14 от 18 Февруари 2020г.)
 - * Закон за ратификация на Базелската конвенция за контрол на трансграничния превоз на опасни отпадъци и тяхното третиране (Обн., ДВ, бр. 8 от 26.01.1996 г.)

II. Стратегически и планови документи, приети на национално ниво:

- * Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие до 2030 г., приета с Решение № 621 на Министерския съвет от 25.10.2019 г.;
- * Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха (2020 - 2030 г.), приет с Решение № 541 на Министерския съвет от 13.09.2019 г.;
- * Национална програма за подобряване качеството на атмосферния въздух (2018 – 2024 г.), приета с Решение № 334 на Министерския съвет от 07.06.2019 г.;
- * Морска стратегия на Република България и програма от мерки, приета с Решение № 1111 на Министерския съвет от 29.12.2016 г.;
- * Национална Програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите (2020-2030 г.);
- * Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Република България (актуализация за програмен период 2014-2020 г.), приета с Протокол № 38.1 на Министерския съвет от 23.09.2015 г.;
- * Национален план за управление на отпадъците 2014 – 2020 г., приет с Решение №831 от 22 декември 2014 г. на Министерски съвет;
- * Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор, приета с Решение на Народното събрание от 21.11.2012 г. и План за действие към Националната стратегия за управление и развитие на водния сектор в Република България, в краткосрочна (2013-2015 г.), средносрочна (2016-2021 г.) и дългосрочна (2022-2037 г.) перспектива;
- * Актуализиран Национален план за действие по управление на устойчивите органични замърсители (УОЗ) в България 2012 г. - 2020 г., приет с Протокол № 33.2 на Министерския съвет от 05.09.2012 г.;
- * Трети Национален план за действие по изменение на климата за периода 2013-2020 г., приет с Решение № 439 на Министерския съвет от 01.06.2012 г.;
- * Стратегически план за действие за опазване на околната среда и възстановяване на Черно море, приет с Решение № 282 на Министерския съвет от 21.04.2009 г.;
- * Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие, приет с Протокол № 15.3 на Министерския съвет от 06.04.1998 г.;
- * Програма за изпълнение на директива 91/271/ЕО за пречистването на отпадъчните води от населените места;
- * Стратегическия план за биологичното разнообразие 2011-2020;

- * Национален стратегически план за поетапно намаляване на количествата на биоразградимите отпадъци, предназначени за депониране 2010 – 2020 г.;
- * Национален стратегически план за управление на отпадъците от строителство и разрушаване на територията на Р. България за периода 2011 – 2020 г.;
- * Трети национален план за действие по изменение на климата за периода 2013-2020 г., приет с Решение №439 от 01.06.2012 г. на Министерски съвет;
- * План за управление на речните басейни в Черноморски район за басейново управление за периода 2016 – 2021 г. и национална програма за изпълнението му, приет с Решение №1107 от 29 декември 2016 г. на Министерски съвет;
- * Национална стратегия за околна среда 2009 – 2018 г., одобрена с Решение №353 от 15 май 2009 г. на Министерски съвет;
- * Национална стратегия за регионално развитие 2012 – 2022 г., приета с Решение №696 от 24.08.2012 г. на Министерски съвет;
- * Национална програма за подобряване качеството на атмосферния въздух (2018 – 2024г.), приета с Решение № 334 на Министерския съвет от 07.06.2019г.;
- * Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха (2020 - 2030г.), приета с Решение № 541 на Министерския съвет от 13.09.2019г.

III. Стратегически и планови документи, приети на регионално ниво:

- * Областна стратегия за развитие на Област Монтана 2014-2020 г., приета с Протокол на Областния съвет за развитие от 27.06.2013 г.
- * Областен план за развитие на горските територии за област Монтана, 2018 г.

IV. Стратегически, планови документи и програми, приети от Общински съвет – Лом:

- * Общ устройствен план на Община Лом е приет с Решение №157/16.11.2020 г. на Общински съвет-Лом, публикувано в бр. 106/15.12.2020 г. на „Държавен вестник“.
- * План за интегрирано развитие на община Лом 2021–2027
- * Интегриран план за градско възстановяване и развитие на град Лом
- * Стратегия за управлението и разпореждането с общинска собственост и стопанска дейност на Община Лом за периода 2019 – 2023 г.
- * Стратегия за развитие на туризма 2014-2020 г.
- * Програма за насърчаване използването на енергията от ВЕИ и биогорива в община Лом

- ✱ Програма за оценка на качеството на води и водни обекти на територията на Община Лом
- ✱ Общинска програма за управление на отпадъците на Община Лом

V. Наредби и правилници, приети от Общински съвет – Лом:

- ✱ Наредба за реда и условията при отглеждане на животни на територията на Община Лом, изм. и доп. с Решение № 107 от Протокол № 11/30.06.2020 г.
- ✱ Наредба за изграждане и опазване на зелената система на територията на Община Лом, приета от Общински съвет с Решение № 216 от 06.10.2008 г.
- ✱ Наредба за реда и начина на ползване на дървесина добита извън горския фонд на територията на Община Лом, Изменена и допълнена с Решение № 371 от Протокол №45/3.11.2017 г. на Общински съвет Лом.
- ✱ Наредба за управление на отпадъците на територията на Община Лом, приета от Общинския съвет – Лом с Решение № 551/14.08.2014.
- ✱ Наредба за определяне на местните данъци на територията на Община Лом, Изменена и допълнена с Решение № 228 От Протокол № 26/29.04.2021 г.
- ✱ Наредба за стопанисване и управление на земеделски земи от Общинския поземлен фонд, изменена и допълнена с Решение № 204 от Протокол № 24 /26.02.2021 г на Общински съвет – Лом
- ✱ Наредба за управление, стопанисване и ползване на горски територии - общинска собственост
- ✱ Наредба за управлението на общинските пътища в Община Лом, приета 08.2008 година.

Раздел IX. ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 1: СПИСЪК НА ВИДОВЕТЕ ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ В ОБЩИНА ЛОМ

Списък на видовете лечебни растения, описани по видове и морфологичните им части, които могат да бъдат добити с търговски цели, за които ще се издават разрешителни за ползване на билки от общинските имоти в община Лом

**Блатия (върболист)
Lythrum salicaria L.**

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: 60-150 см високо, изправено, ръбесто стъбло. Листата са последователни. Цветовете са червени, розови или бели, събрани в метличести съцветия. Плодът е продълговата, яйцевидна, двугнезна кутийка.

Цъфтеж: юни – август.

Разпространение: Расте по влажни ливади край реки и потоци. Среща се по поречието на река Лом и река Дунав и местността „Моминбродско блато”.

Употребяема част: Използват се цъфтящите върхни части на стъблата.

**Блян Черен
Hyoscyamus Niger L.**

Двегодишно тревисто растение (по-рядко едногодишно) с неприятна миризма.

Морфология:

- стъбло – право, разклонено, окосмено и достига на височина до 50-80 см.

- листа – при основата си имат дръжки и образуват розетка.

- цветове– едри, жълто-кафяви с виолетови нишки.

Цъфтеж: май – септември

Разпространение: пустеещи и буренясали места. Среща се в местностите „Сергена”, „Садовете”, „Аспарухов хълм”, ”Кален поток”.

Употребяема част: листата, които се берат по време на цъфтеж.

Бреза обикновена
Betula pendula Roth.

Високо до 25 м дърво или храст, до 2—3 м.

Морфология: с гладка, тънка, бяла кора, която се обелва на хоризонтални ивици. Младите клони са прави, по-старите са увиснали, осеяни със смолисти брадавички. Листата са ромбовидни или сърцевидни, заострени на върха, по ръба двойно назъбени, в основата си целокрайни. Отгоре листата са тъмни и лъскави, докато отдолу са по-светлозелени. Мъжките съцветия са дълги, цилиндрични, увиснали реси, а женските — къси, изправени, цилиндрични, 2-4 см дълги и 8-10 мм в диаметър.

Цъфтеж: април – май.

Употребяема част: за лечебни цели се използват листата (Folia Betulae), листните пъпки (Gemmae Betulae) и кората (Cortex Betulae). Листата се събират през юни—септември, когато напълно са развити. Пъпките и кората — през април — май, по време на движение на соковете в растението и преди разпукването на пъпките.

Разпространение: Расте из горите, сечищата и по скалистите места — в зоната на иглолистните и буковите гори навсякъде в страната. Отглежда се и като декоративно растение в паркове и градини.

Брей
Tamus communis L.

Многогодишно увивно тревисто растение.

Морфология: с месесто, грудесто коренище, до 20—30 см дълго и 5 - 10 см широко, на повърхността с дебел кафяв корков пласт. Стъблата са до 3-4 м дълги. Листата са с дълги дръжки, яйцевидни или обратно яйцевидни, с дълбока сърцевидна основа, на върха заострени, целокрайни, отгоре тъмнозелени, лъскави. Цветовете са бледозеленикави, еднополови, събрани в гроздовидни съцветия, разположени в пазвите на по-горните стъблови листа.

Околоцветникът е шестделен. Тичинките са 6. Плодът е яркочервен, сочен, ягодовиден, с 3 — 5 семена.

Цъфтеж: май – юли.

Разпространение: Расте по влажни, сенчести храсталачни места и в букови гори из цялата страна. Среща се в района на „Добридолски манастир“.

Употребяема част: Използват се коренищата.

Бръшлян
Hedera helix L.

Вечнозелен храст.

Морфология: пълзящи или катерливи стъбла. Листата са 3-10 см дълги, кожести, лъскави, по цветоносните клонки яйцевидни или елипсоидни. Цветовете са жълтозелени с петделна чашка и венче.

Цъфтеж: август – септември, а плодовете узряват на следващата пролет.

Разпространение: Сенчести места, среща се в местността „Чукни бабка” в с. Станево, местността „Ливагето”, местността „Багачина”, местността „Топунанске валок” в с. Станево.

Употребяема част: Използват се листата.

БОСИЛЕК
OSIMUM BASILICUM

Едногодишно тревисто растение с характерен аромат.

Морфология: Стъблото е 20-60см високо, четириръбесто, разклонено в основата. Съцветието е прекъснато, класовидно, образувано от малкоцветни прешлени. Цветовете са бели, по-рядко розови. Плодът след узряване се разпада на 4 чернокафяви орехчета. Растението излъчва характерна, приятна миризма.

Цъфтеж: от юни до август.

Разпространение: като градинско цвете.

Употребявана част: Използват се цъфтящата надземната част, отрязана на около 20 см от върха, без долните одървенели части от стъблото.

Бъз нисък (Бъзак)
Sambucus Ebulus L.

Многогодишно тревисто растение от с височина 50-200 см.

Цъфтеж: юни – септември

Разпространение: Среща се по пустеещи тревни местообитания, местностите „Садовете” и „Бахчите”.

Употребяема част: корен, плод и цвят.

Бъз черен
***Sambucus nigra* L.**

Храст или малко дърво.

Морфология: Има развита коренова система и много разклонено стъбло. Дървесината му е мека. Листата са сложни, нечифтоперести, състоящи се от 5–7 дяла. Дяловете са леко назъбени. Цветовете са бели и образуват едри, чадърообразни съцветия. Плодовете представляват месести зърна, които съдържат по 3 семенца.

Цъфтеж: май – юни.

Разпространение: У нас черния бъз се среща из цялата страна, покрай селата и реките, в доловете, из градините и дворовете, край реките и деретата.

Употребяема част: цветовете, плодовете.

Бяла Мъртва коприва
***Lamium album* L.**

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: пълзящо хоризонтално коренище. Стъблата са 30-60 см високи. Цветовете са бели, разположени в прешлени в пазвите на горните листа. Плодът се разпада на 4 орехчета.

Цъфтеж: април – юли.

Разпространение: Расте по влажни ливади край реки и потоци. Среща се по поречието на река Дунав и река Лом.

Употребяема част: Използват се цъфтящите връхни части на стъблата.

Бял пелин
Artemisia absinthium

Многогодишно сребристо тревисто растение със своеобразен приятен аромат и силно горчив вкус.

Морфология: Стъблото е от 40-120 см високо, в горната част разклонено, в основата вдървено. Листата от двете страни са покрити със сребристи копринести власинки. Всички

цветове са тръбести, жълти, без чашка. Плодът е около 1 мм дълъг, кафяв, продълговат, заострен.

Цъфтеж: от юли до септември.

Разпространение: Расте по тревисти и места, из храсталаци градини, около района на местността „Кошарите“, местността „Край реката“ в с. Трайково, местността „Дръмките“ в с. Орся.

Употребяема част: Използват се цъфтящите облистени върхни части, отрязани на около 25 см от върха. Събират се в началото на цъфтежа. Не се смесва с черния пелин, на който листата отгоре са тъмнозелени, голи, а отдолу бели.

Бял равнец **Achillea Millefolium**

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: пълзящи подземни издънки, с право неразклонено стъбло. На върха на стъблото цветните кошнички са събрани в гъст щит. Всяка кошничка се състои от 5 периферни, бели езичести цветове.

Цъфтеж: от юни до септември.

Разпространение: Расте по тревисти места, по ливади, между храстите. Среща се в местността „Вишката“ в с. Добри дол, местността „През реката“ в с. Сталийска махала, местността „Сергена“.

Употребяема част: За лечебна цел се използват цветните кошнички и надземната част.

Бял смил **Gnaphalium luteo-album**

Едногодишно сивовлакнесто растение.

Морфология: високо е 5-25 см, от основата силно разклонено. Листата са последователни, линейно ланцентни до продълговати, 1-5 см дълги и 2-6 мм широки. Цветовете са много дребни, светложълти. Плодовете са продълговато цилиндрични.

Цъфтеж: от юни до септември.

Разпространение: Расте по влажни места из цялата страна. Среща се по поречието на река Лом и река Дунав.

Употребяема част: Използват се надземната част, събрана през лятото по време на цъфтеж.

Вълча ябълка
Aristolochia clematitis L.

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: С късо пълзящо коренище и изправено стъбло, високо до 1 м, обикновено неразклонено, голо. Листата последователни, на дълга дръжка, широко яйцевидно-сърцевидни или бъбрековидни, дълги 3-15 см, целокрайни. Цветовете събрани по няколко (2-8) в пазвите на листата. Околоцветникът прост, венчевиден, неправилен, тръбест, в долната си част слабо разширен, а в горната удължен във вид на езиче, дълг 2-3 см, светложълт. Тичинките 6, сраснали със стълбчето. Яйчникът долен. Плодът крушовидна кутийка, дълга 2-5 см.

Цъфтеж: юли — август.

Разпространение: Из тревисти места, в окопни култури и др.

Употребяема част: В съвременната медицина се използва главно коренът (дрога Radix Aristolochiae), по-рядко надземната част (Herba Aristolochiae).

ВЪРБА БЯЛА
SALIX ALBA L.

Храст или дърво.

Морфология: високо до 30 м, с широка корона. Клоните са хоризонтални или леко повдигнати и чупливи. Короната на стъблото е тъмнокафява, дебела, дълбоко напукана. Листата са ланцентни.

Цъфтеж: март – май.

Разпространение: Расте край реките по влажни и песъчливи места, из храсталаците в цялата страна. Среща се по поречието на река

Дунав и река Лом в близост до местността „Чайка”.

Употребяема част: Използват се корите, събрани през ранна пролет по време на усилено сокодвижение в растението.

Върбинка лечебна
Verbena officinalis L.

Многогодишно тревисто растение с високо до 1 м.

Морфология: разклонено, стъбло. Листата са срещуположни. Цветовете са бледорозови или светловиолетови. Чашката и венчето са петделни. Плодът е сух.

Цъфтеж: май – септември.

Разпространение: Расте по тревисти места, из ливади и крайречни тераси, а също като плевел из окопните култури.

Употребяема част: Използват се цъфтящите върхни части на стъблото, които се отрязват на около 20 см от върха.

Глухарче обикновено
***Taraxacum officinale* Web.**

Многогодишно тревисто растение високо до 30 см.

Морфология: Надземна му част се състои от розетка от листа и цилиндрично, кухо стъбло, на върха на което се намира една цветна кошничка. Листата са неправилно изрязана петура, с едри заострени дялове. Цветната кошничка е съставена от жълти, езичести цветове. Плодът е елипсовиден. Растението развива късо

коренище, преминаващо в дебел месест корен, дълъг до 20 см.

Цъфтеж: ранна пролет до есента.

Разпространение: Расте из цялата страна по песъчливи места, из ливадите и пасищата, по зелените площи на паркове и градини.

Употребяема част: Използват се корените, събрани през есента, когато листната розетка започва да увяхва. Корените се изкопават, изчистват от пръста и от кореновата шийка и се измиват със студена вода. След отцеждане на водата корените се изсушават.

Глог
Crataegus Monogyna

Разклонено дърво или храст.

Морфология: Цветовете са бели, събрани в щитовидни съцветия.

Цветът е правилен, с по 5 чашелистчета и венчелистчета. Плодът е червен, топчест, месест с една костилка.

Цъфтеж: през пролетта

Разпространение: Расте из горите и храсталаците. Среща се в местността „Багачина“, местността „Вълчаря“, местността „Кошарите“, около местността „Садовете“.

Употребяема част: Използват се листата с цветовете или само цветовете, или плодовете.

Горицвет
***Adonis vernalis* L.**

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: високо до 40 см, с гъсто облистени стъбла. Листата са тройно до четворно пересто нарязани, заострени. Цветовете са едри, златистожълти. Плодът е сборен, овален, съставен от сивозеленикави плодчета.

Цъфтеж: април – май

Разпространение: ливади и пасища, храсталаци. Среща се в местността „Аспарухов хълм”, местността „Садовете”.

Употребяема част: Използва се надземната част, събрана в началото на цъфтежа до образуването на първите плодове.

Горска Ягода *Fragaria Vesca*

Многогодишно тревисто растение

Морфология: високо 30 см, с дълго пълзящи стъбла. Листата са предимно приосновни, сложни, тройни с дълги дръжки. Отделните листчета са яйцевидни и назъбени. Цветовете са бели, събрани в съцветия. Плодчетата са многобройни, едносеменни орехчета.

Цъфтеж: към края на пролетта и началото на лятото - от май до август.

Разпространение: Расте по поляни, из храсталаци. Среща се в местността „Багачина”, западно от с. Добри дол.

Употребяема част: Използват се плодовете и листата.

Горуха *Lepidium perfoliatum L*

Едногодишно и двегодишно тревисто растение с неприятна миризма.

Морфология: Стъблата са изправени или приповдигащи се, 10-30 см високи, най-често още от основата разклонени. Цветовете са много дребни, най-често без венче. Плодът е закръглено яйцевидна или широко елипсоидна шушулка.

Цъфтеж: май – юли.

Разпространение: Расте по буренливи места. Среща се по пътя Лом – Монтана Е 81, по пътя Лом-Козлодуй Е 11, кв. „Зорница”, местността „Чучурката”, местността „Чайка”, местността „Садовете”.

Употребяема част: Използват се стръковете.

Гръмотрън *Ononis campestris*

Многогодишни тревисти бодливи растения.

Морфология: развиващи тъмнокафяво коренище, преминаващо във вдървенен дълъг, често усукан корен. Стъблото е високо до 70 см, с голям брой бодли. Цветовете са единични или по два и образуват гъсти класовидни съцветия. Плодът е боб с 2-4 семена.

Цъфтеж: юни – юли.

Разпространение: Расте по из цялата страна по сухите, тревисти и песъчливи места, по бреговете на реките. Среща

се по поречието на река Лом и река Дунав, местността „Лозарски плаж” в с. Долно Линево.

Употребяема част: Използват се корените, събрани през есента след узряване на плодовете.

Многогодишно тревисто растение.

Морфология:

-стъбло-катерливо

-корен-дебел, месест

-листа- последователни

-цветове-мъжки цветове събрани 8-16 в гроздовидно съцветие, женските цветове събрани по 4-10 в щитовидни съцветия

-плод- топчест. Отровен!

Цъфтеж: май-юли

Разпространение: храсталаци, по влажни места и покрай реки, расте като бурен. Среща се по поречието на река Лом и река Дунав, местността „Чучурката”, местността „Моминбродско блато”, местността „Гредовете”, с. Станево, местността „Малтепе”, с. Станево

Употребяема част: корен, извъжда се преди цъфтежа.

Многогодишно тревисто растение.

Морфология:

-стъбло-кухо и право , високо 120-150 см..

-листа- нечифтоперести

-цветове-с розови или бели венчета

Цъфтеж: май – август

Разпространение: покрай реки и потоци, влажни ливади. Среща се местността „Чайка”, по поречието на река Лом и река Дунав, местността „Моминбродско блато”.

Употребяема част: корен

Дяволска уста (домашна коприва)
Leonurus Cardiaca

Многогодишно тревисто растение.

Морфология:

-стъбло-кухо с височина над 1м.

-листа- тъмнозелени и едроназъбени

-цветове-дребни, розови

Цъфтеж: през лятото

Разпространение: ниви, влажни ливади, тревисти места. Среща се в местността „Старото блато”, с.Замфир, местността „Блатото”, с. Сливата, местността „Садовете”, местността „Кошарите”.

Употребяема част: надземната част, брана по време на цъфтежа.

Жаблек (конски ребра)
Galega officinalis L.

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: с голо, гладко, 0,5-1,5 м високо стъбло. Цветовете са синкавовиолетови, събрани в гроздовидни съцветия.

Цъфтеж: от май до август.

Разпространение: влажни сенчести места и в изкопи. Среща се по поречието на река Лом, в блатистите местности на с. Орсоя и района на местността „Моминбродско блато”.

Употребяема част: цъфтящите надземни части.

Женска папрат
Athyrium filix - femina (L.)Roth.

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: с късо, дебело, косо разположено коренище, покрито с кафяви люспи. Листата сравнително нежни, едри, дълги до 150 см, светлозелени, двойно до тройно перести, в общото си очертание продълговати, към основата и върха постепенно стеснени. Листните дялове дълги 3-25 см, линейно-ланцетни, а делчетата продълговати, едро напилени, дълги 3-20 мм. Сорите яйцевидни до бъбрековидни, с неопадващо покривало.

Разпространение: Среща се сравнително често по влажни, сенчести и гористи места – в местността около с. Добри дол.

Употребяема част: Коренището се използва в народната медицина.

Живовлек
Platago psyllium

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: с голо, безлистно цветоносно стъбло, високо 10-15 см, и листа събрани в при основната розетка. Листата са с къси дръжки, ланцентни. Цветовете са дребни, белезникави.

Цъфтеж: през май и август.

Разпространение: Расте из ливади и пасища по сухи тревисти места.

Среща се по главните пътни артерии - пътя Лом – Монтана, местността „Кошовите”, по пътя Лом – Видин.

Употребяема част: Използват се листата, семената и пресният сок.

Жълтуга висока (Ж. багрилна)
Genista tinctoria L.

Силно разклонен храст или полухраст, достигащ на височина 30-60 см.

Описание: Листата са последователни. Цветовете са жълти, събрани в гроздовидни съцветия. Плодът е тъмнокафяв боб.

Цъфтеж: юни – август.

Разпространение: Расте из храсталаци и просветлени гори, предпланините и планините из цялата страна до 1500 м надморска височина.

Употребяема част: Използват се цъфтящите и облистени върхни части, отрязани на около 30 см от върха.

Жълт кантарион (звъника)
Hypericum Perforatum

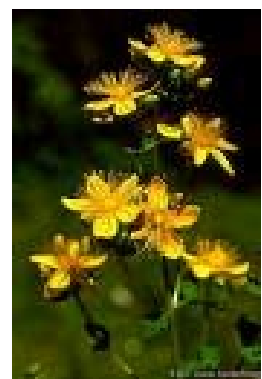
Многогодишно тревисто растение.

Морфология: силно разклонено, голо, високо 30-100 см. Листата са срещуположни, без дръжки, овално елипсовидни, дълги 1-3 см. Цветовете са жълти, събрани на върха на стъблото в съцветие - метлица. Тичинките са много, сраснали в основата си в 3 снопчета. Плодът е тригнезна кутийка.

Цъфтеж: май – септември

Разпространение: Расте из цялата страна по тревисти места, из храсталаците и сечищата и из нивите. У нас се срещат около 22 вида звъника.

Употребяема част: Надземната част се събира в началото или през времето на цъфтенето чрез отрязване на облистените стъбла с цветовете и пъпките на около 20 см от върха. Не трябва да се събират прецъфтели стръкове.

Жълт смил
Helichrysum arenarium

Многогодишно сивозелено до сребристо, влакнесто тревисто растение.

Морфология: Стъблата са прави или възходящи с височина до 30 см. Листата са последователни, приседнали, линейно ланцентни, 2-6 см дълги, заострени. Цветните кошнички са кълбовидни, 5-6 мм диаметър. Всички цветове са тръбести, оранжеви.

Цъфтеж: юни – септември

Разпространение: край храсталаци и пътища. Среща се в полето над кв. „Зорница“, индустриална зона, местността „Дръмките“.

Употребяема част: цветните кошнички

Зайча сянка
Asparagus Officinalis L.

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: Коренището е дебело, хоризонтално, светлобежово, от което излизат много шнуровидни корени. От коренището се развиват вертикални издънки, които носят спирално разположени едри люсповидни листа.

Разпространение: Среща се като диворастващо растение из влажните, тревисти места и храсталаци на страната. Култивираните сортове се използват като зеленчук.

Среща се в местността „Чучурката“, по поречието на река Дунав.

Употребяема част: За лечебни цели се използва коренището с корените, събрани през септември-ноември.

Зарасличе /черен оман/
Symphitum officinale

Многогодишно блатно тревисто растение, достигащо на височина 50-100 см.

Морфология: Коренището е късо, черно, с дълги и разклонени корени. Стъблото е изправено. Листата са последователни, дълги 10-15 см. Цветовете са събрани в спирално завити съцветия. Тичинките са 5. Плодът при узряване се разпада на 4 черни, гладки, лъскави орехчета.

Цъфтеж: май – юли.

Разпространение: Расте по влажни места из крайречни храсталаци и като бурен край огради и пътеки из низините и предпланините на цяла България.

Употребяема част: Използват се корените, събрани в края на лятото и през есента.

Зимзелен
Vinca major

Вечнозелено многогодишно тревисто растение,
Морфология: с изправени цветоносни стъбла, високи 15-40 см и лежащи вегетативни, които се вкореняват. Листата са срещуположни, елипсовидни, кожести, блестящи, целокрайни, презимуващи. Цветовете са сини, петделни, единични.

Цъфтеж: от април до юни.

Разпространение: Расте като декоративно растение, отглеждано често в градините. Среща се и подивяло. Расте на сенчести места. Среща се в местността „Багачина”, местността „Садовете”.

Употребяема част: Използва се надземната част - трева и листата.

Змийско мляко

Chelidonium majus L.

Многогодишно тревисто растение с оранжев млечен сок
Морфология: Стъблата са разклонени, 30-60 см високи. Листата са пересто наделени, отгоре зелени, отдолу сивозелени. Цветовете са жълти, събрани по 2-6 в съцветия с дълги дръжки. Венчето е четирилистно, а тичинките са многобройни. Плодът е 3-5 см дълга едногнездна шушулковидна кутийка.

Цъфтеж: април – юни.

Разпространение: Среща се из влажни, сенчести места, из храсталаци. Среща се по поречието на река Лом и река Дунав, в района на Орсойското блато

Употребяема част: Използват се стръковете. Събира се цялата надземна част малко преди разцъфтяване.

Зърнастец
Frangula Alnus Mill

Храст или дърво с височина до 6 м.

Морфология: с гладка сивокафява лъскава кора. Плодовете са костилковидни, отначало са зелени, след това червени, а когато са узрели стават черни.

Цъфтеж: през май – август, а плодовете узряват юли - октомври.

Разпространение: Расте из храсталаци, край реките и потоците. Среща се около района на местността „Кален поток”, река Лом и река Дунав, местността „Багачина”.

Употребяема част: Кората се събира рано през пролетта (март-април). Кората може да е с дебелина 0,5-2 мм. Употребява се само кора, отлежала една година.

Изсипливче
Herniaria Glabra

Едногодишно, двегодишно или многогодишно тревисто растение

Морфология: с полегнало, силно разклонено стъбло, дълго 10-20 см. Листата са срещуположни, приседнали, елипсовидни, целокрайни. Цветовете са дребни, жълтозелени, разположени в групички по 5-12 в пазвите на листата.

Цъфтеж: от април до август.

Разпространение: Расте по сухите и тревисти места.

Среща се местността „Садовете“, местността „Сергена“.

Употребяема част: Използват се надземните части. Двата вида растения се берат, сушат и опаковат поотделно.

Камшик
Agrimonia Eupatoria

Многогодишно

тревисто растение,

Морфология: с изправено стъбло, високо до 1 м, покрито с твърди власинки. Отделните листчета са продълговато ланцетни, назъбени. Плодът е с неправилна сферична форма.

Цъфтеж: през лятото от юни до август.

Разпространение: Расте навсякъде из храсталаците и ливадите.

Среща се в местността „Сергена“, местността „Кошарите“, местността „Втори стопански двор“ и др.

Употребяема част: За лечебна цел се използват облистените надземни части, събрани в период на цъфтеж. Надземната част се отрязва на разстояние до 25 см от върха надолу, като се отстраняват дебелия стъбла. Прецъфтелите стръкове не трябва да се събират.

Къпина
Rubus caesius L.

Бодливи, храсталовидни растения.

Описание: с дълги полегати или катерливи стъбла и добре развити коренища. Цветовете са бели, събрани в гроздовидни съцветия. Чашката е петделна. Плодът е сборен, състои се от голям брой месести костилкови плодчета. Вкусът му е възкисел и с приятна миризма.

Цъфтеж: от май до август.

Разпространение: Расте из горите, храсталаците, поляните, по предпланински и планински склонове на цялата страна.

Употребяема част: За лечебни цели се използват листата и корените. Листата се събират през лятото, а корените от септември до ноември.

Кисел трън
Berberis vulgaris L.

Разклонен бодлив храст, достигащ височина до 3 м.

Морфология:

-плодът е ярко червен, кисел на вкус.

-листа- овално удължени.

-цветове-жълти, оформени като гроздове.

Разпространение: Расте навсякъде из храсталаците и ливадите. Среща се в местността „Сергена“, местността „Кошарите“, района на местността „Горни бахчи“ и местността „Долни бахчи“, местността „Чучурката“.

Употребяема част: използват се корените, листата и плодовете.

Конски кестен
Aesculus hippocastanum

Високо дърво с конусовидна корана.

Описание: Стъблото е покрито със сивокафява кора.

Листата са срещуположни, сложни. Цветовете са

събрани в едри, изправени нагоре гроздовидни съцветия.

Плодът е сферична, зелена, покрита с бодли кутийка.

Цъфтеж: април-май. Плодовете узряват през септември-октомври.

Разпространение: Като декоративно дърво присъства навсякъде у нас в паркове и градини.

Употребяема част: Използват се кората на по-млади

стъбла и клони и семената.

Коприва
Urtica Dioica

Многогодишно тревисто растение, високо до 150 см.

Морфология: с дълго пълзящо коренище. Стъблото е четириръбесто, изправено, вдървено в основата. Листата са срещуположни, продълговати, сърцевидни. Цялото растение е покрито с парливи власинки. Цветовете са еднополови, дребни, жълтозелени.

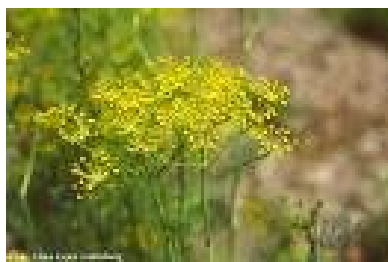
Цъфтеж: от май до септември.

Разпространение: Широко разпространено растение из цялата страна. Среща се по поречието на река Лом, около индустриалната зона, местността „Дръмките“, около пътните артерии.

Употребяема част: С лечебна цел се използват листата и коренищата. Листата се събират от май до септември, а коренищата от септември до ноември. Стъблата се окосяват и листата се обират, докато растението е още свежо. Коренищата се изчистват от пръст и тънки коренчета и се измиват веднага.

Копър
Anethum graveolens L.

Едногодишно растение.

Морфология: с набраздено кухо стъбло. Цветовете са жълти. Плодовете са 3-5 мм дълги, яйцевидни, двусеменни.

Цъфтеж: юли-август.

Разпространение: расте като диворастващо само в южната част на Черноморското крайбрежие и край река Дунав. Среща се в местността Чучурката”. Отглежда се в цялата

страна.

Употребяема част: За лечебни цели се използват зрелите плодове и цялата цъфтяща надземна част в свежо състояние.

Къклица
Agrostemma githago L.

Едногодишно тревисто растение

Морфология:

-стъбло- с изправено

-Плодът е кутийка едnogнездна

-листа- срещуположни

-цветове-едри, разположени по един или няколко на върха на стъблото.

Цъфтеж: май – юли

Разпространение: Расте навсякъде из храсталаците и ливадите.

Среща се в местността „Сергена“, местността „Кошарите“, района на местността „Горни бахчи“ и местността „Долни бахчи“.

Кукуряк миризлив

Helleborus odorus W. et K.

Описание: Многогодишно тревисто растение с хоризонтално, пълзящо, разклонено коренище. Стъблата са изправени, до 40 см високи. Цветовете са жълтозелени, 5-7 см в диаметър, увиснали. Плодът е сборен. Цъфти рано през пролетта от февруари до май. Разпространение: Расте в гори, храсталаци и по поляни в по предпланини и планини до 1500 м надморска височина в местностите „Багачина” и „Добридолски манастир”.

Употребяема част: Използват се коренището с корените.

Лайка

Matricaria Chamomilla

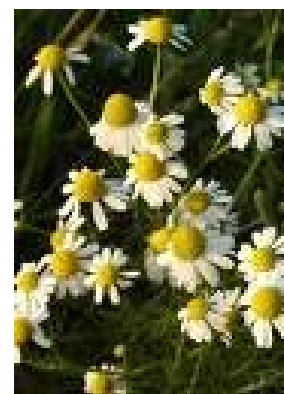
Едногодишно тревисто растение.

Морфология: Стъблото е изправено, високо до 50 см. Цялото растение и особено цветните кошнички имат характерна приятна миризма и остър, възгорчив вкус.

Цъфтеж: от май до август.

Разпространение: Расте по ливади, поляни, пасища, около населени места из цялата страна. Среща се в местността „Багачина”, местността „Горни бахчи”, местността „Чучурката”, местността „Дръмките”, около пътните артерии.

Употребяема част: За лечебна цел се използват цветните кошнички. Брането се извършва ръчно или със специални гребени. Цветовете се откъсват с дръжка, не по-дълга от 3 см.

Лепка

Galium aparine

Тревисто растение

Морфология:

-стъбло-четириръбесто

-Листата обратно ланцетни

-Цветовете- бели

-плод- сух, разпадащ се на два дяла

Цъфтеж: май – септември

Разпространение: храсталаци и посеви. Среща се местността „Кален поток”, местността „Мерата”, покрай ЖП-гарата, местността „Лозарски плаж”.

Употребяема част- използва се цъфтящата част.

Липа
Tilia Argyrea

Високи дървета, разклонени с гъста корона.

Морфология: Листата са последователни с неправилна сърцевидна форма. Цветовете са събрани в полусенник. Съцветията на дребнолистната и среднолистната липа са дребни, обикновено са 5-7, дори до 15 цветчета, а на едролистната 2-5 едри цветчета.

Цъфтеж: Дребнолистната липа цъфти най-късно към средата на лятото, след едролистната и сребролистната.

Разпространение: Сребролистната липа е най-широко разпространена у нас. Останалите два вида са разпространени по-рядко в горите, по каменистите склонове на предпланините и планините. Отглеждат се и като декоративни дървета. Среща се по пътните артерии, местността „Втори стопански двор”, местността „Селище”, с. Ковачица и др.

Употребяема част: Използват се съцветията с и без присъцветниците, събрани по време на цъфтене.

Левурда (мечи лук)
***Allium ursinum* L.**

Описание: Многогодишно луковично растение с продълговата, около 1 см дебела, единична луковица. Стъблото е 15-40 см високо, тристенно. Листата са две, елипсовидно ланцентни заострени на върха.

Цъфтеж: април – юни.

Разпространение: Расте из цялата страна в сенчести широколистни гори до 1200 м надморска височина.

Употребяема част: Използват се стръковете и луковиците.

Лопен
Verbascum Thapsiforme

Двегодишни мъхесто-влакнести тревисти растения.

Морфология: Цветовете са жълти, събрани на върха на стъблото в многоцветни силно удължени класовидни гроздовидни съцветия. Чашката и венчето са петделни. Тичинките са 5, сраснали за венчето. Плодът е многосеменна кутийка.

Цъфтеж: юни – август.

Разпространение: Срещат се по сухи тревисти места, песъчливи из редки храсталаци, по необработваеми площи из цялата страна. Среща се около кв.”Зорница”, м.”Сергена”, м.”Багачина”, м.”Горни бахчи”.

Употребяема част: Използва се венчето с прикрепените към него тичинки без чашката.

Малина
Rubus Idaeus

Полухраст, достигащ на височина до 1-1,5 м.

Морфология: Листата са тройни или перести с 5-7 листчета, отгоре зелени, отдолу сребристосиви. Цветовете са бели с дълги дръжки. Плодът е сборен, съставен от многобройни червени костилкови плодчета.

Цъфтеж: май – юли, а плодовете узряват юли – август.

Разпространение: Из гори и храсталаци от равнините до високите части на планините в цялата страна. Среща се около Добридолски манастир и западно от с. Ковачица.

Употребяема част: Използват се листата и плодовете.

Маточина (лимонче)
Melissa Officinalis

Многогодишно тревисто растение с приятна лимонена миризма.

Морфология: Стъблото е четириръбесто, разклонено, 30-80 см високо, покрито с жлезисти и прости власинки. Цветовете са бледожълти, бели или розови. Листата са срещуположни, с дръжки, широко яйцевидно ромбични или продълговати. Плодът е съставен от 4 едносеменни, яйцевидни орехчета.

Цъфтеж: юни – септември.

Разпространение: Расте из храсталаци и по тревисти и места. Среща се в местността „Садовете”, местността „Сергена”, местността „Горни бахчи” и местността „Долни бахчи”.

Употребяема част: Използват се листата и цъфтящите връхни части на стъблото.

Мащерка
Thymus Serpyllum

Многогодишно тревисто растение или полухраст с пълзящи или полегнали стъбла и възходящи цветоносни клонки, високи до 20 см.

Морфология: с пълзящи или полегнали стъбла и възходящи цветоносни клонки, високи до 20 см. Цветовете са розови, лилави или бели, събрани в съцветия. Чашките и венчето са двуустни.

Цъфтеж: юни – септември.

Разпространение: Има голям брой видове и форми, които трудно се различават. У нас са разпространени около 15 вида. Срещат се по тревисти и скалисти припечни места из горските поляни и пасища, а по-рядко

в ливадите из цялата страна. Среща се в северно от с. Орсоя, около Добридолски манастир.

Употребяема част: Използват цъфтящите надземни части.

Мента
Mentha

Многогодишно тревисто растение с дебело, което достига височина до 100см.

Морфология:

-Стъблото е четири ръбесто.

-Цветовете са червеникаво-виолетово -бели.

Цъфтеж: юли – август.

Разпространение: Расте из горите и храсталаците на цялата страна. Среща се в района на Добридолски манастир, около с.Орсоя, по поречието на реките Дунав и Лом.

Употребяема част: Използва надземната част.

Мечо грозде
Uva Ursi

Вечнозелено пълзящо храстче.

Морфология: с приповдигащи се крайни разклонения. Листата са последователни, с къси дръжки, с клиновидна основа, кожести, целокрайни. Цветовете са бели или розови, разположени на върха на стъблото. Чашката и венчето са петделни. Плодът е яркочервен.

Цъфтеж: юни – юли.

Разпространение: Расте из поляни на цялата страна. Среща се в района на Добридолски манастир, около с. Орсоя, местността „Садовете”.

Употребяема част: Листата.

Момина сълза
***Convallaria maialis* L.**

Описание: Многогодишно тревисто растение с пълзящо коренище. Цветоносното стъбло е 15-30 см високо, тънко, неразклонено, безлистно. Листата са приосновни към върха заострени. Съцветието е върхно. Цветовете са бели. Цъфтеж: април – юни.

Разпространение: Расте из светли широколистни гори и храсталаци, в равнините и планините от 100 до 1400 м надморска височина из цялата страна. Отглежда се често из градините като декоративно растение.

Употребяема част: Използват се стръковете и листата.

Момкова сълза
Polvaonatum multiflorum

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: с дебело, месесто, хоризонтално коренище. Стъблото е ръбесто, извито, високо 30-70 см. Цветовете са единични. Плодът е черна ягода.

Цъфтеж: май – юни.

Разпространение: Расте из горите и храсталаците на цялата страна. Среца се в района на Добридолски манастир.

Употребяема част: Използва се коренището в пресен или изсушен вид.

Мъжка папрат
***Aspidium filix - mas* (L.) Schott**

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: с дебело, късо кафяво коренище, гъсто покрито с останки от листни дръжки, от върха, на което излиза снопче едри листа, дълги до 150 см и широки до 25 см. Листната дръжка е 2-4 пъти по-къса от петурата, дебела до 5 мм, покрита, както и оста на петурата, с многобройни кафяви люспи. Петурата е продълговато ланцетна до елиптично-ланцетна, към върха постепенно стеснена, в по-голямата си част

напълно переста, с пересто разделени дялове, които от своя страна са пересто разсечени, като делчетата им са свързани в основата си и са тъпо назъбени. На върха си листът е пересто разсечен. Сорите бъбрековидни, разположени от двете страни на средната жилка. Покривалата са голи, бъбрековидни, неопадливи.

Разпространение: Среща се често по сенчести влажни места из гори и храсталаци в цялата страна, като в планините стига докъм 1800 м н. в.

Употребяема част: В медицината се използва коренището (дрога *Rhizoma Filicis - maris*), което се изважда през март или през септември — октомври. Да не се смесва с коренището на женската папрат (*Athirium filix - Femina* (L.) Roth).

Овчарска торбичка *Capsella Bursa Pastoris*

Едногодишно или двегодишно тревисто растение.

Морфология: Стъблата най-често са единични, прости или разклонени. Стъбловидните листа са последователни, продълговати, приседнали. Цветовете са бели, събрани в гроздовидни съцветия. Плодовете са триъгълно клиновидни шушулчици с много семена.

Цъфтеж: април – август.

Разпространение: Расте като плевел и бурен по тревисти места. Среща се местността „Сергена”, местността „Багачина”, местността „Кошарите”, местността „Садовете”.

Употребяема част: Използват се стръковете. Събират се по време на цъфтеж заедно с първите зелени плодчета, като стъблата се отрязват на около 25 см от върха и към тях се прибавят здравите розеткови листа.

Оман черен *Symphytum officinale* L.

Многогодишно тревисто растение, достигащо на височина от 50 до 100 см.

Описание: Коренището е късо, черно, с дълги, разклонени корени, отвън тъмнокафяви до почти черни, а вътре белезникави. Стъблото е изправено, в горната част разклонено, ръбесто, отчасти крилато от низбягващи листа. Листата са последователни, 10 до 15 см дълги; приосновните и долните стъблени листа са продълговато

яйцевидни, дълго заострени, в основата стеснени в крилата дръжка, горните са по-дребни, ланцентни, приседнали и низбягващи по цялата дължина на междувъзлията. Цветовете са събрани в спирално завити съцветия. Венчето е тръбесто звънчевидно, на върха петделно, при разцъфтяване виолетово до пурпурночервено, по-късно преминава в свеглосиньо. Тичинките са 5, прикрепени за венечната тръбица. Плодът при узряване се разпада на 4 черни, гладки, лъскави орехчета.

Цъфтеж: от май до юли.

Разпространение: Расте по влажни места из крайречни храсталаци и като бурен край огради и пътеки из низините и предпланините на цяла България.

Употребяема част: Използват се корените (*Radix Symphyti*), събрани в края на лятото и през есента.

Орех
Juglans regia L.

Дърво, високо до 30 м.

Морфология: с широка, силно разклонена кора. Листата са едри. Цветовете са еднополови. Плодът е сферичен или яйцевиден.

Цъфтеж: април – май.

Разпространение: Културно растение, което се отглежда в цялата страна.

Употребяема част: За лечебни цели се използват листата и зелената обвивка на плодовете.

Орлова папрат
Pteridium aquilinum (L.) Kuhn

Многогодишно растение

Морфология: с едри листа, дълги 40-400 см, 2-3 пъти перести, кожести, на дълга дръжка, равна на петурата или по-дълга, голи или в основата си влакнести. Коренището дълго, пълзящо. Листните дялове тъпи или заострени, срещуположни, ланцетни, долните на къса дръжка, горните приседнали, свързани в основата си, целокрайни. Сорите кафяви, брадавичести.

Разпространение: Широко разпространена е в цялата страна от морското равнище до високопланинския пояс, особено по сечища, пожарища, поляни и гори.

Употребяема част: В народната медицина се използват коренището и листата, които се събират през лятото.

Пача трева
PolYGONUM AVICULARE

Едногодишно растение.

Морфология: с изправени, възходящи или полегнали гъсто облистени стъбла, 20-60 см дълги. Цветовете са бели, розови или червени, разположени пазвите на листата. Околоцветникът е петделен. Тичинките са 8. Плодът е тъмнокафяв до почти черно, матово с грапава повърхност тристенно орехче.

Цъфтеж: май – октомври.

Разпространение: Среща се предимно по тревисти места, край пътища и огради, из дворове и градини, а също и като плевел. Среща се в

местността „Садовете”, местността „Оброка”, местността „Багачина”, местността „Сергена”.

Употребяема част: Използва се надземната част.

Подбел
Tussilago farfara L.

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: с тънко, дълго, разклонено коренище. Листата са с дълги дръжки, почти кръгли, 10-20 см в диаметър, в основата сърцевидни. Цветовете са златистожълти - крайните са езичести, а средните са тръбести. На върха на всяко стъбло се образува по една цветна кошничка, до 2 см в диаметър.

Цъфтеж: февруари до април.

Разпространение: Расте по влажни места, най-често край брегове на реки и потоци, а също из влажни ниви в цялата страна. Среща се по поречието на река Лом и река Дунав.

Употребяема част: Използват се листата и цветните кошнички. Да не се смесва с видовете чобанка, листата на които са влакнести отгоре.

Полски мак
Papaver rhoeas

Едногодишно растение с бял млечен сок.

Морфология: Стъблото е 20-90 см високо, надлъжно наребено, най-често разперено влакнесто с твърди власинки. Листата са перести, приосновните с дръжки, стъбловите приседнали. Цветовете са яркочервени, по-рядко розови или бели. Чашката е двулистна, опадваща при разцъфтяването.

Цъфтеж: май – август.

Разпространение: Среща се най-често като плевел, особено в житните култури, но също и по сухи тревисти места в равнините. Среща се в района на местността „Багачина”, местността „Садовете”, местността „Оброка”, местността „Шиновец”.

Употребяема част: Използват се венечните листа.

Поточарка
Nasturtium officinale

състояние.

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: в основата с полегнало и вкореняващо се във възлите стъбло, нагоре възходящо до изправено, 10-60 см високо. Листата са нечифтоперести. Цветовете са бели, разположени в гроздовидни съцветия. Плодът е тясно, елипсовидна, сърповидно извита шушулка.

Цъфтеж: май – юли.

Разпространение: Расте край извори, реки, езера и други водоеми. Среща се по поречието на река Лом и река Дунав.

Употребяема част: Използва се цъфтящата надземна част в свежо

Пчелник
Marrubium Vulgare

Многогодишно, сивозелено тревисто растение.

Морфология: Стъблото е до 50 см високо, четириръбесто, разклонено. Листата са срещуположни с дръжки, кръгли до широко елипсовидни, назъбени. Цветовете са бели. Тичинките са 4, затворени в тръбицата на венчето. Плодът се разпада на 4 продълговати тристенни орехчета.

Цъфтеж: от юни до септември.

Разпространение: По тревисти и буренливи места из цялата страна.

Среща се в местността „Садовете”, местността „Оброка”, местността „Багачина”.

Употребяема част: Използва се надземната част, събрана по време на цъфтеж.

Стръковете се отрязват на около 20 см от върха. Да не се смесва с другите видове от този род, срещани се у нас.

Ранилист
Betonica Officinalis

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: с почти хоризонтално коренище. Стъблото е право, четириръбесто. Листата са продълговати. Цветовете са розовочервени, събрани в гъсти класовидни съцветия. Чашката е петделна.

Цъфтеж: юни – август.

Разпространение: Расте по тревисти места и из храсталаците в цялата страна. Среща се в местността „Чучурката”, местността „Кошарите”, около местността „Сергена”.

Употребяема част: Използват се стръковете и коренището.

Репей
Arctium nemorosum

Двегодишно тревисто растение.

Морфология: с вретеновиден месест корен, сивокафяв отвън и бял и сочен отвътре. Стъблото е високо до 1,5 м, силно разклонено. Цветовете са двуполови с тръбесто венче. Плодовете са леко сплеснати.

Цъфтеж: през лятото.

Разпространение: Расте по влажни, необработени и буренливи места, из гори и храсталаци в цялата страна. Среща се в кв. „Младост“ (полето), местността „Чучурката“, местността „Кошарите“, около местността „Сергена“.

Употребяема част: За лечебна цел се използва коренът.

Росопас
Fumaria officinalis

Едногодишно растение.

Морфология: с полулежащи или възходящи, силно разклонени стъбла високи 10-40 см. Листата са сложно пересто нарязани. Съцветията са гроздовидни, многоцветни, 2-6 см дълги. Цветовете са 6-9 мм дълги, неправилни, розововиолетови до пурпурночервени. Тичинките са 2, триразделни. Плодът е кълбовидно, на върха вдлъбнато орехче.

Цъфтеж: от април до юни.

Разпространение: Расте по тревисти места, из посеите като плевел и по рудерализирани площи. Среща се в район а на кв. „Младост“ (полето), местността „Чучурката“, местността „Кошарите“.

Употребяема част: Използват се надземната част, събрана по време на цъфтеж. Да не се смесва с останалите видове от рода, които се срещат у нас.

Седефче
Ruta graveolens

Многогодишно тревисто растение с характерна неприятна миризма.

Морфология: Стъблата са прави, в основата вдървявящи, голи, разклонени, 15-60 см високи. Листата са последователни. Цветовете са жълти, събрани в рехави щитовидни съцветия. Плодът е 4-5 гнездна разпуклива кутийка.

Цъфтеж: май – август.

Разпространение: Расте по сухи, каменливи и скалисти места, из храсталаци и редки гори по Черноморското крайбрежие, Североизточна България, Дунавската равнина, Източните и Средните Родопи и в Тракийската низина до 400 м надморска височина. Култивира се

често и като декоративно растение в цялата страна. Среща се около Добридолски манастир.

Употребяема част: Използват се цъфтящите върхни клонки.

Синя жлъчка (цикория)
Cichorium Intybus

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: с месест вретеновиден корен. Стъблата са ръбести, изправени, 30-120 см високи. Всички цветове са езически, светлосиви, рядко бели или розови. Плодът е с 5 неясни ребра и коронка. Всички части на растението са с млечен сок.

Цъфтеж: от юни до октомври.

Разпространение: Расте по сухи тревисти места из цялата страна. Среща се в местността „Вълчаря“, местността „Дръмките“, местността

„Садовете“.

Употребяема част: Използват се корените, извадени през есента и стръковете.

Синя метличина
Centaurea Cyanus

Тревисто 1-годишно растение, високо до 1 м.

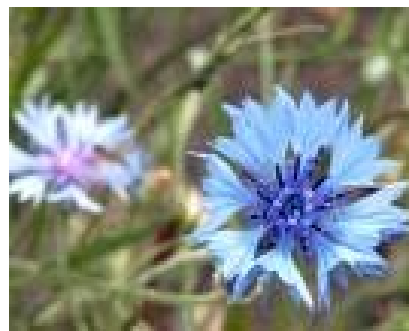
Морфология: високо до 1 м., с разклонено стъбло, покрито с власинки, които му придават белезникав цвят, с целокрайни, линейно ланцетни листа. Цветовете са сини, събрани в единични цветни кошнички, външните са фуниеvidни, а вътрешните са тръбести.

Цъфтеж: началото на лятото.

Разпространение: Расте като плевел сред посеите и по тревисти места. Разпространено е в цялата страна.

Среща се в местността „Чучурката“, местността „Кошарите“, кв.Младост (полето).

Употребяема част: За лечебна цел се използват само сините цветове, без обвивните листчета на кошничката. Сушат се на сянка или в сушилни, защото цветовете избледняват при сушене на слънце и загубват терапевтичната си стойност.

Трабузан (бабини зъби)
Tribulus terrestris L.

Едногодишно тревисто растение.

Морфология: с многобройни тънки, разклонени, пълзящи стъбла, дълги 10-60 см, покрити с власинки. Листата са чифтоперести. Цветовете са дребни, единични.

Цъфти и образува плодове: през юли – октомври.

Разпространение: Расте по песъчливи и каменливи места, като плевел из лозята и други окопни култури. Среща се около кв."Зорница" (полето), кв."Младост" (полето),

местността „Садовете”.

Употребяема част: Използва се надземната част, отрязана по време на цъфтене.

Трицветна теменуга
Viola Tricolor

Едногодишно или двугодишно тревисто растение.

Морфология: с 10-40 см високо стъбло. Листата са тъпо назъбени. Цветовете са единични, 2-3 см дълги. Чашката и венчето са петлистни.

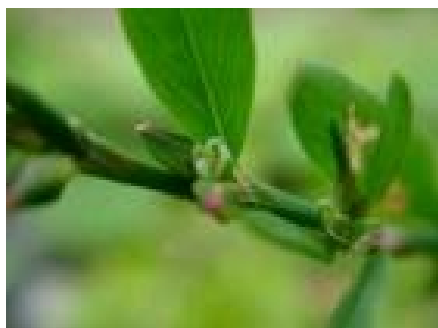
Цъфтеж: от май до септември.

Разпространение: Расте по тревисти места из ливади и пасища, в храсталаци и като плевел.

Употребяема част: Използва се надземната част, събрана по време на цъфтеж. Да не се смесва с останалите около 30 вида от този род, разпространени у нас.

Трънка
Persicaria Hydropiper

Силно разклонен бодлив храст, висок 1-3 м.

Морфология: с тъмносива кора. Листата са елипсовидни до обратно яйцевидни. Цветовете са бели, единични 1,5-2 см в диаметър. Плодът е костилков, тъмносив със стипчиво-кисел вкус.

Цъфтеж: преди разлистването през март – април.

Разпространение: Из храсталаци, по склонове в зоната на дъбовите гори, в низините и планините на цялата страна до 1 200 м надморска височина.

Употребяема част: Използват се цветовете и плодовете.

Хвощ полски
***Equisetum arvense* L.**

Многогодишно растение.

Морфология: с червено-кафяво коренище, покрито с власинки. От него на пролет се развиват кухи, нераклонени прешленести кафяви стебла, високо до 30 см, на върха със спороносно класче, дълго 1-4 см. След разсейването на спорите това стебло умира и се развиват летни, зелени, безплодни, кухи, пръстеновидно разклонени стебла, високи 10-80 см, с по 4 ребра, във възлите с влагалище, дълго до 2 см, с шиловидно заострени зъбци 6-12 на брой.

Разпространение: Расте по влажни места, насипи, из ливади и по нивите като плевел в цялата страна до 1500 м надморска височина.

Среща се в м. „Горуня”, с. Замфир.

Употребяема част: Използва се лятното зелено стъбло, отрязано на около 20 см от върха. Да не се смесва с другите разпространени у нас видове хвощ, някои от които са отровни!

Хмел
Humulus lupulus

Многогодишно увивно, двудомно тревисто растение.

Морфология: Стъблото е 3-6 м дълго, ръбесто, покрито с къси извити шипчета. По вътрешната страна на прицветните люспи се намират жълти, етеричномаслени жлези.

Цъфтеж: май – август.

Разпространение: Расте по влажни места из храсталаци и широколистни гори, предимно край реките из цялата страна. Среща се по поречието на река Лом и река Дунав. Отглежда се и като културно растение в различни райони на страната.

Употребяема част: За лечебни цели се използват шишарковидните съцветия и жлезите.

Черен синап
***Brassica nigra* (L.) Koch (*Sinapis nigra* L.)**

Едногодишно растение.

Морфология: с право, 1-1,5 м високо стъбло. Листата са с дръжки. Съцветникът е върхно, гроздовидно. Цветовете са яркожълти. Плодът е четириръбеста шушулка с дребни, сферични, червенокафяви семена.

Цъфтеж: през май – октомври.

Разпространение: Расте като плевел и бурен. Среща се в местността „Сергена”, местността „Кошарите”, местността „Кален поток”.

Употребяема част: За лечебни цели се използват семената и получените от тях синапово брашно и синапов спирт.

Червена детелина
Trifolium pratense L.

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: с изправени или възходящи 10-50 см високи стъбла и тройни последователни листа. Съцветията са сферични главички, 2-3 см в диаметър. Цветовете са червени или розови.

Цъфтеж: през май – юли.

Разпространение: Расте по тревисти места и в ливадите. Среща се около Добридолски манастир.

Употребяема част: Използват се цъфтящите надземни части.

Червен кантарион
Centaureum erythaea Rafn

Тревисто 2-годишно растение.

Морфология: с изправено, разклонено в горната си част стъбло. Цветовете са розовочервени, дребни, събрани в щитовидни съцветия на върха на стъблото. Чашката е венчето са петделни и сраснали в дълга тръбица. Тичинките са 5. Плодът е многосеменна кутийка.

Цъфтеж: от юни до септември.

Разпространение: Расте по сухи и тревисти места, ливади и горски поляни в цялата страна. Среща се в местността „Садовете“, местността „Оброка“, местността „Багачина“, местността „Сергена“.

Употребяема част: За лечебна цел се използват цъфтящите стръкове, отрязани на около 15-20 см от върха.

Червено подъбиче
Teucrium chamaedris

Дребно полухрастче с едногодишни.

Морфология: приповдигащи се до изправени цветоносни стъбла, високи 10-30 см. Листата са срещуположни, с къси дръжки. Цветовете образуват класовидно съцветие. Плодът при узряване се разпада на 4 орехчета.

Цъфтеж: от май до август.

Разпространение: Расте из храсталаците и горските поляни в цялата страна. Среща около Добридолски манастир, северно от с. Орсоя.

Употребяема част: Използва се надземната част събрана по време на цъфтеж без приосновните вдървенели части на стъблото.

Шипка
Rosa Canina

Храст.

Морфология: с прави или извити стъбла, стигащи на дължина до 3 м и покрити с твърди бодливи, сърповидно извити шипове. Цветоносните стъбла понякога са без шипове. Цветовете са розови или бели. Плодчетата са едносеменни орехчета, затворени в месесто цветно легло, което се разраства и образува яркочервен, яйцевиден до сферичен плод - шипка.

Цъфтеж: май – юли, а плодовете узряват през есента.

Разпространение: Расте из храсталаци и редки гори, край реките, по тревисти склонове и синори, в равнините и планините до 2000 м надморска височина.

Употребяема част: Използват се шипките.

